T.C.
KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SANAT VE TASARIM ANA SANAT DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DİYARBAKIR ZİYA GÖKALP YAZMA ESER KÜTÜPHANESİ'NDE KORUNAN YAZMALARDAKİ EBRULARIN İNCELENMESİ VE SANATSAL ÜRETİMLER

ABDULKADİR KAÇMAZ

Danışman : Doç. Muhammet BİLGEN
Jüri Üyesi : Prof. Serkan İLDEN
Jüri Üyesi : Doç. Hüseyin ELİTOK

KASTAMONU-2026

TAAHHÜTNAME

Bu tezin tasarımı, hazırlanması, yürütülmesi, araştırmalarının yapılması ve bulgularının analizlerinde bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu; ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını, bilimsel etiğe uygun olarak kaynak gösterildiğini bildirir ve taahhüt ederim.

Abdulkadir KAÇMAZ

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DİYARBAKIR ZİYA GÖKALP YAZMA ESER KÜTÜPHANESİ'NDE KORUNAN YAZMALARDAKİ EBRULARIN İNCELENMESİ VE SANATSAL ÜRETİMLER

ABDULKADİR KAÇMAZ

KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SANAT VE TASARIM ANA SANAT DALI
DANIŞMAN: DOÇ. MUHAMMET BİLGEN

Ebru, geçmişten günümüze kadar uzanan, büyük emek ve ustalık gerektiren, farklı malzemelerle icra edilen geleneksel Türk kâğıt süsleme sanatlarından biri olarak ifade edilmektedir. Kökeninin Orta Asya'ya dayandığı ve zaman içerisinde Osmanlı coğrafyasına yayılarak gelişim gösterdiği kabul edilmektedir. Farklı dönem ve coğrafyalarda gelişim süreci geçiren ebru sanatına ait erken dönem örnekleri günümüzde kütüphane, müze ve özel koleksiyonlarda muhafaza edilmektedir. Türk ebru sanatının tarihsel birikimiyle korunması, yaşatılması ve gelecek kuşaklara doğru biçimde aktarılması kültürel mirasın sürdürülebilirliği açısından büyük önem taşımaktadır. Yazma eserler ise geçmişten günümüze ulaşarak tarihî, kültürel ve sanatsal açıdan önemli bilgiler sunan değerli miras unsurları arasında yer almaktadır. Bu eserler, sahip oldukları içerik ve estetik özellikler sayesinde araştırmacılara önemli veriler sağlamakta ve kültürel birikimin gelecek nesillere aktarılmasında önemli bir rol üstlenmektedir. Bu düşünceden hareketle Diyarbakır ilinde bulunan Ziya Gökalp Yazma Eser kütüphane envanterine kayıtlı toplam 3.773 yazma eser ile bölgenin en önemli yazma eser koleksiyonlarından birine ev sahipliği yapmaktadır. Kütüphanede yer alan ve bu araştırmanın kapsamını oluşturan 416 ebrulu yazma eser arasından seçilen 100 eser incelenmiş; söz konusu örneklerde yer alan ebrular renk, çeşit ve teknik özellikleri bakımından değerlendirilmiştir. Yapılan incelemeler sonucunda Ebru sanatının yazma eserlerde hem estetik bir süsleme unsuru hem de koruyucu bir yüzey niteliği taşıdığı anlaşılmaktadır. Yazma eserlerde en yaygın olarak battal ebru türünün kullanıldığı belirlenmiş; bunun yanı sıra gelgit, taraklı, şal, kumlu-kılçıklı, hatip, dalgalı ve çiçekli ebru çeşitlerine de rastlanmıştır. Ebruların çoğunlukla cilt kapaklarının dış yüzeylerinde kullanıldığı, bazı örneklerde ise iç kapaklarda ve mıklep bölümlerinde de tercih edildiği tespit edilmiştir. Bu doğrultuda çalışmada, kütüphanede bulunan yazma eserlerdeki ebru örneklerinin kayıt altına alınması, literatüre kazandırılması ve araştırmacılar için kaynak oluşturulması amaçlanmıştır. Belirlenen amaç kapsamında eserler yerinde incelenmiş ve elde edilen bulgular tez çalışması çerçevesinde değerlendirilerek sunulmuştur.

ANAHTAR KELİMELER: Ebru Sanatı, Yazma Eser, Türk Kitap Sanatları

Haziran 2026, 156 Sayfa

ABSTRACT

MSC THESIS

AN ANALYSIS OF THE EBRU ARTWORK IN MANUSCRIPTS PRESERVED AT THE DİYARBAKIR ZİYA GÖKALP MANUSCRIPT LIBRARY AND ARTISTIC PRODUCTIONS

ABDULKADİR KAÇMAZ

KASTAMONU UNIVERSITY INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCE
ART AND DESIGN MAIN ART DEPARTMENT
SUPERVISOR: ASSOC. PROF. MUHAMMET BİLGEN

Ebru is described as one of the traditional Turkish paper-decorating arts, a craft that spans from the past to the present, requiring great effort and skill, and executed using various materials. It is generally accepted that its origins lie in Central Asia and that it spread and developed over time throughout the Ottoman Empire. Early examples of ebru art, which has evolved over different periods and across various regions, are currently preserved in libraries, museums, and private collections. Preserving, sustaining, and accurately passing on the historical legacy of Turkish ebru art to future generations is of great importance for the sustainability of our cultural heritage. Manuscripts, having survived from the past to the present, are among the valuable elements of our heritage that provide important insights from historical, cultural, and artistic perspectives. These works provide researchers with valuable insights through their content and aesthetic qualities, and play a significant role in transmitting cultural heritage to future generations. With this in mind, the Ziya Gökalp Manuscript Library in Diyarbakır Province houses one of the region's most significant manuscript collections, with a total of 3,773 manuscripts registered in its inventory. Of the 416 marbled manuscripts housed in the library and included in the scope of this study, 100 were selected for analysis; the marbling in these examples was evaluated in terms of color, variety, and technical characteristics. Studies have shown that in calligraphic works, Ebru art serves both as an aesthetic decorative element and as a protective coating. It has been determined that the battal ebru style is the most commonly used in manuscripts; in addition, gelgit, taraklı, şal, kumlu-kılçıklı, hatip, dalgalı, and çiçekli ebru styles have also been encountered. It was found that ebru designs were mostly used on the outer surfaces of book covers, though in some examples they were also preferred on the inner covers and in the mıklep sections. Accordingly, the aim of this study was to document the ebru examples found in the manuscripts held in the library, contribute them to the literature, and create a resource for researchers. Within the scope of this objective, the manuscripts were examined on-site, and the findings were evaluated and presented within the framework of this thesis.

KEYWORDS: Ebru Art, Manuscripts, Traditional Turkish Arts

June 2026, 156 Page

TEŞEKKÜR

Tez çalışmamın her aşamasında değerli katkı, destek ve yönlendirmelerini esirgemeyen danışmanım Doç. Muhammet Bilgen'e; lisans eğitimim boyunca akademik ve sanatsal gelişimime katkı sağlayan, ebru sanatını öğrenme sürecimde bilgi ve tecrübelerini benimle paylaşan kıymetli hocam İbrahim Mustafa Vuslat Noyan Güven'e; tez sürecindeki görüş ve önerileriyle katkıda bulunan öğretim üyesi Atilla Diler'e teşekkürlerimi sunarım. Araştırma sürecim boyunca inceleme imkânı bulduğum değerli yazma eser koleksiyonunu erişime açan, gerekli bilgi ve belge desteğini sağlayarak çalışmama katkıda bulunan Diyarbakır Ziya Gökalp Yazma Eser Kütüphanesi yönetimine ve tüm personeline içten teşekkürlerimi sunarım. Göstermiş oldukları ilgi, yardımseverlik ve akademik çalışmalara verdikleri destek sayesinde araştırmamı birinci el kaynaklar üzerinden kapsamlı bir şekilde yürütme fırsatı elde ettim. Bu süreçte sağladıkları her türlü kolaylık ve katkı, çalışmanın sağlıklı bir şekilde tamamlanmasında önemli rol oynamıştır. Çalışma sürecinde desteğini ve motivasyonunu her zaman hissettiğim değerli arkadaşım Elif Ateşoğlu'na, hayatım boyunca maddi ve manevi destekleriyle yanımda olan aileme en içten teşekkürlerimi sunarım.

Abdulkadir KAÇMAZ

Kastamonu, 2026

İÇİNDEKİLER

Sayfa

TEZ ONAYI ..... **ii**
TAAHHÜTNAME ..... **iii**
ÖZET ..... **iv**
ABSTRACT ..... **v**
TEŞEKKÜR ..... **vi**
İÇİNDEKİLER ..... **vii**
ŞEKİLLER VE GÖRSELLER DİZİNİ ..... **ix**
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ ..... **xii**
1. GİRİŞ **1**
1.1 Araştırmanın Amacı 2
1.2 Araştırmanın Önemi 2
1.3 Araştırmanın Sınırlılıkları 2
1.4 Araştırma Yöntemi 3
1.5 Evren ve Örneklem 3
1.6 Literatür Taraması 4
2. TÜRK EBRU SANATININ TANIMI VE TARİHÇESİ **7**
2.1 Türk Ebru Sanatının Tanımı 7
2.2 Türk Ebru Sanatının Tarihçesi 8
2.3 Ebru Sanatında Kullanılan Malzemeler 10
2.3.1 Kıvam Arttırıcılar 10
2.3.2 Boya 11
2.3.3 Tekne 11
2.3.4 Kâğıt 12
2.3.5 Öd 12
2.3.6 Fırça 13
2.3.7 Ebru Sanatında Kullanılan Yardımcı Malzemeler 14
2.3.7.1 Biz 14
2.3.7.2 Ebru tarağı 14
2.3.7.3 Spatül 14
2.3.7.4 El taşı (Desteseng) 14
2.3.7.5 Kavanoz 15
2.4 Klasik Türk Ebru Çeşitleri 15
2.4.1 Battal Ebru (Tarz-ı Kadim) 15
2.4.2 Gel-Git Ebru 15
2.4.3 Somaki Ebru 16
2.4.4 Şal Ebru 16
2.4.5 Taraklı Ebru 16
2.4.6 Bülbül Yuvası Ebrusu 16
2.4.7 Neftli Ebru 17
2.4.8 Hafif Ebru 17
2.4.9 Akkaseli Ebru 17
2.4.10 Hatip Ebrusu 17
2.4.11 Çiçekli Ebru 18
2.4.12 Koltuk Ebru 18

2.4.13 Kumlu-Kılçıklı Ebru 18
2.4.14 Dalgalı Ebru 19
2.4.15 Diğer Ebrular 19
2.5 Klasik Türk Ebrusunun Kullanım Alanları 19
2.5.1 Ebrunun Yan Kâğıdı Olarak Kullanımı 19
2.5.2 Levha Pervazı Olarak Kullanımı 20
2.5.3 Çeşitli Materyaller Üzerinde Kullanımı 20
3. DİYARBAKIR ZİYA GÖKALP YAZMA ESER KÜTÜPHANESİ'NDE KORUNAN YAZMALARDAKİ EBRULARIN İNCELENMESİ 21
3.1 Diyarbakır İli Genel Özellikler 21
3.2 Diyarbakır Ziya Gökalp Yazma Eser Kütüphane Tarihi 22
3.3 Diyarbakır Ziya Gökalp Yazma Eser Kütüphanesi'nde Korunan Ebrulu Yazmalar 23
3.3.1 Battal Ebrulu Eserler 23
3.3.2 Gel-Git Ebrulu Eserler 51
3.3.3 Şal Ebrulu Eserler 63
3.3.4 Taraklı Ebrulu Eserler 80
3.3.5 Hatip Ebrulu Eserler 103
3.3.6 Çiçekli Ebrulu Eserler 122
3.3.7 Bülbül Yuvası Ebrulu Eserler 128
3.3.8 Hafif Ebrulu Eserler 132
3.3.9 Dalgalı Ebrulu Eserler 135
3.3.10 Kumlu - Kılçıklı Ebrulu Eserler 140
4. SANATSAL ÇALIŞMALAR 143
5. SONUÇ VE ÖNERİLER 152
KAYNAKLAR 155

ŞEKİLLER VE GÖRSELLER DİZİNİ

Sayfa

Görsel 3.1 21 Hk 1692 Envanter numaralı eser 23
Görsel 3.2 21 Hk 92 Envanter numaralı eser 24
Görsel 3.3 21 Hk 361/1 Envanter numaralı eser 25
Görsel 3.4 21 Hk 694/4 Envanter numaralı eser 26
Görsel 3.5 21 Hk 650/1 Envanter numaralı eser 27
Görsel 3.6 21 Hk 148 Envanter numaralı eser 28
Görsel 3.7 21 Hk 702 Envanter numaralı eser 29
Görsel 3.8 21 Hk 861 Envanter numaralı eser 31
Görsel 3.9 21 Hk 1564/1 Envanter numaralı eser 32
Görsel 3.10 21 Hk 882 Envanter numaralı eser 33
Görsel 3.11 21 Hk 266/1 Envanter numaralı eser 34
Görsel 3.12 21 Hk 261 Envanter numaralı eser 35
Görsel 3.13 21 Hk 855/1 Envanter numaralı eser 36
Görsel 3.14 21 Hk 846 Envanter numaralı eser 37
Görsel 3.15 21 Hk 634 Envanter numaralı eser 39
Görsel 3.16 21 Hk 281/1 Envanter numaralı eser 40
Görsel 3.17 21 Hk 35 Envanter numaralı eser 41
Görsel 3.18 21 Hk 770/1 Envanter numaralı eser 42
Görsel 3.19 21 Hk 629/1 Envanter numaralı eser 44
Görsel 3.20 21 Hk 565 Envanter numaralı eser 45
Görsel 3.21 21 Hk 1758 Envanter numaralı eser 46
Görsel 3.22 21 Hk 521 Envanter numaralı eser 47
Görsel 3.23 21 Hk 1863 Envanter numaralı eser 48
Görsel 3.24 21 Hk 81 Envanter numaralı eser 50
Görsel 3.25 21 Hk 420/1 Envanter numaralı eser 51
Görsel 3.26 21 Hk 342/1 Envanter numaralı eser 52
Görsel 3.27 21 Hk 358 Envanter numaralı eser 53
Görsel 3.28 21 Hk 192/1 Envanter numaralı eser 54
Görsel 3.29 21 Hk 223 Envanter numaralı eser 56
Görsel 3.30 21 Hk 106/2 Envanter numaralı eser 57
Görsel 3.31 21 Hk 52 Envanter numaralı eser 58
Görsel 3.32 21 Hk 963 Envanter numaralı eser 59
Görsel 3.33 21 Hk 854/1 Envanter numaralı eser 60
Görsel 3.34 21 Hk 1431 Envanter numaralı eser 62
Görsel 3.35 21 Hk 487/1 Envanter numaralı eser 63
Görsel 3.36 21 Hk 141 Envanter numaralı eser 64
Görsel 3.37 21 Hk 597 Envanter numaralı eser 65
Görsel 3.38 21 Hk 422 Envanter numaralı eser 66
Görsel 3.39 21 Hk 592 Envanter numaralı eser 67
Görsel 3.40 21 Hk 1716 Envanter numaralı eser 68
Görsel 3.41 21 Hk 368 Envanter numaralı eser 70
Görsel 3.42 21 Hk 896 Envanter numaralı eser 71
Görsel 3.43 21 Hk 171 Envanter numaralı eser 72
Görsel 3.44 21 Hk 773 Envanter numaralı eser 73

Görsel 3.45 21 Hk 1410 Envanter numaralı eser 74
Görsel 3.46 21 Hk 751/1 Envanter numaralı eser 75
Görsel 3.47 21 Hk 383 Envanter numaralı eser 77
Görsel 3.48 21 Hk 495/1 Envanter numaralı eser 78
Görsel 3.49 21 Hk 1559 Envanter numaralı eser 79
Görsel 3.50 21 Hk 353 Envanter numaralı eser 80
Görsel 3.51 21 Hk 3 Envanter numaralı eser 81
Görsel 3.52 21 Hk 749 Envanter numaralı eser 82
Görsel 3.53 21 Hk 842 Envanter numaralı eser 83
Görsel 3.54 21 Hk 655 Envanter numaralı eser 85
Görsel 3.55 21 Hk 316 Envanter numaralı eser 86
Görsel 3.56 21 Hk 805/5 Envanter numaralı eser 87
Görsel 3.57 21 Hk 16 Envanter numaralı eser 88
Görsel 3.58 21 Hk 135 Envanter numaralı eser 90
Görsel 3.59 21 Hk 399 Envanter numaralı eser 91
Görsel 3.60 21 Hk 965 Envanter numaralı eser 92
Görsel 3.61 21 Hk 71 Envanter numaralı eser 93
Görsel 3.62 21 Hk 814 Envanter numaralı eser 94
Görsel 3.63 21 Hk 1138 Envanter numaralı eser 96
Görsel 3.64 21 Hk 1935 Envanter numaralı eser 97
Görsel 3.65 21 Hk 143 Envanter numaralı eser 98
Görsel 3.66 21 Hk 1735 Envanter numaralı eser 99
Görsel 3.67 21 Hk 506 Envanter numaralı eser 101
Görsel 3.68 21 Hk 540 Envanter numaralı eser 102
Görsel 3.69 21 Hk 1196 Envanter numaralı eser 103
Görsel 3.70 21 Hk 9 Envanter numaralı eser 104
Görsel 3.71 21 Hk 854/1 Envanter numaralı eser 106
Görsel 3.72 21 Hk 11 Envanter numaralı eser 107
Görsel 3.73 21 Hk 117 Envanter numaralı eser 108
Görsel 3.74 21 Hk 147/1 Envanter numaralı eser 109
Görsel 3.75 21 Hk 228 Envanter numaralı eser 111
Görsel 3.76 21 Hk 482/1 Envanter numaralı eser 112
Görsel 3.77 21 Hk 819 Envanter numaralı eser 113
Görsel 3.78 21 Hk 1565/1 Envanter numaralı eser 115
Görsel 3.79 21 Hk 849 Envanter numaralı eser 116
Görsel 3.80 21 Hk 811 Envanter numaralı eser 117
Görsel 3.81 21 Hk 1210 Envanter numaralı eser 118
Görsel 3.82 21 Hk 750 Envanter numaralı eser 119
Görsel 3.83 21 Hk 517 Envanter numaralı eser 121
Görsel 3.84 21 Hk 1221 Envanter numaralı eser 122
Görsel 3.85 21 Hk 1248 Envanter numaralı eser 123
Görsel 3.86 21 Hk 490 Envanter numaralı eser 124
Görsel 3.87 21 Hk 815/1 Envanter numaralı eser 126
Görsel 3.88 21 Hk 310/1 Envanter numaralı eser 127
Görsel 3.89 21 Hk 557 Envanter numaralı eser 128
Görsel 3.90 21 Hk 99/1 Envanter numaralı eser 129
Görsel 3.91 21 Hk 57 Envanter numaralı eser 130
Görsel 3.92 21 Hk 1323 Envanter numaralı eser 132
Görsel 3.93 21 Hk 1268 Envanter numaralı eser 133

Görsel 3.94 21 Hk 1026/2 Envanter numaralı eser 134
Görsel 3.95 21 Hk 1783/1 Envanter numaralı eser 135
Görsel 3.96 21 Hk 1669/2 Envanter numaralı eser 136
Görsel 3.97 21 Hk 60 Envanter numaralı eser 137
Görsel 3.98 21 Hk 616/2 Envanter numaralı eser 139
Görsel 3.99 21 Hk 1241 Envanter numaralı eser 140
Görsel 3.100 21 Hk 1844 Envanter numaralı eser 141
Görsel 4.1 Karanfil ebru, 2022 145
Görsel 4.2 Lale ebru, 2022 146
Görsel 4.3 Buket menekşe ebru, 2022 147
Görsel 4.4 Gelincik ebru, 2022 148
Görsel 4.5 Sümbül ebru, 2022 149
Görsel 4.6 Kasımpatı, 2022 150
Görsel 4.7 Lale ebru, 2022 151

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

Kısaltmalar

akt	**:** Aktaran
cm	**:** Santimetre
Doç.	**:** Doçent
HK.	**:** Halk Kütüphanesi
M.	**:** Miladi
M.Ö.	**:** Milattan Önce
mm	**:** Milimetre
Ölm	**:** Ölüm
Prof.	**:** Profesör
s.	**:** Sayfa
T.C.	**:** Türkiye Cumhuriyeti
vb.	**:** Ve Benzeri
vd.	**:** Ve Diğerleri
yy.	**:** Yüzyıl

1. GİRİŞ

İnsan, tarih boyunca tabiatında var olan güzeli arama duygusundan vazgeçmemiş; geleceğe kendinden bir iz bırakmanın en etkili yollarından biri olarak sanat eserlerini görmüştür. Bu doğrultuda Türk medeniyeti de kalıcılığı sağlamak, gelecek nesilleri kendi geçmişi ve yaşantısı hakkında bilgilendirmek, en önemlisi ise kültürünü, inançlarını, duygularını ve değerlerini aktarmak amacıyla yaşadığı dönemin hayat tarzını yansıtan, aynı zamanda belge niteliği taşıyan eserler ve süslemeler ortaya koymuştur (Gündüz, 2014, s. 1). Üretilen sanat eserleri kullanılan malzeme, üzerine uygulandıkları yüzey, teknik ve benzeri bakımlardan farklılıklar gösterir. Örneğin duvar yüzeyine uygulanan bir bezeme ya da resim duvar resmi veyahut kalem işi olarak adlandırılırken kâğıt üzerine uygulanan ve özellikle ilk yıllarda kitap sayfalarında görülen sanat tezhip sanatı olarak ifade edilir. Bu sanat alanlarından biri olan ve kitap sanatları arasında yer alan sanat çeşidi ise ebru sanatıdır. Ebru sanatı geçmişi yüzyıllar öncesine dayanan çok farklı malzemelerle günümüze kadar uygulana gelmiş, geçmişteki örnekleri günümüz sanatçılarına ışık tutan bir kâğıt süsleme sanatıdır. Başlangıcı kesin olarak bilinmese ’de ebru sanatının ortaya çıkışı hakkında farklı görüşler ileri sürülmektedir. İran kaynakları ebru sanatının Hindistan’dan geldiğini ve İran üzerinden Osmanlılara geçtiğini ileri sürmektedir. Kimileri de ilk ebrunun Türkistan’da yapıldığını Türk göçleriyle Osmanlılara kadar geldiğini ve bazı araştırmacılar ise ebruyu Uygur Türklerine kadar götürmek istemektedirler (Başar ve Tiryaki, 2006, s. 1). Türk ebru sanatı, yüzyıllar boyunca kâğıt süsleme sanatı olarak uygulanmış ve Batı’da “Türk kâğıdı” ya da “Türk mermer kâğıdı” adıyla tanınmıştır (Dere, 2007, s. 22). Günümüze ulaşan ve Geleneksel Türk Ebru Sanatı’nın seçkin örneklerini temsil eden ebru ile ciltlenmiş (süslenmiş) el yazması eserler ve kitap ciltleri incelendiğinde; cilt kapağının mukavvadan oluşturulduğu, ardından meşin deri ile kaplandığı görülmektedir. Ayrıca deri ciltlerin hem dış hem de iç kapaklarının ebru kâğıdı ile süslenmiş olduğu görülmektedir (Alparslan, 2013, s. 369-370).

1.1 Araştırmanın Amacı

Bu tez çalışmasında, Diyarbakır Ziya Gökalp Yazma Eser Kütüphanesi'nde bulunan yazmalarda görülen ebru örneklerinin; teknik, renk ve çeşit özellikleri açısından sınıflandırılarak incelenmesi ve yorumlanması amaçlanmıştır. Çalışmanın, konuya ilişkin literatüre katkı sunması hedeflenmiştir. Ayrıca elde edilen veriler doğrultusunda on adet özgün eser üretilmesi planlanmıştır.

1.2 Araştırmanın Önemi

Türk kitap sanatları kapsamında değerlendirilen hat, cilt, tezhip, ebrû ve minyatür sanatları, binlerce yıllık köklü kültürümüzün görsel yansımaları olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu kültürel ve sanatsal mirasın incelenmesi, günümüz sanatçılarına eser üretim süreçlerinde zengin bir düşünce ve malzeme kaynağı sunmaktadır. Bu doğrultuda, kütüphane, müze ve arşivlerimizde yer alan yazma eserlerin araştırmacılar tarafından incelenerek bilim ve sanat dünyasına kazandırılması, Türk sanatının gelişimine önemli katkılar sağlayacaktır. Bu bağlamda, Türk kitap sanatları açısından zengin bir koleksiyona ev sahipliği yapması nedeniyle Diyarbakır Ziya Gökalp Yazma Eser Kütüphanesi dikkat çekici bir öneme sahiptir. Bu tez çalışmasında, söz konusu kütüphanede muhafaza edilen yazma eserlerdeki ebrû örneklerinin incelenmesi ve sanatsal üretimler açısından değerlendirilmesi büyük önem arz etmektedir. Bu açıdan bakıldığında Diyarbakır Ziya Gökalp Yazma Eser Kütüphanesinde yer alan ebrulu yazmaların ebrularının renk, desen, teknik gibi açılardan incelenmesi bu sanatla uğraşan araştırmacı ve sanatçıların ihtiyaç duyduğu teknik bilgiyi örnekler üzerinden deneyimleyerek elde etmelerini sağlayacaktır. Tarihi eser niteliğindeki yazmaların sayfalarında ve kapaklarında yer alan ve aynı zamanda bir kültür ürünü olan ebru örneklerinin analiz edilerek bilim ve sanat camiasının hizmetine sunulması bu çalışmanın önemini ortaya koymaktadır.

1.3 Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu çalışma, yazma eserlerde kullanılan ebrû örnekleriyle sınırlandırılmıştır. Ülkemizdeki kütüphane, müze, arşiv ve koleksiyonlar dikkate alındığında çok fazla sayıda ebrulu yazma eserin olduğu görülür. Bu sebeple, Diyarbakır Ziya Gökalp

Yazma Eser Kütüphanesi'nde korunan ebrulu yazma eserler çalışmaya konu edilerek araştırmanın kapsamı daraltılmaya çalışılmıştır. Çalışmalar ilerledikçe Diyarbakır Ziya Gökalp Yazma Eser Kütüphanesi'nde 416 adet ebrulu yazma eserin olduğu görülmüş ve çalışma kütüphanedeki yazmaların içinden seçilen 100 adeti ile sınırlandırılmıştır. Bu 100 adet ebrulu yazma belirlenirken ebruların korunma durumlarına ve farklı çeşitlerde yapılmış ebrulardan oluşmasına dikkat edilmiştir.

1.4 Araştırma Yöntemi

Bu araştırma, Diyarbakır Ziya Gökalp Yazma Eser Kütüphanesi'nde korunan ebrulu yazma eserlerin betimlemeleri yapılmıştır. Çalışma kapsamında öncelikle literatür taraması yapılmış daha önce yapılmış olan çalışmalar derlenmiştir. Yapılacak araştırmanın Diyarbakır Ziya Gökalp Yazma Eser Kütüphanesi'nde korunan ebrulu yazmalar üzerine yapılmasına karar verildikten sonra kütüphanede eserlerin ilk önce dijital ortamda daha sonra ise doğrudan eser üzerinde incelemelerin yapılmasına geçilmiştir. Bütün ebrulu yazmalar incelenip hangilerinin tez kapsamına alınacağına karar verilmiştir. Hangi eserlerin inceleneceğine ve sayısına karar verildikten sonra eserlerin detaylı incelenmesine ve analiz edilmesine başlanmıştır. Seçilen yazmaların fotoğrafları kütüphaneden temin edilmiş, hem görseller üzerinden hem de belirli aralıklarla kütüphaneye gidilerek eserler yerinde incelenmiştir. İnceleme kapsamında ebru örnekleri; desen çeşitleri (battal, gelgit, şal, taraklı, hatip vb.) renk kullanımı, teknik özellikler (boya ve kitre yapısı ve tarama teknikleri), kompozisyon anlayışı ve kullanım alanları (cilt kapakları, yan kâğıtlar) açısından analiz edilmiş yorumlanmıştır. Araştırmada tarihsel yöntem ve betimleme yöntemleri uygulanmıştır. İncelenen eserlerin analizlerinden elde edilen veriler doğrultusunda geleneksel ebru anlayışından hareketle sanatsal üretimler yapılmıştır.

1.5 Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evrenini kütüphanelerde bulunan ebrulu yazma eserler oluşturmaktadır. Örneklemini ise Diyarbakır Ziya Gökalp Yazma Eser Kütüphanesi'nde korunan 100 adet ebrulu yazma eser oluşturmaktadır. Bu örneklemin

seçilmesindeki amaç, kütüphanede yer alan eserler üzerinden hareketle yazmalardaki ebru örneklerini desen, çeşit ve kompozisyon açısından incelemektir.

1.6 Literatür Taraması

Tertib-i Risâle-i Ebrî: 1017/M.1608 tarihli risâlenin yazarı bilinmemektedir. Ebrû sanatıyla ilgili günümüze ulaşan ilk ve tek yazma eser olması bakımından büyük önem taşımaktadır. Risâlede ebrûya dair pek çok bilginin derlenmiş olması, eserin değerini artırmaktadır. Boyaların nasıl yapılacağı, kitrenin ve ödün nasıl hazırlanması gerektiğinin ve bu konuların yanı sıra kâğıt boyama ve âhârlama yöntemlerine de yer verilmiştir. İki varaktan oluşan eser, M. Uğur Derman Koleksiyonu'nda bulunmaktadır. Söz konusu risâle, M. Uğur Derman tarafından Türk Sanatında Ebrû adlı eserinde yayımlanmış ve Türkçe açıklamalarıyla birlikte değerlendirilmiştir. (Derman, 1977, s. 27).

Derman (1977) ebrû sanatı hakkında birçok bilgi yer alınmaktadır. Kitapta ebrû sanatının tarihsel gelişimi ayrıntılı biçimde incelenmiş; kavramsal çerçeve terminoloji başlığı altında açıklanmıştır. Bunun yanı sıra ebrû yapımında kullanılan malzemeler, ebru çeşitleri ve malzemelerin özellikleri üzerinde durulmuş, ebrûnun uygulanış süreci aşamalarıyla birlikte ele alınmıştır. Çalışmada ayrıca geçmişten günümüze ebrû sanatıyla uğraşan sanatçılar tanıtılmış ve ebrûnun tarihsel süreçteki ve günümüzdeki kullanım alanları yer almaktadır.

Babaoğlu (2017) Türk ebrû sanatının teknik özellikleri ayrıntılı biçimde ele alınmakta, bunun yanı sıra ebrû sanatının estetik hususiyetleri kapsamlı bir şekilde değerlendirilmektedir. Eserde ebrûnun ne olduğu ve hangi nitelikler çerçevesinde tanımlanabileceği açıklanırken, ebrû sanatıyla bağdaşmayan uygulamalara da yer verilerek ebrûnun ne olmadığı hususu üzerinde durulmaktadır. Ayrıca yazarın sanat anlayışı ve ebrû sanatıyla ilgili düşünceleri metin içerisinde bütüncül bir yaklaşımla aktarılmaktadır. Ebrû sanatının tanımları üzerinden sanatın kavramsal çerçevesi ortaya konulmaktadır.

Barutçugil (2007) Ebrû sanatıyla ilgili kapsamlı bilgilere yer verilmektedir. Türk ebrû sanatına özgün bir bakış açısı kazandıran Barutçugil, kitabında "ekoller", "yüzeyin

ötesi" gibi başlıklar altında kaleme aldığı makaleleri bir araya getirerek ebrû sanatını geleneksel çerçevesinin yanı sıra kavramsal ve estetik boyutlarıyla da ele almaktadır.

Göktaş (1987) Türk ebrû sanatına özgü terimlerin derlenmesi ve tanımlanması açısından özgün bir yere sahip olan Göktaş'ın çalışması, ebrû sanatında kullanılan kavramları alfabetik düzen içerisinde sunarak terminolojik bir bütünlük oluşturmayı amaçlamaktadır. Sözlükte yer alan terimler, ebrû sanatının teknik, uygulamaya yönelik açıklayacak şekilde ele alınmıştır.

Basar ve Tiryaki (2006) Ebru sanatının Orta Asya'dan Osmanlı coğrafyasına uzanan tarihsel serüveni ayrıntılı biçimde ele alınmaktadır. Boya, kitre, fırça gibi temel malzemeler ayrıntılı biçimde tanıtılmakta; bu malzemelerin kullanım özellikleri açıklanmaktadır.

Dere (2007) Ebrunun tanımı tarihçesi, kullanılan malzemeleri ve yapılışı ele alınmaktadır. Ayrıca tarihte ve günümüzde ebru sanatıyla öne çıkan sanatçılar ile ebrunun kullanım alanları hakkında bilgi verilmektedir. Bunun yanında ebru malzemeleri, yapım aşamaları ve ebru çeşitleri görsellerle desteklenerek sunulmuştur.

Sungur (1994) Ebru sanatı, su yüzeyinde gerçekleşen kontrollü ve doğal süreçlerin bir sonucu olarak ele alınmaktadır. Sungur, renklerin su üzerindeki hareketlerini yüzey gerilimi, yoğunluk farkları ve çözelti özellikleri gibi temel fizik ve kimya ilkeleriyle ilişkilendirmektedir. Bu yaklaşım, ebru yapım sürecinin rastlantısal olmadığı, belirli bilimsel kurallara dayandığı düşüncesini ortaya koymaktadır.

Maktal Erbaş ve Uyan (2019) Ebru sanatının tarihsel süreçte hat ve tezhip sanatlarıyla olan ilişkisini ele almaktadır. Yazarlar, ebrunun özellikle yazma eserlerde zemin ya da tamamlayıcı unsur olarak kullanıldığını belirtmekte; bu kullanımın zamanla daha bilinçli ve tasarıma dayalı bir yapıya dönüştüğünü vurgulamaktadır.

Sözen (1971) Diyarbakır'ın tarihsel ve coğrafi konumunun mimari oluşumlar üzerindeki etkisini ayrıntılı biçimde ele almaktadır. Eserde camiler, medreseler, türbeler, hanlar ve sivil mimarlık örnekleri gibi farklı yapı türleri incelenmektedir.

Diyarbakır’daki mimari eserleri yalnızca yerel örnekler olarak değil, Anadolu Türk mimarisinin genel gelişim süreci içinde değerlendirmektedir.

Beysanoğlu (1992) Diyarbakır’ın kültürel ve tarihî dokusunu kapsamlı bir biçimde ele alan temel kaynaklardan biridir. Yazar, kentin tarihsel gelişimi, toplumsal yapısı ve kültürel mirasını bir bütün olarak inceleyerek, Diyarbakır’ın yalnızca tarihî bir şehir değil, aynı zamanda kültürel bir merkez olarak önemini vurgulamaktadır.

Yılmazçelik (1995) Diyarbakır'ın sosyal, kültürel ve ekonomik yapısını ayrıntılı biçimde inceleyen bir çalışmadır. Yazar, kentteki toplumsal yapının, günlük yaşamın ve idari düzenin dönemin tarihsel bağlamı içerisinde nasıl şekillendiğini ortaya koymaktadır.

2. TÜRK EBRU SANATININ TANIMI VE TARİHÇESİ

2.1 Türk Ebru Sanatının Tanımı

Ebru, kıvamı arttırılmış su üzerine gül dalına sarılan atkuyruğu kıllarından yapılmış fırçalar yardımıyla, su ve sığır ödü ilave edilerek ayarlanmış, suda erimez boyaların tekne yüzeyine serpildikten sonra meydana gelen desenlerin kâğıda alınmasıyla oluşan kâğıt süsleme sanatıdır (Dere, 2007, s. 14). Bu sanat, tekne üzerinde sonsuz renk ve desen çeşitliliğinin uyumlu bir şekilde oluşturulduğu ahenk (Güven, 2015, s. 9) olarak ifade edilmektedir. Ebru kelimesinin anlam açısından incelendiğinde, çeşitli dönem ve coğrafyalarda farklı isimler ve anlamlarla ilişkilendirildiği tespit edilmiştir. Türk kâğıt süsleme sanatlarından biri olan Ebru kelimesinin aslı Farsça "ebri" olup "bulutumsu, bulut gibi" anlamına gelmektedir. Ebru kâğıdı üzerinde meydana gelen buluta benzer renk kümeleri ve dalgalı görüntüler sebebiyle bu ad kullanılmıştır. Zamanla "ebri" kelimesi daha ahenkli bulunduğu için halk arasında "ebru" şeklinde söylenmeye başlanmış ve bu kullanım yaygınlaşarak sanatın adı hâline gelmiştir. Bazı görüşler kelimenin farklı kökenlere dayandığını ileri sürse de, eski kaynaklarda kelimenin çoğunlukla "ebri" şeklinde geçmesi bulut anlamını güçlendirmektedir. Şemseddin Sami Bey Kâmus-ı Türkî adlı eserinde Çağatayca'da "Ebre" şeklinde kullanıldığını belirtmiş; ayrıca bu sözcüğü, "cüz ve defter kabı yapımında kullanılan, hareli, dalgalı ve damarlı desenlere sahip renkli kumaş ve kâğıt" olarak tanımlamıştır. Kelimenin diğer bir anlamı ise Farsça su yüzü 'âb-rû' kelimesinden gelmiş olabileceği düşünülmektedir. Ayrıca ebru kâğıdındaki damar görünümü sebebiyle Avrupa'da "mermer kâğıdı" olarak da adlandırıldığı belirtilmektedir. Arap âlemi ise mermer kâğıdı yerine varaku'lmücezza 'damarlı kâğıt' ismini kullanmıştır (Derman, 1977, s. 8). Bir ebrunun ne zaman yapıldığını kesin olarak belirleyebilmek için üzerinde tarih bulunması gerekmektedir. Müze ve kütüphanelerde karşılaşılan, çok eski tarihli eserleri süsleyen; cilt yan kâğıdı ya da murakkalarda pervaz olarak kullanılan ebruların, eserin sonraki dönemlerde geçirdiği onarımlar sırasında eklenmiş olma ihtimali bulunduğundan, ebrunun gerçek tarihi hakkında kesin bir hükme varmak oldukça güçtür (Dere, 2007, s. 28). Sayın M. Uğur Derman'ın Türk Ebru Sanatı Kitabında en eski ebru kâğıdının Topkapı Sarayı Müzesinde bulunan 1447 yılına ait

olduğunu söylemektedir. Fakat bu ebrunun üzerinde herhangi bir kayıt numarası olmadığından tespiti mümkün olmamıştır (Derman, 1977, s. 7). Bu anlamda ebrunun tarihi hakkında bizlere ışık tutan Topkapı Sarayı'nda bulunan 845 numaralı Ârifi'nin 1539 tarihli "Guy-i Çevgan" adlı eserin her sayfasının kenarlarının ebrulu olması açısından önemlidir (Sungur, 1994, s. 55). Tarihlenebilen diğer ebrulu kâğıt ise 1554 yılına ait Sayın Uğur Derman'nın koleksiyonunda bulunan hafif ebru üzerine Talik hattıyla yazılmış Mälik-i Deylemi yazısıdır (Göktaş, 1987, s. 15). Her iki eser de üzerlerinde yer alan tarihler nedeniyle güvenilir birer kaynak niteliği taşımaktadır. Eserler, "hafif ebrû" olarak adlandırılan tarzda yapılmıştır (Başar ve Tiryaki, 2006, s. 2). Malik-i Deylemî'nin 1554 yılında yazdığı kıt'ada yer alan ebru örneğinden sonra, İstanbul'da günümüze ulaşan ve tarihi bilinen en eski ebruların, Hicri 1017 (M. 1608) tarihli Hadikatü's-Süeda nüshasında bulunduğu kabul edilmektedir. Eserin ilk sayfasında yer alan "mâ Şebek Mehmed ebrîsi" kaydı, söz konusu ebruların Tertîb-i Risâle-i Ebrî'de kendisinden "rahimehullah" (Allah rahmet eylesin) duasıyla bahsedilen ve "Şebek" lakabıyla tanınan Mehmet Efendi tarafından yapıldığı anlaşılmaktadır (Yazan, 1986'dan akt. Babaoğlu, 2017, s. 32). 1608 yılında Tertib-i Risale-i Ebri 'den alınan bilgiler ile birlikte Şebek Mehmet Efendi'den başlayarak süregelen ebru ustaları, üslupları, malzeme ve teknik konularında genel bir harita oluşturacak veriler elde edilebilmiştir (Akçay, 2022, s. 7).

2.2 Türk Ebru Sanatının Tarihçesi

Ebru sanatı, en eski kâğıt süsleme sanatlarından biri olarak kabul edilmektedir. Günümüze ulaşan mevcut örnekler incelendiğinde, ebrunun tarihsel süreç boyunca kâğıt sanatı olarak varlığını sürdürdüğü görülmektedir. Bu bağlamda ebru sanatının gelişimi, kâğıdın icadı ve kâğıt yapım tekniklerinin yaygınlaşmasıyla doğrudan ilişkilidir. M.Ö. 200'lü yıllarda Çin'de, dönemin Tarım Bakanı Cai Lun'un bitki lifleri ve elyaflardan oluşan atık balık ağlarını kullanarak kâğıt üretimini gerçekleştirdiği bilinmektedir. Bazı kaynaklara göre Türkler, kâğıt yapımını 751 yılında gerçekleşen Talas Savaşı sonrasında Çin'li esirler aracılığıyla öğrenmişlerdir. 8. yüzyılda Semerkant'ta çok sayıda kâğıt üreticisinin faaliyet gösterdiği tarihî kayıtlarda yer almaktadır. Bu durum, Türklerin yalnızca kâğıt yapımında değil, aynı zamanda renkli kâğıt süsleme sanatlarında da önemli bir uzmanlık geliştirdiklerini ortaya

koymaktadır. Türkler, kullanım amacına ve mekâna bağlı olarak altın ve gümüş varaklı, bitki ve çiçek yapraklarıyla süslenmiş kâğıtlar üretmiş; bu teknik ve estetik birikim ebru sanatının gelişmesinde belirleyici olmuştur. Ebru sanatının kökenine ilişkin bilgiler, yazılı kaynakların sınırlılığı nedeniyle kesinlik taşımamakla birlikte, ebru tarihçileri ittifak halinde bu sanatın kökeninin Orta Asya olduğunu söylemektedirler. Bununla birlikte, ebrulu desenlerin benzeri örneklerin antik dönemlerden itibaren ilgi gördüğü bilinmektedir. Mısır'da bulunan ve M.Ö. 1365 yılına tarihlenen cam şişelerde taraklı ve gelgit desenlerini andıran süslemeler ile Çin de Sung hanedanlığından (960-1279) kalma bazı çömleklerde battal ebrularına benzer görüntülere rastlanmaktadır. Bu yöntemler, su yüzeyine yapılan ebruların teknik olarak birbirinde çok farklıdır. 10. ve 12. Yüzyıllar arasında ortaya çıkmış olan Sumi ressamlarının fırçalarını temizlemek için batırdıkları suda biriken boyların başka bir kâğıda aktarılarak bulunduğu tahmin edilen Suminagaşi tekniği vardır. Metot olarak ebruya benzemekte olup günümüzde halen yapılmaktadır. Bilinen en eski Suminagaşi örneği 'Sanjurokunin Shu' isimli yazmanın iki sayfasında ve 1112 yılına aittir. Ebrunun Uzak Doğudaki bu ilk örnekleri ile daha sonra Türkler, İranlılar ve giderek Batılılar tarafından geliştirilen biçimlerinin arasında bir ilişki olup olmadığı bilinmemektedir. Bazı kaynaklarda ebrunun, 13. yüzyılda Türkistan'da, Semerkant'ta ve 14. Yüzyılda da İran'ın doğu bölgelerinde yapıldığına dair kaynaklar yer almaktadır. Günümüze ulaşan ebru örneklerinin çoğu ise Selçuklu ve Osmanlı eserleri arasında yer almaktadır. Ebru sanatı kâğıt gibi ipek yolu ve diğer ticaret yollarını kullanarak doğudan batıya yayılmıştır (Barutçugil, 2007, s. 25-28). Ebru sanatında çok ileri giden Türkler Türk ebrularını Doğuda ve Batıda da meşhur etmişlerdir. Öyle ki Avrupaya ebrulu kâğıt Doğudan intikal etmiştir. 15.yy'da İtalyaya giden Türk mücellidleri kendi tarz cilt sanatlarını yaymışlardır. Bu arada kâğıt ebrulamasını da öğreterek ebruculuğu Avrupa'da zamanın modası haline getirmişlerdir (Binark, 1975, s. 52). Ebru sanatı, 16. ve 17. yüzyıllarda en parlak dönemini yaşamıştır. Bu gelişimde, ebruyu Türkler aracılığıyla tanıyan ve ona "Türk kâğıdı", "Türk mermer kâğıdı" ile "Türklerin kâğıdı mermerleştirme sanatı" gibi adlar veren Avrupalıların yoğun ilgisi önemli rol oynamıştır. Söz konusu dönemde Batı'ya çok sayıda ebru örneği gönderilmiş, ayrıca birçok krala ebrulu hatıra defterleri takdim edilmiştir. Aynı yıllarda ciltçilik ve süsleme sanatlarına duyulan ilginin artması da ebru sanatının gelişimine önemli katkı sağlamıştır. Albut Haemmerle, "Buntpapier" adlı eserinde,

ebrunun güzel bir Türk sanatı olduğunu ve bu sanatı Batılıların bilmediğini yazmıştır. Matbaanın yaygınlaşması ve basılı kitapların çoğalması, ciltçilik ve ebru bezemelerine olan talebin azalmasına neden olmuştur. Bununla birlikte, Avrupa'da ebru sanatı gelişimini sürdürmüş; ancak baskı teknikleriyle üretilen ebru desenlerinin yaygınlaşması, Anadolu'da geleneksel ebru sanatının zamanla gerilemesine yol açmıştır. (Sungur, 1994, s. 55).Üsküdar Sultantepe'de bulunan 'Özbekler Tekkesi' hem Kurtuluş Savaşı ve ebru sanatı tarihinde önemli bir yere sahiptir. Matbaanın yaygınlaşmasıyla matbu ebruların düşük maliyetlerle üretilmesi, İstanbul'daki ebrucuların geçimini zorlaştırmış ve ebru sanatının yok olma noktasına gelmesine neden olmuştur. Ancak, Sadık Efendi'nin (ölm. 11 Temmuz 1846) Buhara'da öğrendiği ebru sanatını İstanbul'daki oğulları Mehmet Salih ve İbrahim Edhem Efendilere öğreterek, ebrunun günümüze kadar gelmesinde önemli olmuştur. (Babaoğlu, 2017, s. 35). Cumhuriyet döneminde Sanayi-i Nefise Mektebi'nde (Güzel Sanatlar Akademisi) ebru sanatının ders olarak okutulmaya başlaması, ebru sanatı için önemli bir adımdır. Hattat olan ve ebru sanatı ile uğraşan Necmeddin Okyay, akademide ebru hocalığı yapmış ve birçok sanatçı yetiştirmiştir, bunların en tanınmışı ise Mustafa Düzgünman'dır (Sungur, 1994, s. 55). Günümüzde ebru sanatını yaşatan ve bu sanatın gelişimine katkı sağlayan birçok önemli ebru sanatçısı bulunmaktadır. Bu sanatçılar arasında Fuat Başar, Alparslan Babaoğlu, Hikmet Barutçugil, Sabri Mandıracı, Sadrettin Özçimi, Yılmaz Eneş, Hayrettin Yangöz, Mahmut Peşteli ve Firdevs Çalkanoğlu gibi değerli isimler yer almaktadır (Güven, 2015, s. 15). Türk ebru sanatı, geçmişten günümüze aktarılan birikim ve tecrübeler doğrultusunda gelişerek günümüzde klasik Türk sanatlarının en önemli dallarından biri hâline gelmiştir (Başar ve Tiryaki, 2006, s. 3).

2.3 Ebru Sanatında Kullanılan Malzemeler

2.3.1 Kıvam Arttırıcılar

Türk ebru sananında kullanılan suya yoğunluk vermek için çeşitli doğal malzemeler kullanılmış bunlardan bazıları astragalus (leguminosae) türlerinin gövdesinde meydana gelen bir bitki zamkıdır. Özellikle Türkiye, İran Kafkasya ve Afganistan'da yetişen bir bitki türünden elde edilmektedir. Kitre, yabani olarak dağlarda

kendiliğinden yetişen geven otunun gövdesinden çıkan sıvının havayla temasında kemikleşen salgısıdır (Barutçugil, 2007, s. 250). Plaka ya da şeritler halindeki bu maddenin yapışkan özelliği fazla değildir. Eczacılık, kozmetik, dokuma sanayilerinde de yaygın biçimde kullanılır. Ebru yapımında plaka biçiminde olan kitre tercih edilirken eski dönemlerde, kitre zamkı yerine keten tohumu, salep, ayva çekirdeği, denizkadayıfı, hilbe boytohumu da kullanılmıştır (Derman, 1977, s. 11). Günümüzde ebru sanatını icra eden sanatçılar soğuk suda daha kolay eriyebilme özelliği olan ve ebru yapımına için en uygun denizkadayıfı bitkisinin lambda (Carrageenanum) çeşidini kullanırken geven bitkisinden elde edilen kitrede kullanılmaktadır (Güven, 2015, s. 16).

2.3.2 Boya

Ebru sanatında kullanılan boyalar, geçmişte doğadaki renkli kayaç ve topraklardan elde edilen, "toprak boya" olarak adlandırılan boyalardır. Bu boyalar madeni veya bitkisel kökenli olup suda çözünmez özellik taşımaktadır. Ebru sanatında anilin boyalar kullanılmaz; çünkü bu boyalar kitreli su içerisinde çözünerek kâğıt yüzeyine tutunamaz ve dağılır. Ayrıca ebru yapımında kullanılacak boyaların suda çözünmemesi ve yağ içermemesi gerekmektedir. Yağlı boyalar, ebru desenlerinin oluşumunu olumsuz etkileyerek çalışmanın bozulmasına neden olmaktadır. Kullanılan boyaların çok iyi ezilmiş ve ince zerrecikler hâline getirilmiş olması önemlidir. Yeterince ezilmeyen boyalar kitreli suyun yüzeyinde kalamayarak dibe çöker. Ebru boyaları, düz bir mermer üzerinde "desteseng" (el taşı) adı verilen özel şekil ve ağırlıktaki bir araçla su ilave edilerek ezilir ve merhem kıvamına getirilir. Bu şekilde inceltilen boyalar, uygun kıvamlarını koruyacak şekilde sulandırılarak ayrı kaplarda muhafaza edilir. Suda çözünmeyen bu boyalar zamanla kabın dibine çöktüğünden, ebru uygulaması sırasında yeniden karıştırılıp sulandırılarak kullanılır. (Derman, 1977, s. 11).

2.3.3 Tekne

Ebru yapmak için hazırlanmış olan kıvamı arttırılmış suyumuzu koyabileceğimiz içinde çalışabileceğimiz bir kaptır. Kullanılacak olan Tekneler Metaldan, camdan,

tahtadan veya plastik gibi malzemelerden yapılabilir (Barutçugil, 2007, s. 247). Geçmiş dönemlerde ebru yapımında, iç kısmı ziftle kaplanmış; çidene (budaksız çam) tahtası, çinko ya da galvaniz sacdan üretilen teknelerin kullanıldığı bilinmektedir. (Derman, 1977, s. 11). Teknenin Boyutları genellikle ebru yapılacak kâğıdın boyutları kadar, hatta kâğıttan biraz büyük olmalıdır. Çünkü ıslanan kâğıt, bir miktar genişler. Bu sebeple tekne ile aynı boyutta olan ebrulanmış kâğıtlar ıslandığında genişlediğinden tekneden çıkarmak zorlaşır. Genel olarak 35x50cm ya da 50x70 cm. boyutlarındaki tekneler kullanım için ideal olanıdır (Barutçugil, 2007, s. 247). Ebru yapımında kullanılan teknelerin derinliğinin en az 5–6 cm olması gerekmektedir. Ebrulanan kâğıt, tekne kenarına sıyrılarak çıkarıldığı için tekne kenarlarının kâğıda zarar vermeyecek şekilde düzeltilmesi ya da sac kenarlarının geriye kıvrılarak pürüzsüz bir yüzey hâline getirilmesi önem taşımaktadır (Dere, 2007, s. 56).

2.3.4 Kâğıt

Ebru yapımında genellikle emicilik özelliği yüksek her türlü kâğıt kullanılabilmekle birlikte, en ideal kâğıt türü asitsiz ve el yapımı kâğıtlardır. Emici özelliği yeterli olan kâğıtlar herhangi bir ön işleme tabi tutulmadan da ebrulanabilir. Makine üretimi kâğıtlar genellikle rulo hâlinde üretilmekte ve daha sonra istenilen ölçülerde kesilmektedir. Bu tür kâğıtlar makineden çıkış yönüne doğru (buna su yolu da denilmektedir) bazı özellikler göstermektedir. Islanan kâğıt, Daha çok su yolunun tersine genişler, kuruduktan sonrada geri çekilir. El yapısı kâğıtlarda ise durum farklıdır genellikle dağılım her yöne eşit dağılır. Emici özelliği yeterli olan kâğıtlar, herhangi bir işleme tabi tutulmadan da ebrulanabilir. Tanıdığımız ustaların hemen hepsi bu şekilde ebru yaparlar. Ancak kâğıdın emici özelliğini arttırmak ve ömrünü uzatmak için, aynen yün, pamuk ve kumaş boyamada yapıldığı gibi, düşük çözeltili şap eriyiği ile kâğıt terbiye edilebilir (Barutçugil, 2007, s. 248).

2.3.5 Öd

Ebru yapımında kullanılan çeşitli malzemeler içerisinde, belki de en önemli role sahip olan malzeme öddür. Türk ebru sanatında sığır ödü kullanılmaktadır. Öd doğru terbiye edilmediğinde çok kötü koktuğundan taze iken mutlaka kaynatılmalıdır. Ödün

kaynaması, ödün miktarına ve ateşin şiddetine göre 10 ila 15 dakika arasında gerçekleşmektedir. Kaynadıktan belli bir süre sonra ateşten indirilen öd, hemen sık dokulu bir kumaş yardımıyla süzülerek kapağında lastik conta bulunan şişe ya da konserve kavanozlarına boşaltılır ve bunların kapakları sıkıca kapatılır. Ortam sıcaklığına gelene kadar bekletilen öd dolu kavanozlar soğurken vakum oluştururlar ve öd konserve olur. Soğuyan kavanoz ya da şişeler, buzdolabında muhafaza edilirlerse tazeliklerini ve zümrüt yeşili renklerini ilk günkü gibi korurlar ve hiçbir zaman kokmazlar (Babaoğlu, 2017, s. 181). Öd yerine eski dönemlerde tütün yaprağı ve haraza suyu kullanıldığı 1608 tarihli "Tertîb-i Risale-i Ebri" eserde belirtilmiştir (Derman, 1977, s. 11)

2.3.6 Fırça

Ebru yapımında kullanılacak olan fırçalar farklı boy ve kalınlık olarak hazırlanır kullanım alanına ve çeşidine uygun olarak yapılır. Ebru boyaları, suda erimedikleri ve ağır olduğundan dolayı kullanılmadan önce iyice karıştırılmalıdır. Karıştırma fırçası boyayı tekneye serpme olarak kullanılmamakla beraber hatip ve çiçek için ayarlanan renklerin damlatılmadan önce karıştırmak için kullanılır. Karıştırma fırçası, kuruyan ve sulandırılan boyaları etkili bir şekilde karıştırabilmek için dalın bitiminden yaklaşık 1 cm uzaklıkta kesilmelidir. Fırça sapları, el altında kalabalık etmemesi için yaklaşık 10-12 cm uzunluğunda kesilmelidir. Serpme fırçası, genellikle mercimek büyüklüğünde serpme yapmak için kullanılır. Sapları ince ve karıştırma fırçası gibi 5-7 mm kalınlığında dallardan gelir, boyları yaklaşık 25 cm'dir. Kıl miktarı, battal fırçaya göre daha az olup, karıştırma fırçasındaki gibi ince bir tabaka halinde dalı sarmalıdır. Kıl uzunluğu, gül dalının bittiği yerden itibaren yaklaşık 2 cm olarak ayarlanır. Battal fırçalar, serpme fırçalarına göre daha kalın 6-8 mm kalınlığında dallara sahiptir. Kıl boyları serpme fırçalarının boyutlarına benzer, ancak kıl sayısı daha fazladır. Bu fırçaların kalınlığı, farklı boyuttaki teknelerle çalışmak ve çeşitli desenler oluşturmak amacıyla özel olarak farklı yapılmaktadır (Babaoğlu, 2017, s. 158-159).

2.3.7 Ebru Sanatında Kullanılan Yardımcı Malzemeler

Ebru yapımında kullanılan temel malzemelerin yanı sıra yardımcı malzemeler de bulunmaktadır. Bu malzemeler, ebru yapabilmek için büyük önem taşır (Dere, 2007, s. 68).

2.3.7.1 Biz

Ebru sanatını icra eden kişilerin kullandığı en önemli malzemelerinden biriside bizlerdir. Farklı kalınlık ve inceliklerde hazırlanan bizler, yapılacak ebru desenine göre gelgit, şal, hatip ve çiçek gibi motiflerin oluşturulmasında kullanılır (Babaoğlu, 2017, s. 160).

2.3.7.2 Ebru tarağı

Ebru yapımında kullanılan taraklar, belirli aralıklarla bir tahta üzerine yerleştirilen paslanmaz iğnelerden oluşmakta olup, kullanım amacına göre ebrucu tarafından hazırlanmaktadır. Normal tarak, buket tarağı ve gelgit tarağı gibi farklı çeşitleri bulunmaktadır (Güven, 2015, s. 22).

2.3.7.3 Spatül

Ebru sanatında kullanılan boyaların ezme işlemi yapılma sırasında dağılan boyaların bir araya toplanmasına yarayan alete verilen isimdir.

2.3.7.4 El taşı (Desteseng)

Boya Ezme işlemi için kullanılan el taşı sertlik derecesi yüksek malzemelerden yapılmış olmalıdır. Bu malzemeler arasında mermer, cam ve benzeri taşlar bulunur. Önemli olan nokta, boyanın ezileceği yüzey ile kullanılan deste veya sengin aynı sertlik derecesine ve malzemeye sahip olmasıdır. Aksi halde, daha sert malzeme, daha yumuşak olanı aşındırabilir ve bu da ezme işleminden beklenen sonucun alınmasını engelleyebilir (Güven, 2015, s. 20-21).

2.3.7.5 Kavanoz

Ebru sanatında kullanılacak olan boyaları muhafaza etmek ve ebru yapımında kullanmak için genel olarak iki farklı kavanoz tercih edilmektedir. Birincisi orta boyda en çok kullanılan olan boy olup fırçanın rahat hareket edebilmesi için geniş ağızlıdır. İkinci ve daha küçük olanı ise çiçek ve hatip ebru yaparken renk tonlaması için kullanılan kavanozlardır. İfade edilen kavanozların dışında her çeşit kavanoz kullanılabilir. Fakat bu iki boy kullanım için en uygun olan ebatlardır (Dere, 2007, s. 68).

2.4 Klasik Türk Ebru Çeşitleri

2.4.1 Battal Ebru (Tarz-ı Kadim)

"Battal" olarak adlandırılan ebru çeşidi, kitreli su yüzeyine fırça yardımıyla serpilen iri taneli ve yuvarlak biçimde açılan boyaların, herhangi bir müdahalede bulunulmaksızın kâğıda aktarılmasıyla elde edilen temel ebru çeşididir (Güven, 2015, s. 23). Boyalara serpme işlemi sonrasında herhangi bir araç veya gereçle müdahale edilmemesi nedeniyle yapımı kolay görünse de teknik ve estetik açıdan en zor ebru türlerinden biri olarak kabul edilmektedir. (Babaoğlu, 2017, s. 200). Battal ebru, sanatçının temel fırça hâkimiyetini kazanması, öd, su ve boya oranlarını doğru şekilde ayarlayabilmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Bu ebru türü tek renk kullanılarak uygulanabildiği gibi, birden fazla rengin dengeli ve uyumlu biçimde serpilmesiyle de etkileyici kompozisyonlar oluşturulabilmektedir. "Tarz-ı Kadim Ebru" olarak da bilinen battal ebru, diğer tüm ebru çeşitlerinin temelini oluşturması nedeniyle ebru sanatı içerisinde ayrıcalıklı bir yere sahiptir. Bu nedenle battal ebrunun teknik esaslarının doğru şekilde öğrenilmesi ve uygulanması, diğer ebru türlerinde başarılı sonuçlar elde edilebilmesi açısından önemlidir (Güven, 2015, s. 23).

2.4.2 Gel-Git Ebru

Gelgit ebru, tekneye serpilen Battal ebru üzerine bir biz yardımıyla, teknenin kenarlarına paralel çizgiler çekilerek oluşturulur. Çizgiler arasındaki mesafe istenilen genişlikte ayarlanabilir. Kalın uçlu bizler daha geniş alanları etkilediğinden paraleller

arasındaki boşluk daha geniş, ince uçlu bizlerde ise daha dar olur. Ayrıca bu paralel hareketler zıt yönlerde birkaç kez tekrarlanabilir. İşlem sırasında özel olarak hazırlanmış taraklardan da yararlanılır. Gelgit desenindeki hareketler çapraz yönde uygulanarak farklı kompozisyonlar elde edilebilir (Barutçugil, 2007, s. 264).

2.4.3 Somaki Ebru

İsim ve görünüm itibariyle somaki mermerini andıran bir ebru çeşididir. Koyu rengin mermer renklerine yakın renk tonlarıyla sıkıştırılarak mermer damarı görüntüsü elde edilmesiyle oluşur. Mermer rengini andıran boya, su ve öd miktarları birbirinden farklı iki-üç farklı tonda ayarlanarak derinlik sağlaması için koyudan açığa doğru teknenin yüzeyine serpilmesidir (Dere, 2007, s. 86).

2.4.4 Şal Ebru

Tekneye serpilen boyadan sonra hazırlanan gel-git ebru üzerine ince bir biz yardımıyla köşelerden 'S' hareketiyle taranarak elde edilen desene şal ebru denir. Bu işlem yapıldıktan sonra silkelenmiş fırça yardımıyla açılımı küçük boya serpilirse bu desene serpmeli Şal ebru denir (Güven, 2015, s. 25).

2.4.5 Taraklı Ebru

Tekneye serpilen battal boya, gel-git tarama ebru olarak yapıldıktan sonra istenilen genişlik veya incelik elde etmek için yukarıdan aşağıya doğru tarak kullanılarak elde edilen desene taraklı ebru denir (Göktaş, 1987, s. 28-29). Ayrıca biz yardımıyla yapılan deseni daha hareketli göstermek için şal ebrudaki gibi teknenin köşelerinden 'S' çizerek taraklı şal deseni elde edilir. (Güven, 2015, s. 26).

2.4.6 Bülbül Yuvası Ebrusu

Bülbülyuvası olarak adlandırılan ebru çeşidi tekne yüzeyine serpilen boyaların dengeli bir biçimde dağılması ve kapladığı alanın aşağı yukarı aynı büyüklükte olması önemlidir. Çünkü boyanın tekneye serpildikten sonra bir biz yardımıyla içten dışa doğru tekneyi dolduracak şekilde dairesel bir görünüm sağlamak için hareketler

oluşturulur. Bu şekilde yapılan ebru çeşidine bülbülyuvası ebrusu denir (Dere, 2007, s. 100).

2.4.7 Neftli Ebru

Boyalar, tekneye battal olarak serpildikten sonra üstüne neft yağı günümüzde ise çam terebenti dediğimiz fırça ile küçük damlalar halinde serpilir (Derman, 1977, s. 25). Bu tarzda yapılan ebruya neftli ebru denir.

2.4.8 Hafif Ebru

Hafif ebru, açık renk tonlarıyla oluşturulan bir ebru çeşididir. Bu ebru türünün yapımında su ve öd yoğunluğunun fazla olması, ayrıca teknenin temiz tutulması gerekmektedir. Hafif ebrular, özellikle hattatlar tarafından üzerine yazı yazmak amacıyla tercih edilmektedir (Derman, 1977, s. 15).

2.4.9 Akkaseli Ebru

Akkase ebru yapılacak kâğıda yazı yazılacak kısım tekneye bırakıldıktan sonra yazıyı almaması için bir boyama fırçası ile yazı alanına Arap zamkı sürülür. Bu kâğıdı tekneye yatırdıktan sonra zamk sürdüğümüz kısım ebruyu almaz. Dolayısıyla yazı etrafına Arap zamkı sürülmediği için kâğıdın diğer kısımları teknedeki ebruyu olduğu gibi alır. Bu tarzda yapılan ebru çeşidine Akkaseli ebru denir (Göktaş, 1987, s. 11).

2.4.10 Hatip Ebrusu

‘Hatip’ olarak isimlendirilen ebru çeşidi 18.yy’da Ayasofya Camii hatibi Mehmed Efendi tarafından ilk olarak yapıldığı için bu ismi almıştır. Öncelikle tekneye koyu renk olmayacak şekilde zemin boyası atıldıktan sonra biz yardımı ile aralarında belli aralık bırakarak iç içe geçmiş renkler 4-5 renk boya damlatıldıktan sonra ince bir biz yardımı ile sağdan sola yukarıdan aşağıya dairelerin içinde hareket ettirilerek oluşturulur. Bu şekilde oluşturulan desene hatip ebrusu denir. Hatip ebrusunda genel olarak çark-ı felek, yürek, taraklı yürek, yıldız gibi şekiller oluşturulur (Derman, 1977,

s. 15-19). Bu şekilde yapılan hatip çiçekli ebruların başlangıcı olarak da bilinmektedir (Barutçugil, 2007, s. 309).

2.4.11 Çiçekli Ebru

Türk ebru sanatında çiçek motifleri genellikle stilize edilerek uygulanmıştır. Buket, gelincik, goncagül, karanfil, lale, kasımpatı, menekşe, papatya ve sümbül gibi çeşitli çiçekler doğadan esinlenilerek su yüzeyine aktarılmıştır. Çiçekli ebru çalışmalarının ilk stilize örnekleri, Necmeddin Okyay ve Mustafa Düzgünman tarafından ortaya konmuştur. Günümüzde ise stilize çiçek motiflerinin çeşitliliği önemli ölçüde artmıştır (Güven, 2015, s. 32). Çiçekli ebruların yapımında öncelikle açık tonlu bir zemin boyası kitreli su yüzeyine serpilir. Daha sonra sap oluşturmak amacıyla koyu yeşil boya damlatılır ve biz yardımıyla aşağı doğru çekilerek sap formu verilir. Öd ile karıştırılmış boyalar, kitreli suyun yüzeyinde biz aracılığıyla yönlendirilip uzatılabildiğinden, oluşturulan izler yüzey üzerinde kalıcı hâle gelir. Sapın uygun görülen bölümlerine çiçeğin rengini oluşturacak boya damlatılır ve yine biz yardımıyla şekillendirilerek çiçek motifi meydana getirilir (Derman, 1977, s. 19).

2.4.12 Koltuk Ebru

Koltuklu kıtaların tezhip alanını süslemek için kullanıldığından "koltuk ebrusu" olarak adlandırılmıştır. İki aynı çiçek, koltuk büyüklüğünde kesilerek levhanın koltuğuna yapıştırılır. Koltuğun büyüklüğüne bağlı olarak, küçük boyutta yapılan lalelerden buket menekşelere kadar farklı büyüklüklerde yapılabilir (Babaoğlu, 2017, s. 222).

2.4.13 Kumlu-Kılçıklı Ebru

Teknedeki Kitreli suyun defalarca kullanılması belli bir süre çalıştıktan sonra ister istemez tekneye yapılan ebruda kumlanma oluşmaya başlar. Kumlu ebrunun oluşması uygun zamana bağlıdır. Böyle olunca kumlu ebru yapmak için biz yardımıyla su yüzüne yakın mesafeden aynı noktaya üst üste boya damlatılır ve yayılmaya başladığında oluşur. Kumlu ebruda sığır ödü kullanmak yerine Sacid Okyay'ın bulduğu kalkan balığı ödü daha iyi sonuç verdiği bilinmektedir. Ancak kalkan balığı ödünün kokusuna tahammül edilmediği için sığır ödü kullanılmıştır. Kumlu ebru

yapılırken üstünden belli bir süre geçince noktalar daha iri bir hale yani (V) harfine benzer şekiller oluşmaya başlarsa buna kılçıklı ebru denir (Derman, 1977, s. 15).

2.4.14 Dalgalı Ebru

Klasik ebrularımız arasında olmayıp, günümüzde ebru çeşitleri arasında yerini alan ve ebru sanatçıları tarafından tercih edilen bir tür haline gelmiştir. Boyalar tekneye serpildikten sonra kâğıt yatırma esnasında belirli düzen ve aralıklar oluşturacak şekilde kâğıdı ileri geri hareket ettirerek teknede dalga oluşması sonucu ortaya çıkan desene verilen addır (Maktal Erbaş ve Uyan 2019, s. 53).

2.4.15 Diğer Ebrular

Yukarıda belirtilen Klasik Türk ebru çeşitlerinin yanı sıra, günümüzde ebru sanatçıları tarafından adlandırılan ve yaygın biçimde uygulanan zerefşanlı ebru, barut ebru, çift ebru, kaplangözü ebru ve figürlü ebru gibi türlerden de bahsedilebilir.

2.5 Klasik Türk Ebrusunun Kullanım Alanları

Tarihî süreç içerisinde gelişerek geçmişten günümüze ulaşan Türk ebrû sanatının, geleneksel sanatlarımız arasında özel bir yere sahip olduğu bilinmektedir. Ebrû, müstakil bir sanat dalı olarak kullanılmasının yanı sıra diğer geleneksel sanatların icrasında da tamamlayıcı ve destekleyici bir unsur olarak önemli bir görev üstlenir. Hat, tezhip, minyatür ve cilt gibi kitap sanatlarıyla kurduğu ilişki sayesinde; insan ruhunu dinlendiren, el emeği ve göz nurunun estetikle birleştiği zengin görünümlü eserlerin ortaya çıkmasına katkı sağlar (Kılıç, 2016, s. 28). Günümüzde ise hem geleneksel hem de çağdaş olarak pek çok alanda kullanılmaktadır. Başlıca kullanım alanları şunlardır;

2.5.1 Ebrunun Yan Kâğıdı Olarak Kullanımı

Türk ebru sanatının yaygın kullanım alanlarından biri olan yazma eserlerde kapak ile kitabı birbirine bağlayan yan kâğıdıdır. Kitap cildi ile iç sayfaları arasında kullanılan ebru kâğıtları, yazma eserlerde hem koruyucu hem de estetik açıdan güzel bir görünüm

oluşturur. Genel olarak battal, gelgit, şal, taraklı, hatip ebru çeşitlerinin kullanıldığı görülmektedir.

2.5.2 Levha Pervazı Olarak Kullanımı

Levha pervazları, yazı alanını çerçeveleyen ve kompozisyonun görsel bütünlüğünü sağlayan bezeme unsurlarıdır. Bu pervazlar, iç (ara) pervaz ve dış pervaz olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Dış pervazda genel olarak battal, hatip, şal, gelgit ebruları kullanılmakta ise de ara pervazda yazıyı dış pervazdan ayıracak, desen ve renk itibariyle dış pervazla kontrast teşkil edecek özellikle, tek renkli neftli battal, kumlu, taraklı gelgit veya şal ebrulardan birinin kullanılması, hem dış pervazdan kullanılan ebrudan farkı nedeniyle yazıyı daha kuvvetli vurgulaması hem de gözü yormaması nedeniyle tercih edilmelidir (Babaoğlu, 2017, s. 238). Levha pervazlarında kullanılan ebru çeşitlerinin sanatçının renk uyumu, desen dengesi ve kompozisyon bütünlüğünü ön plana çıkarmaktadır.

2.5.3 Çeşitli Materyaller Üzerinde Kullanımı

Bilinen tarihi içerisinde teknik ve kullanım alanı olarak çok fazla bir değişiklik göstermeyen ebru sanatı günümüzde çeşitli malzemeler üzerinde yeni kullanım alanları bulmuştur (Barutçugil, 2007, s. 25). Klasik tarzların dışına çıkılarak farklı teknikler, boyalar ve malzemelerle zenginleştirilen ebrû sanatı; tekstil ürünlerinden ipek kumaşlara, şal ve fularlardan halılara, hatta moda tasarımlarına kadar geniş bir alanda kullanılmaktadır. Bununla birlikte seramik, ahşap, çini tabaklar, ham bisküviler, duvar kâğıtları, süs eşyaları ve deri gibi pek çok farklı yüzeye uygulanması, ebru sanatının çok yönlü bir kullanım alanına sahip olduğunu göstermektedir (Kılıç, 2016, s. 29).

3. DİYARBAKIR ZİYA GÖKALP YAZMA ESER KÜTÜPHANESİ'NDE KORUNAN YAZMALARDAKİ EBRULARIN İNCELENMESİ

3.1 Diyarbakır İli Genel Özellikler

Diyarbakır, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yer alan önemli bir ilimizdir. Doğusunda Siirt ve Muş, kuzeyinde Elazığ ve Bingöl, batısında Şanlıurfa, Adıyaman ve Malatya, güneyinde ise Mardin illeri bulunmaktadır. Tarih boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapan kent, El-Cezire olarak adlandırılan bölge ile birlikte Mezopotamya'nın kuzey sınırını oluşturmaktadır. Şehrin kuruluş tarihi kesin olarak bilinmemekle birlikte, Dicle Nehri yatağından yaklaşık yüz metre yüksekte bulunan ve Fiskaya olarak adlandırılan sarp kayalığın İçkale bölümünün ilk yerleşim alanı olduğu kabul edilmektedir (Beysanoğlu, 1992, s. 1-2). Tarihsel süreç içerisinde Diyarbakır, antik kaynaklarda "Amida" adıyla anılmış, zamanla bu ad "Amid" biçimine dönüşmüştür. Bazı Türkçe kaynaklarda ise kent "Kara Amid" veya "Kara Hamid" adlarıyla yer almaktadır. Bu adlandırmanın temel nedeni, şehri çevreleyen surların siyah bazalt taşından inşa edilmiş olmasıdır. Farklı dönemlerde çeşitli uygarlıkların egemenliği altında kalan Diyarbakır, sahip olduğu stratejik konum sayesinde önemini her zaman korumuştur. Anadolu ile İran, Irak ve Suriye arasındaki geçiş güzergâhında yer alması, kentin tarih boyunca önemli bir ticaret, ulaşım ve kültürel etkileşim merkezi olarak gelişmesine katkı sağlamıştır (Yılmazçelik, 1995, s. 1-15). İslamiyet'in bölgede yayılmasının ardından, Müslüman Arapların iki büyük kabilesinden biri olan Bekr kabilesinin yerleşim alanını ifade eden "Diyar-Bekr" adı kullanılmaya başlanmıştır. Osmanlı döneminde bu ad, merkezi bugünkü Diyarbakır olan beylerbeyliğini tanımlamak amacıyla kullanılmış; Cumhuriyet'in ilk yıllarından itibaren ise bölgesel bir ad olmaktan çıkarak doğrudan şehrin adı hâline gelmiştir (Göyünç, 1999'dan akt. Baş, 2013, s. 12). İlk İslam ordularının görüldüğü yıldan bu yana da Diyarbakır, yeni düşüncenin ışığı altında, devamlı kültür ve sanat merkezi olmuş ve devamlılığını sürdürmüştür (Sözen, 1971, s. 15). Diyarbakır'da önceden kurulmuş ve Osmanlı döneminde de faaliyetleri devam eden birçok değerli eser mevcuttur. Bu eserlerden bir tanesi de çalışmamızın konusunu oluşturan ve Artuklular

döneminde bir eğitim kurumu olarak inşa edilen Mesudiye Medresesidir (Aydın, 2022).

3.2 Diyarbakır Ziya Gökalp Yazma Eser Kütüphane Tarihi

Diyarbakır'da bulunan Ulu Cami'nin kuzeyinde yer alan Mesudiye medresesi bu yapılar içerisinde bulunmaktadır. Medresede bulunan eski yazıtlardan anlaşıldığına göre yapımına 1198/1199 yılında Ebu Muzaffer Sökmen II tarafından yapılmaya başlanıldığı anlaşılmaktadır. Sökmen II'nin 1200 yılında ölümünden sonra yerine geçen Mahmut tarafından medresenin yapımına devam edildiği ve onunda 1222 yılında ölümünden sonra Mevdud zamanında 1223 yılında tekrar yapımına devam edilmiş ve bugünkü halini almıştır. Güney kısmında bulunan anıtsal mihrabın sağındaki pencerelerin birinin üzerinde ki kitabede yapının mimarının adını vermektedir. Bu kitabeye göre yapının planı Halep'li usta Cafer ibni Mahmut tarafından çizilmiş ve medresenin yapımını ise Mesut'un yürüttüğü bilgisini almaktayız. Kentin ayakta kalmış en önemli medreselerinden biridir. 1962 yılına kadar bakımsız ve yıkılmaya yüz tutulan medrese Ulu Cami çevre düzenlemesiyle birlikte yeniden ele alınmış ve onarılmıştır (Sözen, 1971, s. 141).

Diyarbakır'da yazma eser kütüphaneciliği hizmetleri, 1 Haziran 1987 tarihinden itibaren Eski Kültür Sarayı bünyesinde Ziya Gökalp Yazma Eserler İhtisas Kütüphanesi adıyla yürütülmüştür. Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığının Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun'un yürürlüğe girmesiyle birlikte kurumun idari yapısında değişikliğe gidilmiş ve kütüphane, Konya Yazma Eserler Bölge Müdürlüğüne bağlı Ziya Gökalp Yazma Eser Kütüphanesi Müdürlüğü olarak faaliyetlerini sürdürmeye başlamıştır. Kütüphanenin hizmet verdiği Eski Kültür Sarayı binasının özel mülkiyete devredilmesi üzerine, koleksiyonda bulunan yazma eserler koruma ve konservasyon işlemlerinin gerçekleştirilmesi amacıyla Konya Yazma Eserler Bölge Müdürlüğüne nakledilmiştir. Ayrıca eserlerin Mesudiye Medresesi'nde kendilerine tahsis edilen bölümlere yerleştirilebilmesi için medresedeki restorasyon çalışmalarının tamamlanması beklenmiştir. Restorasyon sürecinin sona ermesinin ardından eserler 27 Eylül 2014 tarihinde yeniden Diyarbakır Ziya Gökalp Yazma Eser

Kütüphanesine teslim edilmiştir. Bunun yanı sıra Diyarbakır koleksiyonuna ait eserlerin dijital görüntüleri de bulunmaktadır (Dağar, 2019, s. 10-11).

3.3 Diyarbakır Ziya Gökalp Yazma Eser Kütüphanesi'nde Korunan Ebrulu Yazmalar

3.3.1 Battal Ebrulu Eserler

Görsel 3.1 21 Hk 1692 Envanter numaralı eser

Eser No: 1

Envanter Numarası: 21 Hk 1692

Eserin Adı: Hâşiye ale'l-Müveşşah fî Şerhi'l-Kâfiye

Dili: Arapça

Müstensih: Yok

Müellif: Yezdî, el-Müctebâ b. el-Murtazâ b. el-Müctebâ el-Hüseynî el-Yezdî

Ölçüsü: 230x150-150x105 mm.

Uygulandığı Yer: Üst, alt kapak dış yüzeyi ve mıklep dış yüzeyi

Ebru Çeşidi: Battal Ebru

Değerlendirme: Yazma eser genel olarak oldukça yıpranmış durumdadır. Eserin üst alt kapak dış yüzeyleri ve mıklep dış yüzeyi aynı ebru kullanılmıştır. Üst ve alt kapağın tüm kenar kısımlarında da yırtılmalar olduğu gibi, ebrulu tüm kısımların üzerinde rutubetin oluşturduğu izler açıkça görülmektedir. Eserde kullanılan ebru, siyah, pembe, yeşil, açık mavi ve sarı renkle battal tarzında hazırlanmıştır. Fırça ile serpilen renklerin açılımı ve yüzeydeki dağılımı, boya ayarlarının yetersizliğini ve sarı renk hariç diğer tüm renklerde öd miktarının azlığını belirgin bir şekilde görülmektedir. Ayrıca ebru da kullanılan boyaların kenar kısımlarının düzgün olmayışı, yayılım ve biçimsel hareketi, teknenin (kitrenin) yoğun olduğunu açıklar niteliktedir.

Görsel 3.2 21 Hk 92 Envanter numaralı eser

Eser No: 2

Envanter Numarası: 21 Hk 92

Eserin Adı: et-Tibyân fî Âdâbi Hameleti'l-Kur'ân

Dili: Arapça

Müstensih: Ahmed b. Ali

Müellif: Nevevî, Ebû Zekeriyyâ Yahyâ b. Şeref b. Mürî en-Nevevî, 676/1277

Ölçüsü: 185x135-150x105 mm

Uygulandığı Yer: Üst ve alt kapak dış yüzeyleri

Ebru Çeşidi: Battal Ebru

Değerlendirme: Yazma eser genel hafif yıpranmış durumdadır. Eserin üst ve alt kapak dış yüzeyinde aynı ebru kullanılmıştır. Eserde kullanılan ebru, yeşil, aşı kırmızısı ve kırmızı renkle battal ebru tarzında hazırlanmıştır. Her iki kapakta da kullanımına bağlı olarak solma, dikey çizilmeler söz konusudur. Alt kapak dış yüzeyinde bulunan ebrulu yüzey incelendiğinde boyalarda yer yer yıldızlanmalar açıkça görülmektedir Fırça ile serpilen boyaların açılımından, öd ve su miktarının yeterliliği belirgin bir şekilde anlaşılmaktadır. Boyaların teknede ki yayılım hareketleri, teknenin (kitrenin) normal yoğunlukta fakat bozulma sürecinde olduğunu açıklar niteliktedir.

Görsel 3.3 21 Hk 361/1 Envanter numaralı eser

Eser No: 3

Envanter Numarası: 21 Hk 361/1

Eserin Adı: er-Risâletü'l-Kadîme fî İsbâti'l-Vâcib

Dili: Arapça

Müstensih: Ömer b. Mûsâ

Müellif: Celâleddin ed-Devvânî, Ebû Abdullah Muhammed b. Es'ad b. Muhammed ed-Devvânî es-Sıddîkî, 908/1502

Ölçüsü: 210x160-125x65 mm.

Uygulandığı Yer: Üst ve alt kapak dış yüzeyleri

Ebru Çeşidi: Battal Ebru

Değerlendirme: Yazma eser genel olarak yıpranmış durumdadır. Eserin üst ve alt kapak dış yüzeyinde aynı ebru kullanılmıştır. Eserde kullanılan kırmızı renk battal ebru kullanılmıştır. Ayrıca yazma eserin rutubetli bir ortamda kaldığını ebru üzerindeki dairesel açılımlarla kendini gösteren küçük ölçekli küf/bakteri oluşumlardan anlaşılmaktadır. Kullanılan ebruda nispeten renk solmaları da görülmektedir. Bu solmaların görüldüğü yerler dikkate alındığında kullanım kaynaklı olduğu düşünülmektedir. Fırça ile serpilen boyaların açılımından, öd ve su miktarının yeterliliği belirgin bir şekilde anlaşılmaktadır. Kullanılan boyaların teknedeki yayılım hareketi, teknenin (kitrenin) normal yoğunlukta olduğunu göstermektedir.

Görsel 3.4 21 Hk 694/4 Envanter numaralı eser

Eser No: 4

Envanter Numarası: 21 Hk 694/4

Eserin Adı: el-Emsiletü'l-Fazliyye

Dili: Arapça, Türkçe

Müstensih: Ömer b. Hüseyin ed-Diyarbekrî

Müellif: Birgivî, Takıyyüddin Mehmed b. Pir Ali b. İskender el-Birgivî, 981/1573

Ölçüsü: Yok

Uygulandığı Yer: Üst ve Alt kapak dış yüzeyi

Ebru Çeşidi: Battal Ebru

Değerlendirme: Yazma eser genel olarak yıpranmış durumdadır. Eserin üst ve alt kapak dış yüzeyinde aynı ebru kullanılmıştır. Eserde kullanılan ebru, açık siyah renk battal ebru kullanılmıştır. Ebruda kullanılan boyanın su ve öd ayarının normal ölçüde olduğu, boya açılımından anlaşılmaktadır. Kullanılan ebruda yer yer renk solmaları görülmektedir. Üst kapak dış yüzeyinde kullanılan ebrunun alt kısmın, sırta yakın bölgesinde geniş şekilde yüzeysel bir yırtılma söz konusudur. Fırça ile serpilen boyanın açılımından, öd ve su miktarının yeterliliği belirgin bir şekilde anlaşılmaktadır. Kullanılan boyanın teknedeki yayılım hareketi, teknenin (kitrenin) normal yoğunlukta olduğunu açıklar niteliktedir.

Görsel 3.5 21 Hk 650/1 Envanter numaralı eser

Eser No: 5

Envanter Numarası: 21 Hk 650/1

Eserin Adı: Şerhu Dîbâceti Tahrîri'l-Kavâ'idi'l-Mantıkiyye fî Şerhi'r-Risâleti'ş-Şemsiyye

Dili: Arapça

Müstensih: Yok

Müellif: Burhâneddin b. Kemâleddin b. Hamid el-Bulgârî, 1000/1591

Ölçüsü: 215x150-158x80 mm

Uygulandığı Yer: Üst ve alt kapak dış yüzeyi

Ebru Çeşidi: Battal Ebru

Değerlendirme: Yazma eser genel olarak yıpranmış durumdadır. Eserin üst ve alt kapak dış yüzeyinde aynı ebru kullanılmış siyah ve sarı renkle hazırlanmış battal ebru kullanılmıştır. Ebruda kullanılan boyanın su ve öd ayarının normal ölçüde olduğu, serpme işleminin kararlı yapılışından anlaşılmaktadır. Kullanılan ebruda yer yer renk solmaları ve yıpranmalar görülmektedir. Üst kapak dış yüzeyinde kullanılan ebrunun alt kısmın, sırta yakın bölgesinde geniş yüzeysel bir yırtılma söz konusudur. Fırça ile serpilen boyaların açılımından, öd ve su miktarının yeterliliği belirgin bir şekilde anlaşılmaktadır. Kullanılan boyaların teknedeki yayılım hareketi, teknenin (kitrenin) normal yoğunlukta olduğunu ve bozulma sürecinde olduğunu açıklar niteliktedir.

Görsel 3.6 21 Hk 148 Envanter numaralı eser

Eser No: 6

Envanter Numarası: 21 Hk 148

Eserin Adı: Mecma‘u's-Sürûr ve Matla‘u'ş-Şümûs ve'l-Büdûr

Dili: Arapça

Müstensih: Nüshada Mustafa Efendi es-Siverekî'ye ait vakıf kaydı, Abdurrahman Paşa'a ait mühür vardır.

Müellif: İbnü'l-Kabâkıbî, Ebû Abdullah Şemseddin Muhammed b. Halil b. Ebû Bekir el-Halebî, 849/1445

Ölçüsü: 200x145-130x90 mm

Uygulandığı Yer: Üst ve alt kapak dış yüzeyi

Ebru Çeşidi: Battal Ebru

Değerlendirme: Yazma eser genel olarak hafif yıpranmış durumdadır. Eserin üst ve alt kapak dış yüzeyinde aynı ebru kullanılmıştır. Eserde kullanılan ebru, mavi, kırmızı ve aşı kırmızısı renkle sık ve düzensiz açılımlı, battal ebru tarzında hazırlanmıştır. Ayrıca yazma eserin nemli/rutubetli bir ortamda kaldığı, alt kapak ve üst kapak üst kenar kısımlarında oluşan koyuluktan anlaşılabilir. Üst ve alt kapak dış yüzeylerinde kullanılan ebruların alt kısmının sırta yakın bölgelerinde yüzeysel bir yırtılmalar söz konusudur. Fırça ile serpilen boyaların iri açılımı, öd miktarının yetersizliği, mavi rengin minimal akıntı yapmasından anlaşılmaktadır. Ebruda kullanılan boyanın yayılım, biçimsel hareketi, teknenin de (kitrenin) normalden nispeten yoğun olduğunu açıklar niteliktedir.

Görsel 3.7 21 Hk 702 Envanter numaralı eser

Eser No: 7

Envanter Numarası: 21 Hk 702

Eserin Adı: İmtihânü’l-Ezkiyâ

Dili: Arapça

Müstensih: Âmid Müftüsü Seyyid Ömer'e ait mülkiyet kaydı ve mühür ile Hamza b. Hüseyin'e ait temellük kaydı vardır.

Müellif: Birgivî, Takıyyüddin Mehmed b. Pir Ali b. İskender el-Birgivî, 981/1573

Ölçüsü: 210x150-145x70 mm

Uygulandığı Yer: Üst ve alt kapak dış yüzeyi

Ebru Çeşidi: Battal Ebru

Değerlendirme: Yazma eser genel olarak yıpranmış durumdadır. Eserin üst ve alt kapak dış yüzeylerinde aynı ebru kullanılmıştır. Üst kapağın tüm kenar kısımlarında, nem ve mantar kaynaklı koyuluk dikkat çekicidir. Eserde kullanılan ebru, siyah, pembe ve sarı renklerle, düzensiz açılımlı battal ebru tarzında hazırlanmıştır. Üst kapak dış yüzeyinde kullanılan ebrunun alt kısmın, sırta yakın bölgesinde geniş yüzeysel bir yırtılma söz konusudur. Fırça ile serpilen boyaların açılımından, öd ve su miktarının yeterliliği belirgin bir şekilde anlaşılmaktadır. Kullanılan boyaların teknedeki yayılım hareketi, teknenin (kitrenin) normal yoğunlukta olduğunu ve bozulma sürecinde olduğunu açıklar niteliktedir.

Görsel 3.8 21 Hk 861 Envanter numaralı eser

Eser No: 8

Envanter Numarası: 21 Hk 861

Eserin Adı: el-Cennetü'l-Mu‘accele li't-Tâ'ifeti'l-Mübeccele

Dili: Arapça

Müstensih: Hasan b. Ali

Müellif: Ebu'l-Mekârim Pir Muhammed Dede b. Mustafa

Ölçüsü: 220x160-180x105 mm.

Uygulandığı Yer: Üst ve alt kapak dış yüzeyi

Ebru Çeşidi: Battal Ebru

Değerlendirme: Yazma eser genel olarak yıpranmış durumdadır. Eserin üst ve alt kapak dış yüzeyinde aynı ebru kullanılmıştır. Eserde kullanılan ebru, kırmızı renkle hazırlanmıştır. Ayrıca yazma eserin nemli/rutubetli bir ortamda kaldığı ve rengin yer yer solduğu açıkça görülmektedir. Bu solmaların görüldüğü yerler dikkate alındığında kullanım kaynaklı olmadığı düşünülmektedir. Ayrıca alt kapak sırt kısmı boyunca ve üst kısmında yırtılmalar birlikte, kâğıdın tekneye yatırılma esnasında, belirli yerlerde oluşan hava kabarcıklarının izleri görülmektedir. Fırça ile serpilen boyanın

açılımından, öd ve su miktarının yeterliliği belirgin bir şekilde anlaşılmaktadır. Kullanılan boyanın teknedeki yayılım hareketi, teknenin (kitrenin) normal yoğunlukta olduğunu açıklar niteliktedir.

Görsel 3.9 21 Hk 1564/1 Envanter numaralı eser

Eser No: 9

Envanter Numarası: 21 Hk 1564/1

Eserin Adı: er-Risâletü'l-Kadîme fî İsbâti'l-Vâcib

Dili: Arapça

Müstensih: Yusuf b. Receb

Müellif: Celâleddin ed-Devvânî, Ebû Abdullah Muhammed b. Es'ad b. Muhammed ed-Devvânî es-Sıddîkî, 908/1502

Ölçüsü: 210x150-135x55 mm.

Uygulandığı Yer: Üst, alt kapak dış yüzeyleri ve mıklep dış yüzeyi

Ebru Çeşidi: Battal Ebru

Değerlendirme: Yazma eser genel olarak yıpranmış durumdadır. Eserin üst alt ve mıklep dış yüzeyinde aynı ebru kullanılmıştır. Kullanılan ebru oksit sarı ve açık mavi renkle battal ebru tarzında hazırlanmıştır. Oksit sarının sıkışmışlığı ve miktar olarak

azlığı, açık mavi rengin açılma dirençsizliği dikkat çekicidir. Fırça ile serpilen boyaların açılımından, öd ve su miktarının yetersizliği belirgin bir şekilde anlaşılmaktadır. Kullanılan boyaların teknedeki yayılım hareketi, teknenin (kitrenin) normalden nispeten daha yoğun olduğunu açıklar niteliktedir.

Görsel 3.10 21 Hk 882 Envanter numaralı eser

Eser No: 10

Envanter Numarası: 21 Hk 882

Eserin Adı: el-Fetâva’l-Kübra'l-Fıkhiyye

Dili: Arapça

Müstensih: Ömer b. Ömer el-Bedrâvî el-İzmirî

Müellif: İbn Hacer el-Heytemî, Ebu’l-Abbâs Şihâbüddin Ahmed b. Muhammed b. Muhammed el-Heytemî es-Sa‘dî 974/1567

Ölçüsü: 220x160-140x85 mm.

Uygulandığı Yer: Üst ve alt kapak dış yüzeyleri

Ebru Çeşidi: Battal Ebru

Değerlendirme: Yazma eser genel olarak yıpranmış durumdadır. Eserin üst ve alt kapak dış yüzeylerinde aynı ebru kullanılmıştır. Eserde kullanılan ebru, siyah ve gri renkle battal ebru tarzında hazırlanmıştır. Ayrıca yazma eserin nemli/rutubetli bir ortamda kaldığı ve renklerin yer yer solduğu açıkça görülmektedir. Bu solmaların görüldüğü yerler dikkate alındığında kullanım kaynaklı olduğu düşünülmektedir. Ayrıca üst kapağın alt kısmında şerit halinde bir yüzeysel yırtılma dikkat çekmektedir. Fırça ile serpilen boyanın açılımından, öd ve su miktarının yeterliliği belirgin bir şekilde anlaşılmaktadır. Kullanılan boyanın teknedeki yayılım hareketi, teknenin (kitrenin) normal yoğunlukta olduğunu açıklar niteliktedir.

Görsel 3.11 21 Hk 266/1 Envanter numaralı eser

Eser No: 11

Envanter Numarası: 21 Hk 366/1

Eserin Adı: Meslekü'l-Beyân li-Kılâdeti'l-İkyân

Dili: Arapça

Müstensih: Yok

Müellif: Muhammed b. Abdurrahîm b. İbrâhim

Ölçüsü: 215x150-150x90 mm.

Uygulandığı Yer: Üst ve alt kapak dış yüzeyi

Ebru Çeşidi: Battal Ebru

Değerlendirme: Yazma eser genel olarak yıpranmış durumdadır. Eserin üst ve alt kapak dış yüzeylerinde aynı ebru kullanılmıştır. Alt kapak ve üst kapak üst kenar kısımlarında, nem ve mantar kaynaklı koyuluk dikkat çekicidir. Eserde kullanılan ebru, açık yeşil, kahverengi, mavi ve pembe renkle, düzensiz açılımlı, battal ebru tarzında hazırlanmıştır. Üst kapak dış yüzeyinde kullanılan ebrunun alt kısmının sırta yakın bölgesinde yüzeysel bir yırtılma söz konusudur. Fırça ile serpilen boyaların açılımından, öd ve su miktarının düzensizliği belirgin bir şekilde anlaşılmaktadır. Mavi renkte su oranının yetersizliği kılçıklanmasından anlaşılabilmektedir. Kullanılan boyaların teknedeki yayılım hareketi, teknenin (kitrenin) normalden nispeten daha yoğun olduğunu ve bozulma sürecinde olduğunu açıklar niteliktedir.

Görsel 3.12 21 Hk 261 Envanter numaralı eser

Eser No: 12

Envanter Numarası: 21 Hk 261

Eserin Adı: et-Tarîkatü'l-Muhammediyye ve's-Sîretü'l-Ahmediyye

Dili: Arapça

Müstensih: Abdulbâki b. Osman

Müellif: Birgivî, Takıyyüddin Mehmed b. Pir Ali b. İskender el-Birgivî, 981/1573

Ölçüsü: 210x140-150x75 mm

Uygulandığı Yer: Üst, alt kapak dış yüzeyleri ve mıklep dış yüzeyi

Ebru Çeşidi: Battal Ebru

Değerlendirme: Yazma eser genel olarak yıpranmış durumdadır. Eserin Üst, alt kapak dış yüzeyleri ve mıklep dış yüzeyi aynı ebru kullanılmıştır. Eserde kullanılan ebru, siyah, yeşil ve pembe renkle battal tarzında hazırlanmıştır. Üst ve alt kapak dış yüzeylerinde kullanılan ebrulu kâğıtların, nem ya da sıvı teması sonucu kabarmalar oluşmuş ve sonraki süreçte de kabaran yerlerin sürtünmeye maruz kaldığı söylenebilir. Fırça ile serpilen boyanın açılımından, öd ve su miktarının yeterliliği belirgin bir şekilde anlaşılmaktadır. Kullanılan boyanın teknedeki yayılım hareketi, teknenin (kitrenin) normal yoğunlukta olduğunu açıklar niteliktedir.

Görsel 3.13 21 Hk 855/1 Envanter numaralı eser

Eser No:13

Envanter Numarası: 21 Hk 855/1

Eserin Adı: Şerhu Hikmeti’l-Ayn

Dili: Arapça

Müstensih: Ömer el-Âmidî'ye ait mülkiyet kaydı ve mühür vardır.

Müellif: Mîrek el-Buhârî, Şemseddin Muhammed b. Mübârekşah el-Buhârî el-Herevî, 784/1382'den sonra

Ölçüsü: 217x160-160x80 mm.

Uygulandığı Yer: Üst ve alt kapak dış yüzeyleri

Ebru Çeşidi: Serpmeli Battal Ebru

Değerlendirme: Yazma eser genel olarak yıpranmış durumdadır. Eserin üst ve alt kapak dış yüzeylerinde aynı ebru kullanılmıştır. Sırt bölümünün sağ ve sol alt kısımlarında yırtılmalar olduğu görülmektedir. Eserde kullanılan ebru, siyah, hâkî yeşil, koyu oksit sarı renkle yapılmış battal ebru üzerine, yeniden oksit sarı rengin serpilmesiyle oluşturulmuş serpmeli battal ebru tarzında hazırlanmıştır. İlk serpilen siyah boyanın azlığı ve yıldızlanmış bir açılımı dikkat çekicidir. İkinci sırada serpilen koyu oksit sarı renkte de aynı yıldızlanma açıkça görülmektedir. Söz konusu durum kitrenin bozulma sürecinin başlangıç evresinde olduğunu belirtmektedir. Zira üçüncü sırada serpilen hâkî yeşil boyanın rahat açılımı ve son sırada serpilen oksit sarıda yıldızlanma görülmemektedir. Fırça ile serpilen boyaların açılımları ve teknede ki yayılım hareketleri, teknenin (kitrenin) normal yoğunlukta, bozulma sürecinde olduğunu göstermektedir.

Görsel 3.14 21 Hk 846 Envanter numaralı eser

Eser No: 14

Envanter Numarası: 21 Hk 846

Eserin Adı: Harîdetü'l-Acâ'ib ve Ferîdetü'l-Garâ'ib

Dili: Arapça

Müstensih:Yok

Müellif: İbnü'l-Verdî el-Hafîd, Ebû Hafs Sirâceddin Ömer b. Muzaffer b. el-Verdî el-Ma'arrî el-Halebî, 861/1457

Ölçüsü: 200x145-140x75 mm.

Uygulandığı Yer: Üst ve alt kapak dış yüzeyleri

Ebru Çeşidi: Serpmeli Battal Ebru

Değerlendirme: Yazma eser genel olarak yıpranmış durumdadır. Eserin üst ve alt kapak dış yüzeyinde aynı ebru kullanılmıştır. Eserde kullanılan ebru, siyah, hâkî yeşil renle yapılmış battal ebru üzerine, kırmızı rengin serpilmesiyle oluşturulmuş serpmeli battal ebru tarzında hazırlanmıştır. Ayrıca yazma eserin nemli/rutubetli bir ortamda kaldığı ve renklerin de solduğu açıkça görülmektedir. Kullanılan ebrunun iyi durumda olmadığı, renk solması olduğu açıkça görülmektedir. Bu solmaların görüldüğü yerler dikkate alındığında kullanım kaynaklı olduğu düşünülmektedir. Fırça ile serpilen boyaların açılımlarından iyi ezilmediği, hâkî yeşil ve siyah rengin öd miktarının fazlalığı ve içerdiği su miktarının da yetersizliği belirgin bir şekilde görülmektedir. En son serpilen kırmızının ise öd miktarının azlığı, boyanın biçimsiz açılımından anlaşılmaktadır. Kullanılan boyaların teknedeki yayılım hareketi, teknenin (kitrenin) normalden bir nebze daha koyu yoğunlukta olduğunu açıklar niteliktedir.

Görsel 3.15 21 Hk 634 Envanter numaralı eser

Eser No: 15

Envanter Numarası: 21 Hk 634

Eserin Adı: Tefsîru Garîbi'l-Kur'ân

Dili: Arapça

Müstensih: Mahmûd b. Sa'îd el-Askerî

Müellif: Ebû Bekir Muhammed b. Uzeyz (Uzeyr) es-Sicistânî, 330/941

Ölçüsü: 210x150-165x105 mm

Uygulandığı Yer: Üst Kapak, Alt Kapak,

Ebru Çeşidi: Serpmeli Battal Ebru

Değerlendirme: Yazma eser genel olarak yıpranmış durumdadır. Eserin üst ve alt kapak dış yüzeylerinde aynı ebru kullanılmıştır. Eserde kullanılan ebru, kırmızı ve yeşil renkle hazırlanmış battal desen üzerine sık ve öd yoğunluğu fazla olan oksit sarı renkle serpme atılarak, serpmeli battal ebru tarzında hazırlanmıştır. Zemindeki kırmızı şal ebru oldukça düzensiz ve dar aralıkla tarandığı için fark edilmesi güçtür. Boyaların öd ve su ayarları birbirleriyle uyumlu değildir. Kırmızı rengin öd miktarının azlığı

tarama çizgilerinde oluşan kenar bozulmalarından, yeşil rengin su ve öd oranın fazlalığı rengin saydamlığıyla beraber harelerin çevresinde oluşan açık ton dairesel biçimlerden ve ayrıca serpme olarak atılan pembe/açık aşı kırmızı rengin dar açılımı ve damlaların kenarlarındaki düzensizlikten açıkça anlaşılmaktadır. Fırça ile serpilen boyaların açılımları ve teknede ki yayılım hareketleri, teknenin (kitrenin) yoğun olduğunu açıklar niteliktedir.

Görsel 3.16 21 Hk 281/1 Envanter numaralı eser

Eser No: 16

Envanter Numarası: 21 Hk 281/1

Eserin Adı: Sübülü'l-Hüdâ ve'r-Reşâd fî Sîreti Hayri'l-İbâd

Dili: Arapça

Müstensih: Yok

Müellif: Ebû Abdullah Şemseddin Muhammed b. Yusuf b. Ali es-Sâlihî ed-Dımaşkî eş-Şâmî eş-Şâfi'î, 942/1536

Ölçüsü: 200x145-155x95 mm

Uygulandığı Yer: Üst ve alt kapak dış yüzeyi

Ebru Çeşidi: Serpmeli Battal Ebru

Değerlendirme: Yazma eser genel olarak yıpranmış durumdadır. Eserin üst ve alt kapak dış yüzeyinde aynı ebru kullanılmıştır. Eserde kullanılan ebru, zemininde açık mavi renk kullanılmış, üzerine fırça ile altın yaldız serpilerek neftli battal tarzında hazırlanmıştır. Ayrıca eserin alt ve üst kapağı yüzeyinde, yer yer oluşan renk solmaları açıkça görülmektedir. Bu solmaların görüldüğü yerler dikkate alındığında kullanım kaynaklı olduğu düşünülmektedir. Eserin, üst kapak dış yüzeyinde kullanılan ebrunun, kapak dudak ve sırt kısmında ciddi yırtılmalar söz konusudur. Fırça ile serpilen boyanın geniş açılımından, kullanılan ödün fazla olduğu anlaşılmaktadır. Kullanılan boyanın teknedeki yayılım hareketi, teknenin (kitrenin) normal yoğunlukta olduğunu açıklar niteliktedir.

Görsel 3.17 21 Hk 35 Envanter numaralı eser

Eser No: 17

Envanter Numarası: 21 Hk 35

Eserin Adı: Telhîsu’l-Miftâh

Dili: Arapça

Müstensih: Yok

Müellif: Hatîbü Dımaşk, Ebu’l-Me‘âlî Celâleddin Muhammed b. Abdurrahman b. Ömer el-Kazvînî, 739/1338

Ölçüsü: 145x25-110x50 mm

Uygulandığı Yer: Üst alt kapak ve mıklep dış yüzeyi

Ebru Çeşidi: Neftli Battal Ebru

Değerlendirme: Yazma eser genel olarak yıpranmış durumdadır. Eserin üst ve alt kapak dış yüzeyi ile beraber mıklep kısmının dış yüzeyinde aynı ebru kullanılmıştır. Eserde kullanılan ebru, turuncu ve neftli açık mavi renkle hazırlanmıştır. Turuncu rengin sıkışmışlığı ve miktar olarak azlığı, neftli açık mavi rengin açılma dirençsizliği dikkat çekicidir. Bu durum boyalarda kullanılan öd miktarının da yetersiz olduğunu göstermektedir. Ebruda kullanılan boyanın açılım ve teknede yayılım hareketi, teknenin (kitrenin) normalden nispeten daha yoğun olduğunu açıklar niteliktedir.

Görsel 3.18 21 Hk 770/1 Envanter numaralı eser

Eser No: 18

Envanter Numarası: 21 Hk 770/1

Eserin Adı: Hâşiye alâ Muhtasari'l-Me'ânî

Dili: Arapça

Müstensih: Yok

Müellif: Mevlânâzâde, Nizâmeddin Osman b. Abdullah el-Hıtâ'î el-Hanefî 901/1496

Ölçüsü: 220x165-145x75 mm.

Uygulandığı Yer: Üst ve alt kapak dış yüzeyi

Ebru Çeşidi: Neftli Battal Ebru

Değerlendirme: Yazma eser genel olarak yıpranmış durumdadır. Eserin üst ve alt kapak dış yüzeylerinde aynı ebru kullanılmıştır. Yazma eserin cildin mukavva kısmı zarar görmemiş olup, kullanılan ebruların, sırt kısmına doğru, alt kapağın sol alt köşesi ve üst kapağın alt ve üst kısımlarında belirgin yırtılmalar görülmektedir. Eser, iri ve düzensiz orta ton kahverengiyle neftli battal ebru tarzında hazırlanmıştır. Eserin üst kapağında kullanılan ebru, alt kapağında kullanılan ebruya göre nispeten renk kaybına uğradığı açıkça görülmektedir. Bu değerlendirme, alt kapakta kullanılan ebrunun renk tonundaki doygunluktan yola çıkılarak yapılmıştır. Yine alt kapaktaki ebru üzerinde rutubetin oluşturduğu izler, eserin nemli/rutubetli bir ortamda kaldığını göstermektedir. Fırça ile serpilen boyanın açılımından, öd ve su miktarının fazlalığı belirgin bir şekilde anlaşılmaktadır. Kullanılan boyanın teknedeki yayılım hareketi, teknenin (kitrenin) normal yoğunluktan nispetten açık olduğunu açıklar niteliktedir.

Görsel 3.19 21 Hk 629/1 Envanter numaralı eser

Eser No: 19

Envanter Numarası: 21 Hk 629/1

Eserin Adı: Risâle fî Hisâbi'l-Ferâ'iz

Dili: Arapça

Müstensih: Yok

Müellif: Yok

Ölçüsü: 220x165-165x95 mm.

Uygulandığı Yer: Üst ve alt kapak dış yüzeyi

Ebru Çeşidi: Neftli Battal Ebru

Değerlendirme: Yazma eser genel olarak yıpranmış durumdadır. Eserin üst ve alt kapak dış yüzeylerinde aynı ebru kullanılmıştır. Eserde kullanılan ebru, turuncu, yeşil ve neftli yeşil rengin sık ve düzensiz olarak battal serpilmesiyle ile hazırlanmıştır. Turuncu rengin su ve öd ayarlarının normal, yeşil rengin nispeten öd ayarı eksik olduğu anlaşılmakla beraber, neftli mavi renkte ise neftin bir miktarının da düzensiz olduğu görülmektedir. Kullanılan ebruda yer yer renk solmaları görülmektedir. Fırça

ile serpilen boyaların açılımından, öd ve su miktarının düzensizliği belirgin bir şekilde anlaşılmaktadır. Kullanılan boyaların teknedeki yayılım hareketi, teknenin (kitrenin) normal yoğunlukta olduğunu açıklar niteliktedir.

Görsel 3.20 21 Hk 565 Envanter numaralı eser

Eser No: 20

Envanter Numarası: 21 Hk 565

Eserin Adı: Şerh-i Dîvân-ı Molla Ahmed-i Cezerî

Dili: Farsça

Müstensih: Yok

Müellif: Yok

Ölçüsü: 210x150-170x110 mm

Uygulandığı Yer: Üst ve alt kapak dış yüzeyi

Ebru Çeşidi: Neftli Battal Ebru

Değerlendirme: Yazma eser genel olarak iyi durumdadır. Eserin üst ve alt kapak dış yüzeyinde aynı ebru kullanılmıştır. Eserde kullanılan ebru, koyu yeşil üzerine, neftli açık mavi serpilerek neftli battal tarzında hazırlanmıştır. Ancak koyu yeşil renk ciddi

oranda solduğu görülmektedir. Fırça ile serpilen boyaların rahat açılımından, kullanılan ödün yeterli olduğu anlaşılmaktadır. Ebruda kullanılan boyanın yayılım, biçimsel hareketi, teknenin de (kitrenin) yoğunluğunun normal olduğunu göstermektedir.

Görsel 3.21 21 Hk 1758 Envanter numaralı eser

Eser No: 21

Envanter Numarası: 21 Hk 1758

Eserin Adı: Dîvân

Dili: Arapça

Müstensih: Yok

Müellif: Köprülüzâde Abdullah Paşa, Abdullah b. Mustaf b. Mehmed Paşa, 1148/1735

Ölçüsü: 210x140-150x85 mm.

Uygulandığı Yer: Üst, alt kapak ve mıklep iç yüzeyi

Ebru Çeşidi: Neftli Battal Ebru

Değerlendirme: Yazma eser genel olarak yıpranmış durumdadır Mıklep kısmı yırtılmıştır. Eserin üst alt ve mıklep kapak iç yüzeyinde aynı ebru kullanılmıştır. Kapak içi yüzeyin üst ve alt kısımlarında hatta ilk sayfada da nem ve rutubetin izleri açıkça

görülmektedir. Sırt bölümünün ebru ile birleşim yerlerinde yırtılmalar görülmektedir. Eserde kullanılan ebru, mavi renkle ve neftli turuncu renkle neftli battal ebru olarak değerlendirilen tarzda hazırlanmıştır. Neftli turuncu rengin serpilme şekli düzensizdir. İlk serpilen mavi rengin oluşturduğu dairesel dokunun kenar kısımlarının düzgün olmayışından kitrenin tam erimemiş olduğu anlaşılabilir. Fırça ile serpilen boyanın açılımından, öd ve su miktarının düzensiz olduğu belirgin bir şekilde anlaşılmaktadır. Kullanılan boyanın teknedeki yayılım hareketi, teknenin (kitrenin) normalden daha yoğun olduğunu açıklar niteliktedir.

Görsel 3.22 21 Hk 521 Envanter numaralı eser

Eser No: 22

Envanter Numarası: 21 Hk 521

Eserin Adı: Zeyl-i Siyer-i Veysî

Dili: Türkçe

Müstensih: Yok

Müellif: Nâbî, Yusuf b. Mustafa b. Mahmûd er-Ruhâvî, 1124/1712

Ölçüsü: 225x150-175x75 mm

Uygulandığı Yer: Üst ve alt kapak iç yüzeyi

Ebru Çeşidi: Neftli Battal Ebru

Değerlendirme: Yazma eser genel olarak yıpranmış durumdadır. Üst kapağın kenar kısımlarda yıpranma ve yırtılmalar ile birlikte neme maruz kaldığını gösteren izler görülmektedir. Eserin üst alt kapak iç yüzeyleri ve mıklep iç yüzeyi aynı ebru kullanılmıştır. Eserde kullanılan ebru, neftli koyu mavi renk battal desen üzerine, neftli kırmızı rengin sıkı bir şekilde serpilmesiyle oluşturulan battal ebru tarzında hazırlanmıştır. Kapak içlerine yerleştirilen ebru ilk ve son sayfalara taşırarak kullanılmıştır. Fırça ile serpilen boyaların rahat açılımından, kullanılan ödün yeterli olduğu anlaşılmaktadır. Ebruda kullanılan boyanın yayılım, biçimsel hareketi, teknenin de (kitrenin) yoğunluğunun normal olduğunu göstermektedir.

Görsel 3.23 21 Hk 1863 Envanter numaralı eser

Eser No: 23

Envanter Numarası: 21 Hk 1863

Eserin Adı: el-Ma‘ ârif alâ Kıyâsin Gayri Müte‘âref

Dili: Arapça

Müstensih: Eser, Mûsâ b. Abdullah et-Tokâdî el-Pehlivânî'nin kıyas risalesinin şerhidir.

Müellif: Yok

Ölçüsü: 240x145-190x70 mm.

Uygulandığı Yer: Üst, alt kapak dış yüzeyleri ve mıklep dış yüzeyi

Ebru Çeşidi: Neftli Battal Ebru

Değerlendirme: Yazma eser genel olarak oldukça yıpranmış durumdadır. Eserin Üst, alt kapak dış yüzeyleri ve mıklep dış yüzeyi aynı ebru kullanılmıştır. Eserde kullanılan ebru, açık aşı kırmızısı ve açık mavi battal desen üzerine, neftli kahverengi serpilerek neftli battal tarzında hazırlanmıştır. Ebruda kullanılan tüm renklerin genel olarak solduğu görülmekle birlikte, ilk olarak serpilen açık aşı kırmızısı renk ciddi oranda solmuştur. Fırça ile serpilen boyaların rahat açılımından, kullanılan ödün nispeten yeterli olduğu anlaşılmaktadır. Ebruda kullanılan boyanın yayılım, biçimsel hareketi, teknenin de (kitrenin) yoğunluğunun normal olduğunu göstermektedir.

Görsel 3.24 21 Hk 81 Envanter numaralı eser

Eser No: 24

Envanter Numarası: 21 Hk 81

Eserin Adı: Hallü Ukûdi'l-Cümân fi'l-Me'ânî ve'l-Beyân

Dili: Arapça

Müstensih: Yok

Müellif: Suyûtî, Ebu'l-Fazl Celâleddin Abdurrahman b. Ebû Bekir b. Muhammed el-Kâhirî el-Hudayrî eş-Şâfi'î, 911/1505

Ölçüsü: 175x130-135x85 mm

Uygulandığı Yer: Üst, alt kapak dış yüzeyi ve mıklep dış yüzeyi

Ebru Çeşidi: Neftli Battal Ebru

Değerlendirme: Yazma eser genel olarak yıpranmış durumdadır. Eserin üst alt kapak dış yüzeyi ve mıkleb dış yüzeyinde aynı ebru kullanılmış. Eserde kullanılan ebruda, iki farklı neftli boya kullanılmıştır. İlk atılan neftli lacivert renk üzerine, neftli kırmızı renk serpilerek neftli battal tarzında hazırlanmıştır. Serpme işleminin düzensizliği dikkat çekicidir. Üst kapakta kullanılan neftli kırmızı rengin mıklepte kullanılan kısma nispeten solduğu gözlemlenmiştir. Fırça ile serpilen boyaların rahat açılımından,

kullanılan ödün yeterli olduğu anlaşılmaktadır. Ebruda kullanılan boyanın yayılım, biçimsel hareketi, teknenin de (kitrenin) yoğunluğunun normal olduğunu göstermektedir.

3.3.2 Gel-Git Ebrulu Eserler

Görsel 3.25 21 Hk 420/1 Envanter numaralı eser

Eser No: 25

Envanter Numarası: 21 Hk 420/1

Eserin Adı: İzâhu'l-Murâd min Hafiyyâti Ravzati'n-Nukkâd fî İlmi'l-İsnâd

Dili: Arapça

Müstensih: Yok

Müellif: Köprülüzâde Abdullah Paşa

Ölçüsü: 210x160-150x95 mm.

Uygulandığı Yer: Üst ve alt kapak dış yüzeyleri

Ebru Çeşidi: Gelgit Şal Ebru

Değerlendirme: Yazma eser genel olarak yıpranmış durumdadır. Eserde üst ve alt kapak dış yüzeylerinde aynı ebru kullanılmıştır. Eserin tüm kenar kısımlarında

rutubetin oluşturduğu izler açıkça görülmektedir. Eserde kullanılan ebru lacivert, yeşil, kırmızı ve sarı renk kullanılarak şal desen yapılmış ve son olarak da yeniden gelgit desen yapılarak hazırlanmıştır. En son yapılan desen gelgit olduğu için, ebru sınıflandırmak adına gelgit ebru olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca aarama işleminin oldukça düzenli yapılmış olması dikkat çekicidir. Üst ve alt kapak dış yüzeylerinde kullanılan ebrunun alt kısmın, sırta yakın bölgelerinde yüzeysel bir yırtılmalar söz konusudur. Fırça ile serpilen renklerin açılımı ve yüzeydeki dağılımı, boya ayarlarının yeterliliğini ve renklerde öd miktarının dengeli oluşu belirgin bir şekilde görülmektedir. Ayrıca ebru da kullanılan boyaların yayılım ve biçimsel hareketi, teknenin (kitrenin) normal yoğunlukta olduğunu açıklar niteliktedir.

Görsel 3.26 21 Hk 342/1 Envanter numaralı eser

Eser No: 26

Envanter Numarası: 21 Hk 342/1

Eserin Adı: Şerhu Bed'i'l-Emâlî

Dili: Arapça

Müstensih: Yok

Müellif: Muhyiddin Muhammed b. İbrâhim en-Niksârî er-Rûmî el-Hanefî, 901/1495

Ölçüsü: 215x160-160x100 mm

Uygulandığı Yer: Üst ve alt kapak dış yüzeyleri

Ebru Çeşidi: Gelgit Ebru

Değerlendirme: Yazma eser genel olarak yıpranmış durumdadır. Eserde üst ve alt kapak dış yüzeylerinde aynı ebru kullanılmıştır. Eserin tüm kenar kısımlarında rutubetin oluşturduğu izler açıkça görülmektedir. Eserde kullanılan ebru siyah renk kullanılarak gelgit ebru tarzında hazırlanmıştır. Tarama işleminin oldukça düzenli yapılmış olması dikkat çekicidir. Üst ve alt kapak dış yüzeylerinde kullanılan ebrunun alt kısmın, sırta yakın bölgelerinde yüzeysel bir yırtılmalar söz konusudur. Fırça ile serpilen renklerin açılımı ve yüzeydeki dağılımı, boya ayarlarının yeterliliğini ve renklerde öd miktarının dengeli oluşu belirgin bir şekilde görülmektedir. Ayrıca ebru da kullanılan boyaların yayılım ve biçimsel hareketi, teknenin (kitrenin) normal yoğunlukta olduğunu açıklar niteliktedir.

Görsel 3.27 21 Hk 358 Envanter numaralı eser

Eser No: 27

Envanter Numarası: 21 Hk 358

Eserin Adı: Hâşiye ale’t-Telvîh ilâ Keşfi Hakâ’iki’t-Tenkîh

Dili: Arapça

Müstensih: Yok

Müellif: Hasan Çelebi b. Mehmed Şah b. Muhammed el-Bursevî el-Fenârî

Ölçüsü: 215x160-170x110 mm.

Uygulandığı Yer: Üst ve alt kapak dış yüzeyleri

Ebru Çeşidi: Serpmeli Gelgit Ebru

Değerlendirme: Yazma eser genel olarak oldukça yıpranmış durumdadır. Eserde üst ve alt kapak dış yüzeylerinde aynı ebru kullanılmış ve ebrular kullanıma dayalı olarak yüzeysel tahribat olduğu görülmektedir. Eserin üst kenar kısımlarında rutubetin oluşturduğu izler açıkça görülmektedir. Eserde kullanılan ebru kırmızı, açık kahverengi ve siyah renk kullanılarak oluşturulan gelgit desen üzerine, neftli açık kahverengi ile serpme yapılarak, serpmeli gelgit ebru tarzında hazırlanmıştır. Tarama işleminin oldukça düzenli yapılmış olması dikkat çekicidir. Üst ve alt kapak dış yüzeylerinde kullanılan ebrunun alt kısmın, sırta yakın bölgelerinde yüzeysel bir yırtılmalar söz konusudur. Fırça ile serpilen renklerin açılımı ve yüzeydeki dağılımı, boya ayarlarının yeterliliğini ve renklerde öd miktarının dengeli oluşu belirgin bir şekilde görülmektedir. Ayrıca ebru da kullanılan boyaların yayılım ve biçimsel hareketi, teknenin (kitrenin) normal yoğunlukta olduğunu açıklar niteliktedir.

Görsel 3.28 21 Hk 192/1 Envanter numaralı eser

Eser No: 28

Envanter Numarası: 21 Hk 192/1

Eserin Adı: Minehu’r-Ravzi’l-Ezher fî Şerhi’l-Fıkhi’l-Ekber

Dili: Arapça

Müstensih: Nüshada Abdurrezzâk b. Fettâh'ın vakıf kaydı ve mührü vardır.

Müellif: Ali el-Kârî, Ebu’l-Hasen Nûreddin Ali b. Sultan Muhammed el-Herevî el-Kârî, 1014/1605

Ölçüsü: 210x160-150x75 mm.

Uygulandığı Yer: Üst ve alt kapak dış yüzeyi

Ebru Çeşidi: Serpmeli gel-git Şal Ebru

Değerlendirme: Yazma eser genel olarak yıpranmış durumdadır. Eserde alt ve üst kapak dış yüzeyinde aynı ebru kullanılmıştır. Eserin tüm kenar kısımlarında rutubetin oluşturduğu izler açıkça görülmektedir. Eserde kullanılan ebru açık kırmızı, açık hâkî ve lacivert renkle şal desen hazırlanmış ve üzerine neftli koyu yeşil rekle serme yapılarak serpmeli şal ebru tarzında hazırlanmıştır. Şal ebru deseni oldukça düzenli taranmış olması dikkat çekicidir. Fırça ile serpilen renklerin açılımı ve yüzeydeki dağılımı, boya ayarlarının yeterliliğini ve renklerde öd miktarının dengeli oluşu belirgin bir şekilde görülmektedir. Ayrıca ebru da kullanılan boyaların yayılım ve biçimsel hareketi, teknenin (kitrenin) normal yoğunlukta olduğunu açıklar niteliktedir.

Görsel 3.29 21 Hk 223 Envanter numaralı eser

Eser No: 29

Envanter Numarası: 21 Hk 223

Eserin Adı: Ahbâru'z-Ezkiyâ

Dili: Arapça

Müstensih: Hasan el-Âmidî

Müellif: İbnü'l-Cevzî, Ebu'l-Ferec Cemâleddin Abdurrahman b. Ali b. Muhammed el-Bağdâdî et-Temîmî, 597/1201

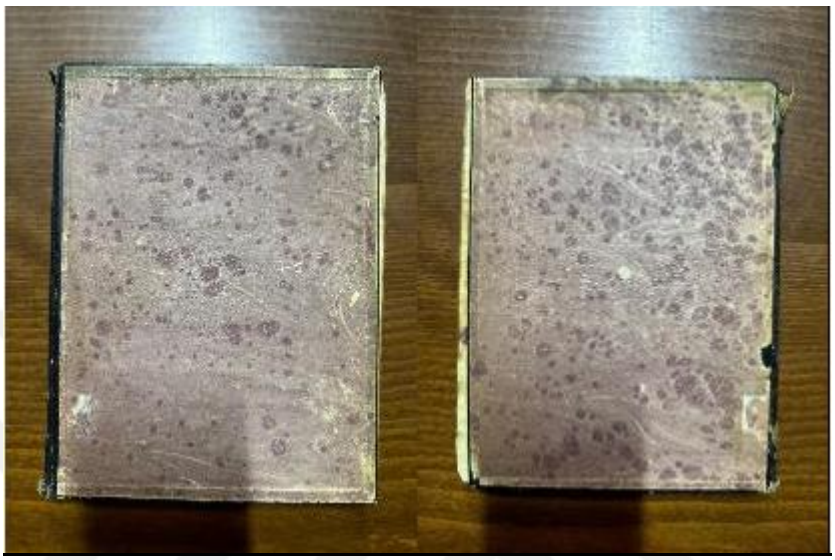
Ölçüsü: 195x140-135x75 mm.

Uygulandığı Yer: Üst ve alt kapak dış yüzeyi

Ebru Çeşidi: Serpmeli Gelgit Ebru

Değerlendirme: Yazma eser genel olarak yıpranmış durumdadır. Eserde üst ve alt kapak dış yüzeyinde aynı ebru kullanılmıştır. Eserin tüm kenar kısımlarında rutubetin oluşturduğu izler açıkça görülmektedir. Eserde kullanılan ebru, koyu kahverengi renkle gelgit deseni hazırlanmış ve üzerine açık çimen yeşili rekle serme yapılarak, serpmeli gelgit ebru tarzında hazırlanmıştır. Gelgit ebru deseni oldukça düzenli

taranmış olması dikkat çekicidir. Fırça ile serpilen renklerin açılımı ve yüzeydeki dağılımı, boya ayarlarının yeterliliğini ve renklerde öd miktarının dengeli oluşu belirgin bir şekilde görülmektedir. Ayrıca ebru da kullanılan boyaların yayılım ve biçimsel hareketi, teknenin (kitrenin) normal yoğunlukta olduğunu açıklar niteliktedir.

Görsel 3.30 21 Hk 106/2 Envanter numaralı eser

Eser No: 30

Envanter Numarası: 21 Hk 106/2

Eserin Adı: Nüzhetü'n-Nüzzâr fî İlmi'l-Gubâr

Müstensih: Fettah

Müellif: İbnü'l-Hâ'im, Ebu'l-Abbâs Şihâbüddin Ahmed b. Muhammed b. İmâd el-Karâfî el-Mısrî, 815/1412

Ölçüsü: 220x165-155x75 mm.

Uygulandığı Yer: Üst ve alt kapak dış yüzeyleri

Ebru Çeşidi: Neftli Serpme Gelgit Ebru

Değerlendirme: Yazma eser genel olarak yıpranmış durumdadır. Eserde üst ve alt kapak dış yüzeylerinde aynı ebru kullanılmıştır. Eserin tüm kenar kısımlarında rutubetin oluşturduğu izler açıkça görülmektedir. Eserde kullanılan ebru açık kahverengiyle hazırlanan gelgit desen üzerine neftli koyu kahverenginin düzensiz serpilmesiyle, sermeli gelgit ebru tarzında hazırlanmıştır. Tarama işleminin oldukça düzenli yapılmış olması dikkat çekicidir. Fırça ile serpilen renklerin açılımı ve yüzeydeki dağılımı, boya ayarlarının yeterliliğini ve renklerde öd miktarının dengeli oluşu belirgin bir şekilde görülmektedir. Ayrıca ebru da kullanılan boyaların yayılım ve biçimsel hareketi, teknenin (kitrenin) normal yoğunlukta olduğunu açıklar niteliktedir.

Görsel 3.31 21 Hk 52 Envanter numaralı eser

Eser No: 31

Envanter Numarası: 21 Hk 52

Eserin Adı: Kitâbü'l-Es'ile ve'l-Ecvibe

Dili: Arapça

Müstensih: Yok

Müellif: Safiyyüddin İbn Ebu'l-Mansûr

Ölçüsü: 215x150-150x100 mm

Uygulandığı Yer: Üst ve alt kapak dış yüzeyleri

Ebru Çeşidi: Serpmeli Gel-Git Şal Ebru

Değerlendirme: Yazma eser genel olarak yıpranmış durumdadır. Eserde üst ve alt kapak dış yüzeylerinde aynı ebru kullanılmıştır. Eserin üst kenar kısımlarında rutubetin oluşturduğu izler açıkça görülmektedir. Eserde kullanılan ebru açık kırmızı, açık yeşil renk kullanılarak oluşturulan şal desen üzerine, siyah renk ile serpme yapılarak, serpmeli şal ebru tarzında hazırlanmıştır. Tarama işleminin oldukça düzenli yapılmış olması dikkat çekicidir. Üst ve alt kapak dış yüzeylerinde kullanılan ebrunun alt kısmın, sırta yakın bölgelerinde yüzeysel bir yırtılmalar söz konusudur. Fırça ile serpilen renklerin açılımı ve yüzeydeki dağılımı, boya ayarlarının yeterliliğini ve renklerde öd miktarının dengeli oluşu belirgin bir şekilde görülmektedir. Ayrıca ebru da kullanılan boyaların yayılım ve biçimsel hareketi, teknenin (kitrenin) normal yoğunlukta olduğunu açıklar niteliktedir.

Görsel 3.32 21 Hk 963 Envanter numaralı eser

Eser No: 32

Envanter Numarası: 21 Hk 963

Eserin Adı: Şerh-i Vasıyyetnâme-i Birgivî

Dili: Türkçe

Müstensih: Ömer el-Âmidî

Müellif: Ali Sadri Konevî, Bedreddin Ali b. Muhammed es-Sadrî el-Konevî, 1114/1703'ten sonra

Ölçüsü: 210x150-150x85 mm.

Uygulandığı Yer: Üst ve alt kapak dış yüzeyleri ve mıklep dış yüzeyi

Ebru Çeşidi: Neftli Serpmeli Gelgit Ebru

Değerlendirme: Yazma eser genel olarak yıpranmış durumdadır. Eserin üst ve alt kapak ve mıklep dış yüzeylerinde aynı ebru kullanılmıştır. Eserin üst kapak kenar kısımlarında rutubetin oluşturduğu izler ve üst ve alt kapta kullanılan ebruların aşırı solduğu açıkça görülmektedir. Eserde kullanılan ebru, kırmızı ve yeşil renk kullanılarak oluşturulan gelgit deseni üzerine, neftli açık mavi rengin serpilmesiyle oluşturulmuş serpmeli gelgit ebru tarzında hazırlanmıştır. Tarama işleminin oldukça düzensiz, sık yapılmış ve neftli açık mavi renkte neftin güçlü olması dikkat çekicidir. Üst ve alt kapak dış yüzeylerinde kullanılan ebrunun alt kısmın, sırta yakın bölgelerinde yüzeysel bir yırtılmalar söz konusudur. Fırça ile serpilen renklerin açılımı ve yüzeydeki dağılımı, boyalarda su ayarlarının yeterli ve renklerde öd miktarının dengesiz oluşu belirgin bir şekilde görülmektedir. Ayrıca ebru da kullanılan boyaların yayılım ve biçimsel hareketi, teknenin (kitrenin) normalden nispeten açık yoğunlukta olduğunu açıklar niteliktedir.

Görsel 3.33 21 Hk 854/1 Envanter numaralı eser

Eser No: 33

Envanter Numarası: 21 Hk 854/1

Eserin Adı: Şerhu Ta‘lîmi’l-Müte‘allim fî Tarîki’t-Te‘allüm

Dili: Arapça

Müstensih: Yasin b. Mansur b. İbrâhim el-Ekilî

Müellif: İbrâhim b. İsmâ‘il, 996/1587’den sonra

Ölçüsü: 215x150-165x90 mm.

Uygulandığı Yer: Üst ve alt kapak dış yüzeyleri ve mıklep dış yüzeyi

Ebru Çeşidi: Gelgit Ebru

Değerlendirme: Yazma eser genel olarak yıpranmış durumdadır. Üst, alt kapak ve mıklep dış yüzeylerinde kullanılan ebru açık kahverengi ve yeşil renklerden gelgit ebru tarzında hazırlanmıştır. Eserde kullanılan ebru, teknik bir yanlışlık sonucu hatip desen olarak değerlendirilebilir ancak zemini oluşturan açık kahverengin serpilip yeşil rengin ise düzenli yerleştirildiği ve boydan boya ve sıralı tarandığı genel olarak dikkatlerden kaçmaktadır. Bu anlamda desenin oluşturulma koşulu bizle yapılan son hareket olduğu gerçeğinden yola çıkarak eserde kullanılan ebru, zeminle birlikte tarandığı için gelgit ebru olarak değerlendirilmedir. Üst ve alt kapak dış yüzeylerindeki ebru, ciddi nem ve sıvı teması açıkça görülmektedir. Yeşil renkte yapılmış hatip deseni ile siyah ve kırmızı renkte yapılan hatip desenleri birbirinden faklı biçimlere sahiptir. İki farklı türde yapılmış hatip deseni dikkat çekmektedir. Fırça ile serpilen renklerin açılımı ve yüzeydeki dağılımı, boyalarda su ayarlarının yeterli ve renklerde öd miktarının da dengeli oluşu belirgin bir şekilde görülmektedir. Ayrıca ebru da kullanılan boyaların yayılım ve biçimsel hareketi, teknenin (kitrenin) normal yoğunlukta olduğunu açıklar niteliktedir.

Görsel 3.34 21 Hk 1431 Envanter numaralı eser

Eser No: 34

Envanter Numarası: 21 Hk 1431

Eserin Adı: Tebyînü'l-Kava‘id fî Ta‘mîmi'l-Fevâ'id

Dili: Arapça

Müstensih: Yok

Müellif: Ahmed b. Alâ'eddin, 839/1436'dan sonra

Ölçüsü: 270x180-180x115 mm.

Uygulandığı Yer: Üst ve alt kapak dış yüzeyi

Ebru Çeşidi: Neftli Gelgit Ebru

Değerlendirme: Yazma eser genel olarak yıpranmış durumdadır. Üst kapağın kenar kısımlarda yıpranma ve yırtılmalar ile birlikte suya maruz kaldığını gösteren izler görülmektedir. Eserin üst ve alt kapak dış yüzeyinde aynı ebru kullanılmıştır. Eserde kullanılan ebru, sarı, koyu yeşil yeşil renkle oluşturulmuş gelgit desen üzerine, neftli açık mavi serpilerek, neftli gelgit ebru tarzında hazırlanmıştır. Ancak kırmızı ve sarı renk ciddi oranda solmuştur. Fırça ile serpilen boyaların rahat açılımından, kullanılan ödün yeterli olduğu anlaşılmaktadır. Ebruda kullanılan boyanın yayılım, biçimsel hareketi, teknenin de (kitrenin) yoğunluğunun normal olduğunu göstermektedir.

3.3.3 Şal Ebrulu Eserler

Görsel 3.35 21 Hk 487/1 Envanter numaralı eser

Eser No: 35

Envanter Numarası: 21 Hk 487/1

Eserin Adı: Zelletü'l-Kârî

Dili: Arapça

Müstensih: Yok

Müellif: Necmeddin en-Nesefî, Ebû Hafs Ömer b. Muhammed b. Ahmed en-Nesefî es-Semerkandî, 537/1142

Ölçüsü: 205x140-145x90 mm

Uygulandığı Yer: Üst ve Alt kapak iç yüzeyi

Ebru Çeşidi: Şal Ebru

Değerlendirme: Yazma eser genel olarak yıpranmış durumdadır. Eserin üst ve alt kapak iç yüzeyinde ebru kullanılmıştır. Eserin tüm kenar kısımlarında rutubetin oluşturduğu izler açıkça görülmektedir. Eserde kullanılan ebru açık mavi, açık aşı kırmızısı ve orta tonda aşı kırmızısı renkle yapılan şal ebru tarzında hazırlanmıştır. Fırça ile serpilen renklerin açılımı ve yüzeydeki dağılımı, boya ayarlarının yetersizliği

ve renklerde öd miktarının fazla oluşu belirgin bir şekilde görülmektedir. Ayrıca ebru da kullanılan boyaların yayılım ve biçimsel hareketi, teknenin (kitrenin) normal yoğunlukta olduğunu açıklar niteliktedir.

Görsel 3.36 21 Hk 141 Envanter numaralı eser

Eser No: 36

Envanter Numarası: 21 Hk 141

Eserin Adı: Hızânetü'l-Fıkh

Dili: Arapça

Müstensih: Müftüzâde Abdullah el-Yümnî

Müellif: Ebu'l-Leys es-Semerkandî, İmâmü'l-Hüdâ Nasr b. Muhammed b. Ahmed es-Semerkandî, 373/983

Ölçüsü: 195x140-110x70 mm

Uygulandığı Yer: Üst, alt kapak dış yüzeyleri ve mıklep dış yüzeyi

Ebru Çeşidi: Şal Ebru

Değerlendirme: Yazma eser genel olarak yıpranmış durumdadır. Eserin üst ve alt kapak dış yüzeyleri ve mıklep dış yüzeyinde aynı ebru kullanılmıştır. Eserin tüm kenar kısımlarında rutubetin oluşturduğu izler açıkça görülmektedir. Eserde kullanılan ebru

koyu yeşil, açık yeşil, açık kahverengi ve oksit sarı renkle yapılmış battal deseninin farklı bir anlayışla taranması sonucunda şal ebru olarak değerlendirilen bir tarzda hazırlanmıştır. Taramanın döngülerinin *"S"* formunda ve sürekli olması dikkat çekmektedir. Eserin tüm yüzeylerinde kullanılan ebrulu kısımlarında, kâğıdın tekneye yatırılış sürecinde oluşan birçok hava kabarcığı izi belirgin şekilde görülmektedir. Fırça ile serpilen renklerin açılımı ve yüzeydeki dağılımı, boya ayarlarının yeterliliğini ve renklerde öd miktarının dengeli oluşu belirgin bir şekilde görülmektedir. Ayrıca ebru da kullanılan boyaların yayılım ve biçimsel hareketi, teknenin (kitrenin) normalden nispeten daha yoğun olduğunu açıklar niteliktedir.

Görsel 3.37 21 Hk 597 Envanter numaralı eser

Eser No: 37

Envanter Numarası: 21 Hk 597

Eserin Adı: Münyetü'l-Musallî ve Gunyetü'l-Mübtedî

Dili: Arapça

Müstensih: Yok

Müellif: Ebû Abdullah Sedîdüddin Muhammed b. Muhammed b. Ali el-Kaşgarî el-Hanefî, 705/1305

Ölçüsü: 150x100-100x50 mm

Uygulandığı Yer: Üst ve alt kapak dış yüzeyleri

Ebru Çeşidi: Neftli Serpmeli Şal Ebru

Değerlendirme: Yazma eser genel olarak yıpranmış durumdadır. Eserde üst ve alt kapak dış yüzeylerinde aynı ebru kullanılmıştır. Eserde kullanılan ebrulu yüzeylerde rutubetin oluşturduğu izler ve yer yer sıvı teması olduğu açıkça görülmektedir. Eserde kullanılan ebru açık kırmızı, açık siyah renk kullanılarak oluşturulan şal desen üzerine, neftli kahverengi renk ile serpme yapılarak, neftli serpmeli şal ebru tarzında hazırlanmıştır. Tarama işleminin düzensiz yapılmış olması dikkat çekicidir. Fırça ile serpilen renklerin açılımı ve yüzeydeki dağılımı, boya ayarlarının yeterliliğini ve renklerde öd miktarının dengeli oluşu belirgin bir şekilde görülmektedir. Ayrıca ebru da kullanılan boyaların yayılım ve biçimsel hareketi, teknenin (kitrenin) normalden nispeten açık yoğunlukta olduğunu açıklar niteliktedir.

Görsel 3.38 21 Hk 422 Envanter numaralı eser

Eser No: 38

Envanter Numarası: 21 Hk 422

Eserin Adı: Şerhu Hülâsati'l-Hisâb

Dili: Arapça

Müstensih: Yok

Müellif: Abdurrahîm el-Mar‘aşî, Abdurrahîm b. Ebû Bekir b. Süleyman el-Mar‘aşî el-Hanefî, 12./18. yy

Ölçüsü: 195x150-160x85 mm

Uygulandığı Yer: Üst ve alt kapak dış yüzeyleri

Ebru Çeşidi: Şal Ebru

Değerlendirme: Yazma eser genel olarak yıpranmış durumdadır. Eserin üst ve alt kapak dış yüzeylerinde aynı ebru kullanılmıştır. Eserin üst kenar kısımlarında rutubetin oluşturduğu izler açıkça görülmektedir. Eserde kullanılan ebru açık yeşil renk kullanılarak oluşturulan şal ebru tarzında hazırlanmıştır. Tarama işleminin oldukça düzenli ve sık yapılmış olması dikkat çekicidir. Üst ve alt kapak dış yüzeylerinde kullanılan ebrunun alt kısmın, sırta yakın bölgelerinde yüzeysel bir yırtılmalar söz konusudur. Fırça ile serpilen renklerin açılımı ve yüzeydeki dağılımı, boya ayarlarının yeterliliğini ve renklerde öd miktarının dengeli oluşu belirgin bir şekilde görülmektedir. Ayrıca ebru da kullanılan boyaların yayılım ve biçimsel hareketi, teknenin (kitrenin) normalden nispeten koyu yoğunlukta olduğunu açıklar niteliktedir.

Görsel 3.39 21 Hk 592 Envanter numaralı eser

Eser No: 39

Envanter Numarası: 21 Hk 592

Eserin Adı: Hutab ve Ed‘iye

Dili: Farsça, Türkçe

Müstensih: Yok

Müellif: Yok

Ölçüsü: 190x90-60x60 mm

Uygulandığı Yer: Üst ve alt kapak iç yüzeyi

Ebru Çeşidi: Şal Ebru

Değerlendirme: Yazma eser genel olarak yıpranmış durumdadır. Eserin üst ve alt kapak iç yüzeylerinde aynı ebru kullanılmıştır. Eserin tüm kenar kısımlarında rutubetin oluşturduğu izler açıkça görülmektedir. Eserde kullanılan ebru kırmızı, siyah, mavi, pembe ve oksit sarı renk kullanılarak şal ebru tarzında hazırlanmıştır. Tarama işleminin oldukça düzensiz ve aralıklı yapılmış olması dikkat çekicidir. Üst kapak iç yüzeyinde kullanılan ebrunun sırta yakın bölgelerinde yüzeysel çizgisel yıpranmalar söz konusudur. Fırça ile serpilen renklerin açılımı ve yüzeydeki dağılımı, boya ayarlarının yeterliliğini ve renklerde öd miktarının dengeli oluşu belirgin bir şekilde görülmektedir. Ayrıca ebru da kullanılan boyaların yayılım ve biçimsel hareketi, teknenin (kitrenin) normalden nispeten açık yoğunlukta olduğunu açıklar niteliktedir.

Görsel 3.40 21 Hk 1716 Envanter numaralı eser

Eser No: 40

Envanter Numarası: 21 Hk 1716

Eserin Adı: el-Cevâhiru'l-Mükellele li-men Râme't-Turuka'l-Mükemmele

Dili: Arapça

Müstensih: Mikâ'ilzâde Hafız Hasan el-Âmidî

Müellif: Avfî, Muhammed b. Ahmed el-Avfî el-Mesîrî el-Mukrî, 1049/1639'dan sonra

Ölçüsü: 230x170-165x100 mm.

Uygulandığı Yer: Üst, alt kapak dış yüzeyi ve mıklep dış yüzeyi

Ebru Çeşidi: Serpmeli Şal Ebru

Değerlendirme: Yazma eser genel olarak yıpranmış durumdadır. Eserin üst alt ve miklep kapak dış yüzeylerinde aynı ebru kullanılmıştır. Eserin üst kenar kısımlarında rutubetin oluşturduğu izler açıkça görülmektedir. Eserde kullanılan ebru siyah, mavi, kırmızı, pembe ve oksit sarı renk kullanılarak oluşturulan şal deseni üzerine, açık mavi rengin serpilmesiyle oluşturulmuş serpmeli şal ebru tarzında hazırlanmıştır. Tarama işleminin oldukça düzensiz ve aralıklı yapılmış olması dikkat çekicidir. Üst ve alt kapak dış yüzeylerinde kullanılan ebrunun alt kısmın, sırta yakın bölgelerinde yüzeysel bir yırtılmalar söz konusudur. Fırça ile serpilen renklerin açılımı ve yüzeydeki dağılımı, boyalarda su ayarlarının yeterliliğini ve renklerde öd miktarının dengesiz oluşu belirgin bir şekilde görülmektedir. Ayrıca ebru da kullanılan boyaların yayılım ve biçimsel hareketi, teknenin (kitrenin) normalden nispeten daha koyu yoğunlukta olduğunu açıklar niteliktedir.

Görsel 3.41 21 Hk 368 Envanter numaralı eser

Eser No: 41

Envanter Numarası: 21 Hk 368

Eserin Adı: Kitâbü'l-Mekâsıdi'n-Nahviyye fî Şerhi Şevâhidi Şurûhi'l-Elfiyye

Dili: Arapça

Müstensih: Yok

Müellif: Aynî, Ebû Muhammed Bedreddin Mahmûd b. Ahmed b. Mûsâ el-Ayıntâbî, 855/1451

Ölçüsü: 205x140-150x90 mm.

Uygulandığı Yer: Üst ve alt kapak dış yüzeyleri

Ebru Çeşidi: Serpmeli Şal Ebru

Değerlendirme: Yazma eser genel hafif yıpranmış durumdadır. Eserin üst ve alt kapak dış yüzeyinde aynı ebru kullanılmıştır. Yazma eserin üst ve alt kapak, dış yüzeylerinin alt kısımlarında, yer yer ciddi yırtılmalar görülmektedir. Eserde kullanılan ebru, turuncu ve mavi renkle hazırlanmış gelgit ebru üzerine, yoğun sıklıkla ve öd miktarı fazla olan metal oksit acı kahverengin iri ve düzensiz olarak, battal serpilmesiyle,

serpmeli battal ebru tarzında hazırlanmıştır. Kâğıdın tekneye yatırılma esnasında, belirli yerlerde oluşan hava kabarcıklarının izleri görülmektedir. Fırça ile serpilen boyaların açılımından, öd ve su miktarının yeterliliği belirgin bir şekilde anlaşılmaktadır. Kullanılan boyaların teknedeki yayılım hareketi, teknenin (kitrenin) normal yoğunlukta olduğunu açıklar niteliktedir.

Görsel 3.42 21 Hk 896 Envanter numaralı eser

Eser No: 42

Envanter Numarası: 21 Hk 896

Eserin Adı: Hâşiye alâ Muhtasari'l-Me'ânî

Dili: Arapça

Müstensih: Ahmed b. Fütûh b. Yusuf

Müellif: İbn Kâsım el-Abbâdî, Şihâbüddin Ahmed b. Kâsım es-Sabbâğ el-Abbâdî el-Mısrî, 994/1586

Ölçüsü: 223x160-145x85 mm.

Uygulandığı Yer: Üst ve alt kapak dış yüzeyi

Ebru Çeşidi: Şal Ebru

Değerlendirme: Yazma eser genel olarak yıpranmış durumdadır. Eserin üst ve alt kapak dış yüzeyinde aynı ebru kullanılmıştır. Eserin tüm kenar kısımlarında rutubetin oluşturduğu izler açıkça görülmektedir. Eserde kullanılan ebru koyu yeşil ve açık yeşil renkle yapılmış battal deseninin taranması sonucunda şal ebru tarzında hazırlanmıştır. Taramanın döngüleri bülbülyuvası desene benzemesi dikkat çekmektedir. Fırça ile serpilen renklerin açılımı ve yüzeydeki dağılımı, boya ayarlarının yeterliliğini ve renklerde öd miktarının dengeli oluşu belirgin bir şekilde görülmektedir. Ayrıca ebru da kullanılan boyaların yayılım ve biçimsel hareketi, teknenin (kitrenin) normal yoğunlukta olduğunu açıklar niteliktedir.

Görsel 3.43 21 Hk 171 Envanter numaralı eser

Eser No: 43

Envanter Numarası: 21 Hk 171

Eserin Adı: Şerhu Lübbi'l-Elbâb fî İlmi'l-İ'râb

Dili: Arapça

Müstensih: Yok

Müellif: Nukrekâr, Ebû Muhammed Cemâleddin Abdullah b. Muhammed b. Ahmed el-Hüseynî en-Nîsâbûrî, 776/1375

Ölçüsü: 190x140-130x100 mm

Uygulandığı Yer: Mıklep dış yüzeyi

Ebru Çeşidi: Şal Ebru

Değerlendirme: Yazma eser sık kullanımına bağlı olarak yıpranmış durumdadır. Eserin üst ve alt kapak dış yüzeyinde matbaa baskı desenli kâğıt bulunmaktadır. Söz konusu baskı desenli kâğıtlar, muhtemel bir onarım esnasında kullanıldığı söylenebilir. Sadece mıklep dış kısmında kullanılan ebru sarı, mavi/siyah renkle geniş salınımlı olarak, şal ebru tarzında hazırlanmıştır. Mıklebin alt kenar kısmında, ebruda yırtılma söz konusudur. Fırça ile serpilen boyanın açılımından, öd ve su miktarının yeterliliği belirgin bir şekilde anlaşılmaktadır. Kullanılan boyanın teknedeki yayılım hareketi, teknenin (kitrenin) normal yoğunlukta olduğunu açıklar niteliktedir.

Görsel 3.44 21 Hk 773 Envanter numaralı eser

Eser No: 44

Envanter Numarası: 21 Hk 773

Eserin Adı: el-Cevâhiru'l-Mükellele li-men Râme't-Turuka'l-Mükemmele

Dili: Arapça

Müstensih: Muhammed b. Hüseyin

Müellif: Avfî, Muhammed b. Ahmed el-Avfî el-Mesîrî el-Mukrî, 1049/1639'dan sonra

Ölçüsü: 210x155-145x95 mm.

Uygulandığı Yer: Üst ve alt kapak dış yüzeyi

Ebru Çeşidi: Serpmeli Şal Ebru

Değerlendirme: Yazma eser genel olarak yıpranmış durumdadır. Eserin üst ve alt kapak dış yüzeyinde aynı ebru kullanılmıştır. Eserde kullanılan ebru, kırmızı renkle hazırlanmış gelgit ebru üzerine yoğun sıklıkla ve öd yoğunluğu fazla olan açık mavi renkle, iri ve düzensiz olarak, battal serpilmesiyle ile hazırlanmıştır. Kâğıdın tekneye yatırılma esnasında, belirli yerlerde oluşan hava kabarcıklarının bıraktığı izler görülür. Alt kapak dış yüzeyinde, sırta yakın bölgesinde yüzeysel bir yırtılma söz konusudur. Fırça ile serpilen boyaların açılımından, öd ve su miktarının yeterliliği belirgin bir şekilde anlaşılmaktadır. Kullanılan boyaların teknedeki yayılım hareketi, teknenin (kitrenin) normal yoğunlukta olduğunu açıklar niteliktedir.

Görsel 3.45 21 Hk 1410 Envanter numaralı eser

Eser No: 45

Envanter Numarası: 21 Hk 1410

Eserin Adı: et-Tevşîh ale'l-Câmi'i's-Sahîh

Dili: Arapça

Müstensih: Hayrullah b. Osman el-Âmidî

Müellif: Suyûtî, Ebu'l-Fazl Celâleddin Abdurrahman b. Ebû Bekir b. Muhammed el-Kâhirî el-Hudayrî eş-Şâfi'î, 911/1505

Ölçüsü: 315x190-200x100 mm.

Uygulandığı Yer: Üst kapak iç yüzeyi ve mıklep dış yüzey

Ebru Çeşidi: Şal Ebru

Değerlendirme: Yazma eser genel olarak yıpranmış durumdadır. Eserde iki farklı ebru kullanılmıştır. Üst kapak iç yüzeyinde. Eserin tüm kenar kısımlarında rutubetin oluşturduğu izler açıkça görülmektedir. Eserde kullanılan ebru lacivert, açık lacivert, kırmızı renk kullanılarak şal ebru tarzında hazırlanmıştır. Tarama işleminin oldukça düzensiz ve aralıklı yapılmış olması dikkat çekicidir. Ayrıca ebrunun alt kısmında sınırlı bir alanda tarak izleri de görülmektedir. Fırça ile serpilen renklerin açılımı ve yüzeydeki dağılımı, boya ayarlarının yeterliliğini ve renklerde öd miktarının dengeli oluşu belirgin bir şekilde görülmektedir. Ayrıca ebru da kullanılan boyaların yayılım ve biçimsel hareketi, teknenin (kitrenin) normal yoğunlukta olduğunu açıklar niteliktedir.

Görsel 3.46 21 Hk 751/1 Envanter numaralı eser

Eser No: 46

Envanter Numarası: 21 Hk 751/1

Eserin Adı: Ta‘lîmü’l-Müte‘allim fî Tarîki’t-Te‘allüm

Dili: Arapça

Müstensih: Yok

Müellif: Zernûcî, Burhâneddin İbrâhim el-Hanefî, 610/1213

Ölçüsü: 200x140-150x80 mm.

Uygulandığı Yer: Üst alt kapak dış yüzey ve üst alt kapak iç yüzey

Ebru Çeşidi: Serpmeli Şal Ebru / Gel-git Şal Ebru

Değerlendirme: Eserde iki farklı ebru kullanılmıştır. Yazma eserin üst ve alt dış kapak yüzeyinde kullanılan ebru nispeten korunmuş olduğu söylenebilir. Eserde kullanılan ebru, koyu yeşil renkle hazırlanmış gelgit ebru üzerine yoğun sıklıkla ve öd yoğunluğu az olan açık yeşil renkle, küçük ve düzensiz olarak, battal serpilmesiyle ile hazırlanmıştır. Koyu yeşil rengin öd fazlalığı, gelgit desen yapısındaki taramanın boşluksuz biçiminden anlaşılmaktadır. Açık yeşil rengin öd miktarının yetersizliği, serpilme biçimin düzensiz, boyanın sıkışmış görüntüsünden anlaşılmaktadır. Üst ve alt kapak iç yüzeyinde kullanılan ebru mor renk kullanılarak gel-git şal ebru tarzında hazırlanmıştır. Tarama işleminin oldukça düzensiz yapılmış olması dikkat çekicidir. Kullanılan boyaların teknedeki yayılım hareketi, teknenin (kitrenin) normal veya bir miktar koyu yoğunlukta olduğunu açıklar niteliktedir.

Görsel 3.47 21 Hk 383 Envanter numaralı eser

Eser No: 47

Envanter Numarası: 21 Hk 383

Eserin Adı: Fetâvâ-yı Şeyhülislâm Atâ'ullah Efendi

Dili: Arapça

Müstensih: Yok

Müellif: Şeyhülislam Atâ'ullah Efendi, Mehmed Atâ'ullah b. İbrâhim el-Eyyûbî 1127/1715

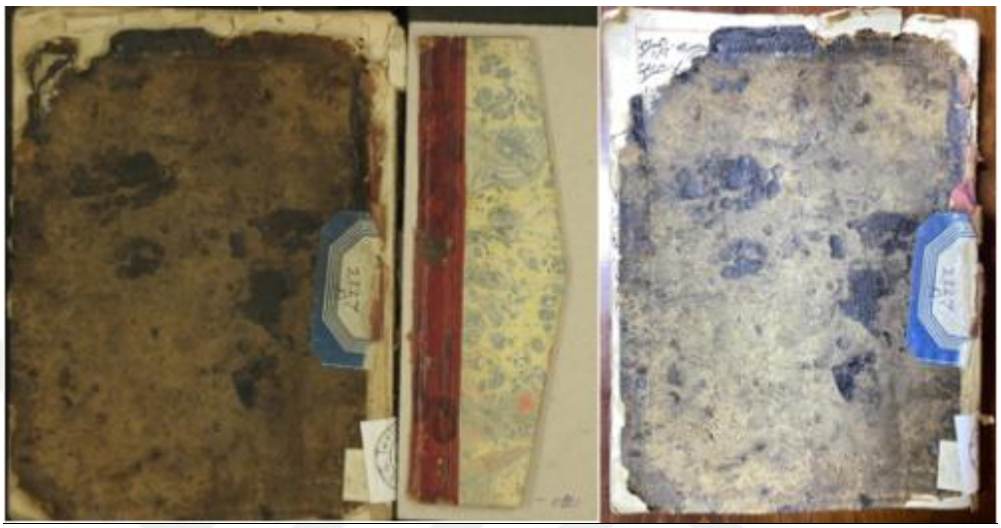
Ölçüsü: 200x150-140x80 mm.

Uygulandığı Yer: Üst ve alt kapak dış yüzeyi

Ebru Çeşidi: Serpmeli Şal Ebru

Değerlendirme: Yazma eser genel olarak yıpranmış durumdadır. Eserin üst ve alt kapak dış yüzeylerinde aynı ebru kullanılmıştır. Sırt bölümünün ebru ile birleşim yerlerinde, yırtılmalar görülmektedir. Eserde kullanılan ebru, siyah, kırmızı renkle hazırlanmış şal desen üzerine yoğun sıklıkla ve öd yoğunluğu fazla olan oksit sarı renkle serpme atılarak, serpmeli şal ebru tarzında hazırlanmıştır. Boyaların öd ve su

ayarlarının normal olduğu açılımlarının pürüzsüzlüğünden anlaşılmaktadır. Fırça ile serpilen boyaların açılımından, öd ve su miktarının yeterliliği belirgin bir şekilde anlaşılmaktadır. Kullanılan boyaların teknedeki yayılım hareketi, teknenin (kitrenin) normal yoğunlukta olduğunu ve bozulma sürecinde olduğunu açıklar niteliktedir.

Görsel 3.48 21 Hk 495/1 Envanter numaralı eser

Eser No: 48

Envanter Numarası: 21 Hk 495/1

Eserin Adı: Kitâb-ı Istıkâkât

Dili: Farsça

Müstensih: Abdulvehhâb b. Sâlih

Müellif: Celâleddin ed-Devvânî, Ebû Abdullah Muhammed b. Es‘ad b. Muhammed ed-Devvânî es-Sıddîkî, 908/1502

Ölçüsü: 210x155-120x60 mm

Uygulandığı Yer: Mıklep dış yüzeyi

Ebru Çeşidi: Neftli Serpmeli Şal Ebru

Değerlendirme: Yazma eser genel oldukça yıpranmış durumdadır. Eserin alt kapak dış yüzeyinden yangından etkilendiği açıkça görülmektedir. Aşırı ısı nedeniyle alt kapak dış yüzeyinde kullanılan ebrulu kâğıtta ciddi karamalar görülmekle beraber kullanılan neftli serpmeli şal ebru kısıtlı alanları güçlükle seçilmektedir. Mıklep kısmın korunmuş olması kullanılan ebrunun tespiti bakımından önemlidir. Eserde kullanılan ebru açık sarı, açık mavi ve açık kırmızı ile hazırlanmış şal deseni üzerine neftli açık mavi serpilmesiyle oluşturulmuş, neftli serpmeli şal ebru tarzında hazırlanmıştır. Kullanılan ebruda açık sarı rengin daha baskın kullanılması sık atımla beraber, içerdiği ödün fazlalığı ile açıklanabilir. Şal deseni oluşturan tarama izleri ve neftli açık mavi rengin açılım biçiminden, teknenin (kitrenin) normal yoğunluktan bir nebze daha açık olduğu anlaşılmaktadır.

Görsel 3.49 21 Hk 1559 Envanter numaralı eser

Eser No: 49

Envanter Numarası: 21 Hk 1559

Eserin Adı: Terceme-i Sittîn li-Câmi‘i'l-Besâtîn

Dili: Türkçe

Müstensih: Yok

Müellif: Altıparmak, Çıkrıkçızâde Mehmed b. Mehmed el-Üskübî, 1033/1624

Ölçüsü: 200x140-155x95 mm.

Uygulandığı Yer: Alt kapak iç yüzeyi

Ebru Çeşidi: Neftli Serpmeli Şal Ebru

Değerlendirme: Yazma eser genel olarak iyi durumdadır. Eserin alt kapak iç yüzeyinde ebru kullanılmıştır. Eserde kullanılan ebru, zeminde açık ve koyu aşı kırmızı renklerle hazırlanmış şal desen üzerine, koyu turkuaz renkle irice atılan battal desen ve en üste de neftli açık aşı kırmızı serpilmesiyle oluşturulmuş, neftli serpmeli şal ebru olarak değerlendirilen bir tarzda hazırlanmıştır. Kullanılan ebruda açık sarı rengin daha baskın kullanılması sık atımla beraber, içerdiği ödün fazlalığı ile açıklanabilir. Şal deseni oluşturan tarama izleri ve neftli açık mavi rengin açılım biçiminden, teknenin (kitrenin) normal yoğunluktan bir nebze daha açık olduğu anlaşılmaktadır.

3.3.4 Taraklı Ebrulu Eserler

Görsel 3.50 21 Hk 353 Envanter numaralı eser

Eser No: 50

Envanter Numarası: 21 Hk 353

Eserin Adı: et-Tavzîh

Dili: Arapça

Müstensih: Yok

Müellif: Muslihuddin Mustafa b. Zekeriyyâ b. Aydoğmuş el-Karamânî, 809/1406

Ölçüsü: 205x135-125x70 mm

Uygulandığı Yer: Üst ve alt kapak dış yüzeyleri

Ebru Çeşidi: Taraklı Ebru

Değerlendirme: Yazma eser genel olarak oldukça yıpranmış durumdadır. Eserde üst ve alt kapak dış yüzeylerinde ebru kullanılmıştır. Eserin tüm kenar kısımlarında rutubetin oluşturduğu izler ve ciddi yırtılmalar açıkça görülmektedir. Eserde kullanılan ebru, sarı, açık kırmızı ve açık mavi renkle taraklı ebru tarzında hazırlanmıştır. Taraklı ebru deseni düzensiz bir tarakla çekilmesi dikkat çekicidir. Fırça ile serpilen renklerin açılımı ve yüzeydeki dağılımı, boya ayarlarının yeterliliğini ve renklerde öd miktarının dengeli oluşu belirgin bir şekilde görülmektedir. Ayrıca ebru da kullanılan boyaların yayılım ve biçimsel hareketi, teknenin (kitrenin) normal yoğunlukta olduğunu açıklar niteliktedir.

Görsel 3.51 21 Hk 3 Envanter numaralı eser

Eser No: 51

Envanter Numarası: 21 Hk 3

Eserin Adı: Tecrîdü'l-Akâ'id

Dili: Arapça

Müstensih: Yok

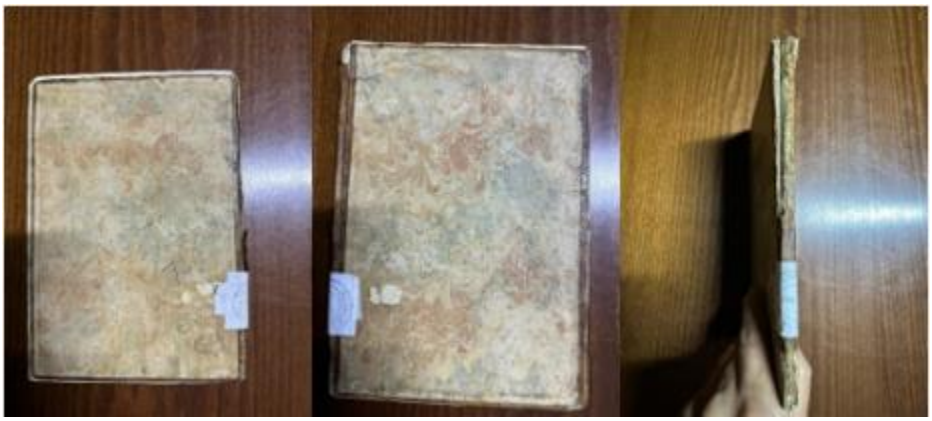
Müellif:

Ölçüsü: 175x130-130x80 mm

Uygulandığı Yer: Üst kapak iç yüzeyi

Ebru Çeşidi: Taraklı Şal Ebru

Değerlendirme: Yazma eser genel olarak oldukça yıpranmış durumdadır. Eserin sadece üst kapak iç yüzeyinde ebru kullanılmıştır. Üst kapağın iç yüzendeki ebru üzerinde rutubetin oluşturduğu izler açıkça görülmektedir. Eserde kullanılan ebru, kırmızı, açık mavi, açık aşı kırmızısı, sarı ve lacivert renkle taraklı şal tarzında hazırlanmıştır. Boyalar battal yapım aşamasında dengesiz bir şekilde serpilmiş olduğu, renklerin dağılımından anlaşılmaktadır. Fırça ile serpilen renklerin açılımı ve yüzeydeki dağılımı, boya ayarlarının yeterliliği belirgin bir şekilde görülmektedir. Ayrıca ebru da kullanılan boyaların yayılım ve biçimsel hareketi, teknenin (kitrenin) normal yoğunlukta olduğunu açıklar niteliktedir.

Görsel 3.52 21 Hk 749 Envanter numaralı eser

Eser No: 52

Envanter Numarası: 21 Hk 749

Eserin Adı: Hâşiye alâ Envâri’t-Tenzîl ve Esrâri’t-Te’vîl

Dili: Arapça

Müstensih: Muhammed b. Muhammed

Müellif: İsâmüddin el-İsferâyînî, Ebû İshak İsâmüddin İbrâhim b. Muhammed b. Arabşah el-İsferâyînî, 945/1538

Ölçüsü: 200x130-140x60 mm.

Uygulandığı Yer: Üst ve Alt kapak dış yüzeyi

Ebru Çeşidi: Taraklı Şal Ebru

Değerlendirme: Yazma eser genel olarak oldukça yıpranmış durumdadır. Eserin üst ve alt kapak dış yüzeyinde aynı ebru kullanılmıştır. Üst kapağın tüm kenar kısımlarında da yırtılmalar olduğu gibi, rutubetin oluşturduğu izlerde açıkça görülmektedir. Eserde kullanılan ebru, sarı, açık mavi ve açık aşı kırmızısı renkle taraklı şal ebru tarzında hazırlanmıştır. Fırça ile serpilen renklerin açılımı ve yüzeydeki dağılımı, boya ayarlarının yeterliliğini ve renklerde öd miktarının dengeli oluşu belirgin bir şekilde görülmektedir. Ayrıca ebru da kullanılan boyaların yayılım ve biçimsel hareketi, teknenin (kitrenin) normal yoğunlukta olduğunu açıklar niteliktedir.

Görsel 3.53 21 Hk 842 Envanter numaralı eser

Eser No: 53

Envanter Numarası: 21 Hk 842

Eserin Adı: Fezâ'îl

Dili: Türkçe

Müstensih: Mustafa b. Bekir

Müellif: Ak Ali Efendi el-İzmidî, 1168/1758'den sonra

Ölçüsü: 205x120-140x65 mm.

Uygulandığı Yer: Üst kapak dış yüzeyi

Ebru Çeşidi: Taraklı Ebru/ Taraklı Bülbülyuvası Ebru

Değerlendirme: Yazma eser genel olarak oldukça yıpranmış durumdadır. Eserde sadece üst kapakta ebru kullanılmıştır. Üst kapağın tüm kenar kısımlarında da yırtılmalar olduğu gibi, rutubetin oluşturduğu izlerde açıkça görülmektedir. Üst kapağın alt kısmının sırta yakın olan bölgesinde yüzeysel yırtılma dikkat çekmektedir. Eserde kullanılan ebru, sarı ve açık kırmızı renkle taraklı ebru veya taraklı bülbülyuvası ebru olarak değerlendirilen tarzda hazırlanmıştır. Taraklı ebru üzerinde tek sıra bülbülyuvası desenin yapılması dikkat çekicidir. Fırça ile serpilen renklerin açılımı ve yüzeydeki dağılımı, boya ayarlarının yeterliliğini ve renklerde öd miktarının dengeli oluşu belirgin bir şekilde görülmektedir. Ayrıca ebru da kullanılan boyaların yayılım ve biçimsel hareketi, teknenin (kitrenin) normal yoğunlukta olduğunu açıklar niteliktedir.

Görsel 3.54 21 Hk 655 Envanter numaralı eser

Eser No: 54

Envanter Numarası: 21 Hk 655

Eserin Adı: Ahlâk-ı Nâsırî

Dili: Farsça

Müstensih: Muhammed Takiyy

Müellif: Nasîruddin et-Tûsî, Ebû Ca‘fer Muhammed b. Muhammed b. Hasan et-Tûsî, 672/1274

Ölçüsü: 250x130-170x60 mm

Uygulandığı Yer: Üst kapak iç yüzeyi

Ebru Çeşidi: Taraklı Ebru

Değerlendirme: Yazma eser genel olarak oldukça yıpranmış durumdadır. Eserde sadece üst kapak iç yüzeyinde aynı ebru kullanılmıştır. Üst kapağın tüm kenar kısımlarında da yırtılmalar olduğu gibi, rutubetin oluşturduğu izlerde açıkça görülmektedir. Üst kapağın kenar kısımlarında nem/rutubetin izleri açıkça görülmektedir. Eserde kullanılan ebru, açık oksit sarı, açık mavi ve lacivert renkle taraklı ebru tarzında hazırlanmıştır. Açık mavi yer yer yeşil ve turkuaz renk arasında dönüşümlerine uğramıştır. Taraklı ebru deseni hazırlanırken tarağın düzensiz hareketle çekilişi dikkat çekicidir. Fırça ile serpilen renklerin açılımı ve yüzeydeki dağılımı, boya ayarlarının yeterliliğini ve renklerde öd miktarının dengeli oluşu belirgin bir şekilde görülmektedir. Ayrıca ebru da kullanılan boyaların yayılım ve biçimsel hareketi, teknenin (kitrenin) normal yoğunlukta olduğunu açıklar niteliktedir.

Görsel 3.55 21 Hk 316 Envanter numaralı eser

Eser No: 55

Envanter Numarası: 21 Hk 316

Eserin Adı: Şifâ'ü'l-Hâ'im fî Tahlîsi Kırâ'eti Âsım

Dili: Arapça

Müstensih: Mehdi Şebusterî

Müellif: Köprülüzâde Abdullah Paşa, Abdullah b. Mustaf b. Mehmed Paşa, 1148/1735

Ölçüsü: 115x140-135x75 mm.

Uygulandığı Yer: Üst, alt kapak dış yüzeyi ve mıklep dış yüzeyi

Ebru Çeşidi: Taraklı Şal Ebru

Değerlendirme: Yazma eser genel olarak oldukça yıpranmış durumdadır. Eserin Üst, alt kapak dış yüzeyleri ve mıklep dış yüzeyi aynı ebru kullanılmıştır. Üst kapağın tüm kenar kısımlarında da yırtılmalar olduğu gibi, rutubete ve suya maruz kalmasının oluşturduğu izlerde açıkça görülmektedir. Eserde kullanılan ebru, sarı ve açık kırmızı ve açık mavi renkle taraklı şal ebru tarzında hazırlanmıştır. Fırça ile serpilen renklerin açılımı ve yüzeydeki dağılımı, boya ayarlarının yeterliliğini ve renklerde öd miktarının dengeli oluşu bir şekilde görülmektedir. Ayrıca ebru da kullanılan boyaların yayılım ve biçimsel hareketi, teknenin (kitrenin) normal yoğunlukta olduğunu düşündürür.

Görsel 3.56 21 Hk 805/5 Envanter numaralı eser

Eser No: 56

Envanter Numarası: 21 Hk 805/5

Eserin Adı: Dav'ü'l-Me'âlî li-Bed'i'l-Emâlî

Dili: Arapça

Müstensih: İbrahim b. Bekir

Müellif: Ali el-Kârî, Ebu'l-Hasen Nûreddin Ali b. Sultan Muhammed el-Herevî el-Kârî, 1014/1605

Ölçüsü: 210x150-140x70 mm.

Uygulandığı Yer: Mıklep dış yüzeyi

Ebru Çeşidi: Taraklı Şal Ebru

Değerlendirme: Yazma eser genel olarak oldukça yıpranmış durumdadır. Eserde üst ve alt kapak dış yüzeylerinde aşırı nem veya suya maruz kalmasından dolayı ebru kullanılıp kullanılmadığı anlaşılamamaktadır. Ancak mıklebin dış kısmında ebru görülmektedir. Eserde kullanılan ebru, sarı ve açık aşı kırmızısı ve açık mavi renkle taraklı şal ebru tarzında hazırlanmıştır. Fırça ile serpilen renklerin açılımı ve yüzeydeki dağılımı, boya ayarlarının yeterliliğini ve renklerde öd miktarının dengeli oluşu bir şekilde görülmektedir. Ayrıca ebru da kullanılan boyaların yayılım ve biçimsel hareketi, teknenin (kitrenin) normal yoğunlukta olduğunu düşündür.

Görsel 3.57 21 Hk 16 Envanter numaralı eser

Eser No: 57

Envanter Numarası: 21 Hk 16

Eserin Adı: Hâşiye alâ Şerhi Akâ'idi'n-Nesefî

Dili: Arapça

Müstensih: Yok

Müellif: Hayâlî, Şemseddin Ahmed b. Mûsâ el-İznikî, 875/1470

Ölçüsü: 170x115-115x60 mm

Uygulandığı Yer: Üst ve alt kapak iç yüzeyleri

Ebru Çeşidi: Taraklı Şal Ebru

Değerlendirme: Yazma eser genel olarak oldukça yıpranmış durumdadır. Üst ve alt kapağın iç yüzeylerinde kullanılan ebruların kenar kısımlarında yırtılmalar olduğu gibi, rutubetin oluşturduğu izlerde açıkça görülmektedir. Eserde kullanılan ebru, siyah, kırmızı, açık mavi ve sarı renkle taraklı şal ebru tarzında hazırlanmıştır. Şal deseni düzensiz bir biçimde taranmış olması dikkati çekmektir. Fırça ile serpilen renklerin açılımı ve yüzeydeki dağılımı, boya ayarlarının siyah renk hariç yeterli olduğu ve siyah rengin öd miktarının azlığını belirgin bir şekilde görülmektedir. Ayrıca ebru da kullanılan boyaların kenar kısımlarının düzgün olması, yayılım ve biçimsel hareketi, teknenin (kitrenin) normal yoğunlukta olduğu açıklar niteliktedir.

Görsel 3.58 21 Hk 135 Envanter numaralı eser

Eser No: 58

Envanter Numarası: 21 Hk 135

Eserin Adı: et-Tavzîh fî Halli Gavâmizi’t-Tenkîh

Dili: Arapça

Müstensih: Ahmed b. Ömer

Müellif: Sadruşşerî‘a es-Sânî, Ubeydullah b. Mes‘ûd b. Ömer el-Buhârî el-Mahbûbî el-Hanefî, 747/1346

Ölçüsü: 200x130-135x70 mm

Uygulandığı Yer: Alt kapak iç yüzey

Ebru Çeşidi: Taraklı Hatip Ebru

Değerlendirme: Yazma eser genel olarak oldukça yıpranmış durumdadır. Alt kapağın iç yüzeyinde kullanılan ebrunun kenar kısımlarında da yırtılmalar olduğu gibi, rutubetin oluşturduğu izler açıkça görülmektedir. Eserde kullanılan ebru, siyah, kırmızı, açık mavi ve sarı renkle taraklı şal desen üzerine yapılan altı taç yaprağı olan çiçek biçimli hatip deseni ile taraklı hatip ebru olarak değerlendirilen bir tarzda hazırlanmıştır. Taraklı ebru desenin yapım aşamasında, kısmi bir alanda tarağın iğne

boyunun yetersiz kalmış olması dikkat çekicidir. Fırça ile serpilen renklerin açılımı ve yüzeydeki dağılımı, boya ayarlarının yeterli olduğu belirgin bir şekilde görülmektedir. Ayrıca ebru da kullanılan boyaların kenar kısımlarının düzgün olması, yayılım ve biçimsel hareketi, teknenin (kitrenin) normal yoğunlukta olduğu açıklar niteliktedir.

Görsel 3.59 21 Hk 399 Envanter numaralı eser

Eser No: 59

Envanter Numarası: 21 Hk 399

Eserin Adı: Hâşiye ale'l-Misbâh fî Şerhi'l-Miftâh

Dili: Arapça

Müstensih: Yok

Müellif: Şeyhülislam Kadızâde Şemseddin Ahmed Efendi, 988/1580

Ölçüsü: 210x155-155x95 mm

Uygulandığı Yer: Üst ve alt kapak dış yüzeyleri

Ebru Çeşidi: Taraklı Şal Ebru

Değerlendirme: Yazma eser genel olarak nispetten iyi durumdadır. Üst ve alt kapak dış yüzeylerinde kullanılan ebrunun üst kenar kısımlarında da rutubetin oluşturduğu izler açıkça görülmektedir. Eserde kullanılan ebru, siyah, kırmızı, açık mavi ve sarı renkle taraklı şal ebru tarzında hazırlanmıştır. Şal desen oluştururken bizin geniş hareketleri dikkat çekicidir. Fırça ile serpilen renklerin açılımı ve yüzeydeki dağılımı, boya ayarlarının yeterli olduğu belirgin bir şekilde görülmektedir. Ayrıca ebru da kullanılan boyaların kenar kısımlarının düzgün olması, yayılım ve biçimsel hareketi, teknenin (kitrenin) normal yoğunlukta olduğu açıklar niteliktedir.

Görsel 3.60 21 Hk 965 Envanter numaralı eser

Eser No: 60

Envanter Numarası: 21 Hk 965

Eserin Adı: Şerhu Hikmeti'l-Ayn

Dili: Arapça

Müstensih: Eyyûb b. İsmâ'il

Müellif: Mîrek el-Buhârî, Şemseddin Muhammed b. Mübârekşah el-Buhârî el-Herevî, 784/1382'den sonra

Ölçüsü: 245x145-170x80 mm.

Uygulandığı Yer: Üst kapak iç yüzeyi

Ebru Çeşidi: Taraklı Ebru

Değerlendirme: Yazma eser genel olarak oldukça yıpranmış durumdadır. Üst kapağın iç yüzeyinde kullanılan ebrunun kenar kısımlarında da yırtılmalar olduğu gibi, rutubetin oluşturduğu izler açıkça görülmektedir. Eserde kullanılan ebru, lacivert, kırmızı, açık mavi ve sarı renkle taraklı ebru tarzında hazırlanmıştır. Taraklı ebru desenin yapım aşamasında, kısmi bir alanda sarı ile kırmızı rengin sıralı atılmış olması ve lacivert rengin ciddi oranda solmuş olması dikkat çekicidir. Fırça ile serpilen renklerin açılımı ve yüzeydeki dağılımı, boya ayarlarının yeterli olduğu belirgin bir şekilde görülmektedir. Ayrıca ebru da kullanılan boyaların kenar kısımlarının düzgün olması, yayılım ve biçimsel hareketi, teknenin (kitrenin) normal yoğunlukta olduğu açıklar niteliktedir.

Görsel 3.61 21 Hk 71 Envanter numaralı eser

Eser No: 61

Envanter Numarası: 21 Hk 71

Eserin Adı: Muhtasaru'l-Me'ânî

Dili: Arapça

Müstensih: Yok

Müellif: Sa‘deddin Taftazânî, Sa‘deddin Mes‘ûd b. Ömer b. Abdullah et-Taftazânî el-Horasânî , 792/1390

Ölçüsü: 200x135-135x70 mm

Uygulandığı Yer: Üst ve alt kapak iç yüzeyi

Ebru Çeşidi: Taraklı Ebru

Değerlendirme: Yazma eser genel olarak oldukça yıpranmış durumdadır. Üst kapağın iç yüzeyinde iki farklı ebru kullanılmış, alt kapak iç yüzeyinde de bir adet ebru kullanılmıştır. Kullanılan ebrular eserin korunmasını sağlamak üzere kullanıldığı açıktır. Üst kapak iç kısımda ikinci kez (en üstte) kullanılan taraklı şal ebrunun bir parçası da alt kapak iç kısmında değerlendirilmiştir. Kullanılan tüm ebrular kapak içlerinin tamamını değil belirli kısımlarında parça olarak kullanılmıştır. Eserde kullanılan tüm ebruların kenar kısımlarında da yırtılmalar olduğu gibi, rutubetin oluşturduğu izler açıkça görülmektedir. Eserin üst kapak içi yüzeyinde ilk kullanılan ebru, neftli lacivert ve yeşil renkle şal ebru tarzında hazırlanmış ve ilk sayfaya taşacak şekilde yerleştirilmiştir. Üst kapak ikinci defa kullanılan ve alt kapakta kullanılan ebru ise, sarı, kırmızı, yeşil ve açık mavi renkle taraklı şal ebru tarzında hazırlanmıştır. Fırça ile serpilen renklerin açılımı ve yüzeydeki dağılımı, boya ayarlarının yeterli olduğu belirgin bir şekilde görülmektedir. Ayrıca eserde kullanılan her iki tür ebru da kullanılan boyaların kenar kısımlarının düzgün olması, yayılım ve biçimsel hareketi, teknenin (kitrenin) normal yoğunlukta olduğu açıklar niteliktedir.

Görsel 3.62 21 Hk 814 Envanter numaralı eser

Eser No: 62

Envanter Numarası: 21 Hk 814

Eserin Adı: Tefsîru Garîbi’l-Kur’ân

Dili: Arapça

Müstensih: Selanik valisi Muhammed Emin Paşa'nın vakıf kaydı vardır.

Müellif: Ebû Bekir Muhammed b. Uzeyz (Uzeyr) es-Sicistânî, 330/941

Ölçüsü: 205x140-125x55 mm.

Uygulandığı Yer: Üst kapak iç yüzeyi

Ebru Çeşidi: Taraklı Ebru/ Taraklı Bülbülyuvası Ebru

Değerlendirme: Yazma eser genel olarak oldukça yıpranmış durumdadır. Eserde sadece üst kapak iç yüzeyinde ebru kullanılmıştır. Üst kapağın tüm kenar kısımlarında rutubetin oluşturduğu izlerde açıkça görülmektedir. Eserde kullanılan ebru, sarı, açık kırmızı, pembe turuncu ve açık lacivert renkle taraklı ebru veya taraklı bülbülyuvası ebru olarak değerlendirilen tarzda hazırlanmıştır. Taraklı ebru üzerinde düzensiz ve kısmi alanda yapılmış bülbülyuvası deseni dikkat çekicidir. Fırça ile serpilen renklerin açılımı ve yüzeydeki dağılımı, boya ayarlarının yeterliliğini ve renklerde öd miktarının dengeli oluşu belirgin bir şekilde görülmektedir. Ayrıca ebru da kullanılan boyaların yayılım ve biçimsel hareketi, teknenin (kitrenin) normal yoğunlukta olduğunu açıklar niteliktedir

Görsel 3.63 21 Hk 1138 Envanter numaralı eser

Eser No: 63

Envanter Numarası: 21 Hk 1138

Eserin Adı: et-Telvîh ilâ Keşfi Hakâ'iki't-Tenkîh

Dili: Arapça

Müstensih: Yok

Müellif: Sa'deddin Taftazânî, Sa'deddin Mes'ûd b. Ömer b. Abdullah et-Taftazânî el-Horasânî , 792/1390

Ölçüsü: 272x182-219xbb mm.

Uygulandığı Yer: Üst kapak iç yüzeyi

Ebru Çeşidi: Taraklı Şal Ebru

Değerlendirme: Yazma eser genel olarak oldukça yıpranmış durumdadır. Eserde sadece üst kapak iç yüzeyinde ebru kullanılmıştır. Üst kapağın tüm kenar kısımlarında derin yırtılmalar ve rutubetin oluşturduğu izlerde açıkça görülmektedir. Eserde kullanılan ebru, sarı, açık kırmızı, pembe, turuncu ve açık lacivert renkle taraklı şal ebru tarzında hazırlanmıştır. Taraklı ebru deseninin düzensiz oluşu dikkat çekicidir. Fırça ile serpilen renklerin açılımı ve yüzeydeki dağılımı, boya ayarlarının yeterliliğini

ve renklerde öd miktarının dengeli oluşu belirgin bir şekilde görülmektedir. Ayrıca ebru da kullanılan boyaların yayılım ve biçimsel hareketi, teknenin (kitrenin) normal yoğunlukta olduğunu açıklar niteliktedir.

Görsel 3.64 21 Hk 1935 Envanter numaralı eser

Eser No: 64

Envanter Numarası: 21 Hk 1935

Eserin Adı: Şerh-i Dîvân-ı Hâfız

Dili: Arapça

Müstensih: Yok

Müellif: Yok

Ölçüsü: 205x140-150x65 mm.

Uygulandığı Yer: Üst kapak iç yüzeyi

Ebru Çeşidi: Taraklı Şal Ebru

Değerlendirme: Yazma eser genel olarak oldukça yıpranmış durumdadır. Eserde sadece üst kapak iç yüzeyinde ebru kullanılmıştır. Üst kapağın tüm kenar kısımlarında

rutubetin oluşturduğu izler ve üst köşede geniş bir parçalanma açıkça görülmektedir. Eserde kullanılan ebru, sarı, açık kırmızı/pembe, yeşil ve açık mavi renkle taraklı şal ebru tarzında hazırlanmıştır. Taraklı şal ebru desen incelendiğinde, düzensiz ve farklı tarakların kullanıldığı dikkati çeker. Ayrıca şal desenin yapımında oldukça geniş bir araç kullanıldığı düşünülmektedir. Fırça ile serpilen renklerin açılımı ve yüzeydeki dağılımı, boyalarda su fazlalığının olduğu ve öd miktarının dengeli oluşu belirgin bir şekilde görülmektedir. Ayrıca ebru da kullanılan boyaların yayılım ve biçimsel hareketi, teknenin (kitrenin) normal yoğunlukta olduğunu açıklar niteliktedir.

Görsel 3.65 21 Hk 143 Envanter numaralı eser

Eser No: 65

Envanter Numarası: 21 Hk 143

Eserin Adı: Câmi‘u’l-Fetâvâ

Dili: Arapça

Müstensih: Yok

Müellif: Kırk Emre, Mehmed b. Mustafa el-Hamîdî el-Karamânî, 880/1476

Ölçüsü: 195x150-145x90 mm

Uygulandığı Yer: Üst ve alt kapak iç yüzeyi

Ebru Çeşidi: Taraklı Ebru

Değerlendirme: Yazma eser genel olarak oldukça yıpranmış durumdadır. Eserde sadece üst ve alt kapak iç yüzeyinde ebru kullanılmıştır. Üst kapağın tüm kenar kısımlarında rutubetin oluşturduğu izler ve yırtılmalar açıkça görülmektedir. Eserde kullanılan ebru, sarı, açık kırmızı, pembe, turuncu ve açık lacivert renkle taraklı ebru tarzında hazırlanmıştır. Taraklı ebru deseni düzensiz bir tarakla çekilmesi dikkat çekicidir. Fırça ile serpilen renklerin açılımı ve yüzeydeki dağılımı, boya ayarlarının yeterliliğini ve renklerde öd miktarının dengeli oluşu belirgin bir şekilde görülmektedir. Ayrıca ebru da kullanılan boyaların yayılım ve biçimsel hareketi, teknenin (kitrenin) normal yoğunlukta olduğunu açıklar niteliktedir.

Görsel 3.66 21 Hk 1735 Envanter numaralı eser

Eser No: 66

Envanter Numarası: 21 Hk 1735

Eserin Adı: Muhtasaru'l-Me'ânî

Dili: Arapça

Müstensih: Yok

Müellif: Sa‘deddin Taftazânî, Sa‘deddin Mes‘ûd b. Ömer b. Abdullah et-Taftazânî el-Horasânî, 792/1390

Ölçüsü: 210x160-150x90 mm.

Uygulandığı Yer: Üst ve alt kapak iç yüzeyleri

Ebru Çeşidi: Şal Ebru ve Taraklı Ebru

Değerlendirme: Yazma eser genel olarak oldukça yıpranmış durumdadır. Eserde üst ve alt kapak iç yüzeylerinde aynı ebru kullanılmıştır. Eserin tüm kenar kısımlarında rutubetin oluşturduğu izlerde açıkça görülmektedir. Eserin üst ve alt kapak iç yüzeylerinde iki farklı ebru türü kullanılmış olup, ilk önce sarı ve kırmızı renkle hazırlanmış taraklı ebru her iki kapağın bütün iç yüzeyini kaplayarak, ilk ve son sayfaların dikiş yerlerinden de taşırarak kullanılmıştır. Son kullanılan ebru ise, Koyu lacivert ve açık kırmızı kullanılarak hazırlanmış şal ebru tarzında hazırlanmıştır. Bu desen boyanın kitre ile birlikte bir araç yardımı ile hareketlendirilmesinden elde edildiği gibi Suminagashi tekniği ile de elde edilmektedir. Fırça ile serpilen renklerin açılımı ve yüzeydeki dağılımı, boya ayarlarının yeterliliğini ve renklerde öd miktarının dengeli oluşu belirgin bir şekilde görülmektedir. Ayrıca ebru da kullanılan boyaların yayılım ve biçimsel hareketi, teknenin (kitrenin) normal yoğunlukta olduğunu açıklar niteliktedir.

Görsel 3.67 21 Hk 506 Envanter numaralı eser

Eser No: 67

Envanter Numarası: 21 Hk 506

Eserin Adı: Tarîku'l-Edeb

Dili: Türkçe

Müstensih: 1a'da Süleyman b. Ali'nin mülkiyet kaydı vardır.

Müellif: Ali b. Hüseyin el-Amâsî,

Ölçüsü: 203x125-150x68 mm

Uygulandığı Yer: Üst ve alt kapak iç yüzeyi

Ebru Çeşidi: Taraklı Şal Ebru ve Bülbülyuvası Ebru

Değerlendirme: Yazma eser genel olarak oldukça yıpranmış durumdadır. Eserde üst ve alt kapak iç yüzeyinde olmak üzere iki farklı ebru kullanılmıştır. Eserin tüm kenar kısımlarında rutubetin oluşturduğu izler ve suya maruz kaldığı da açıkça görülmektedir. Eserin dikiş kısmında kullanılan ebru siyah, kırmızı, açık yeşil ve oksit sarı renkle battal deseni atımından sonra bülbülyuvası desenle tamamlanmıştır. Söz konusu ebru onarım amaçlı olarak, sonradan ilave edildiği düşünülmektedir. Üst kapak iç yüzeyinde ilk kullanılan ebru ise, koyu lacivert, açık kırmızı ve sarı renle taraklı şal ebru tarzında hazırlanmıştır. Şal desen oldukça düzensiz ve dar alanlarda taranmıştır. Fırça ile serpilen renklerin açılımı ve yüzeydeki dağılımı, boya ayarlarının yeterliliğini ve renklerde öd miktarının dengeli oluşu belirgin bir şekilde görülmektedir. Ayrıca ebru da kullanılan boyaların yayılım ve biçimsel hareketi, teknenin (kitrenin) normal yoğunlukta olduğunu açıklar.

Görsel 3.68 21 Hk 540 Envanter numaralı eser

Eser No: 68

Envanter Numarası: 21 Hk 540

Eserin Adı: Terceme-i el-İ‘lâm bi-A‘lâmi Beledillahi’l-Harâm

Dili: Türkçe

Müstensih: Yok

Müellif: Bâkî, Mahmûd Abdulbâkî b. Mehmed el-İstanbulî, 1008/1600

Ölçüsü: 195x130-140x68 mm

Uygulandığı Yer: Üst kapak iç yüzeyi

Ebru Çeşidi: Taraklı Şal Ebru

Değerlendirme: Yazma eser genel olarak oldukça yıpranmış durumdadır. Eserde sadece üst kapak iç yüzeyinde ebru kullanılmıştır. Üst kapağın tüm kenar kısımlarında yırtılmalar ve rutubetin oluşturduğu izler açıkça görülmektedir. Ayrıca ebru yüzeyinde, dairesel biçimde mantar/küf oluşumları da açıkça görülmektedir. Eserde kullanılan ebru, sarı, açık kırmızı ve açık mavi renkle taraklı şal ebru tarzında hazırlanmıştır. Taraklı ebru deseni düzensiz bir tarakla çekildiği gibi şal desende düzensiz bir tarama ile yapılmış olması dikkat çekicidir. Fırça ile serpilen renklerin açılımı ve yüzeydeki dağılımı, boya ayarlarının yeterliliğini ve renklerde öd miktarının dengeli oluşu belirgin bir şekilde görülmektedir. Ayrıca ebru da kullanılan boyaların yayılım ve biçimsel hareketi, teknenin (kitrenin) normal yoğunlukta olduğunu açıklar niteliktedir.

3.3.5 Hatip Ebrulu Eserler

Görsel 3.69 21 Hk 1196 Envanter numaralı eser

Eser No: 69

Envanter Numarası: 21 Hk 1196

Eserin Adı: Kunyetü'l-Münye li-Tetmîmi'l-Gunye

Dili: Arapça

Müstensih: Yok

Müellif: Zâhidî, Ebu'r-Recâ' Necmeddin Muhtâr b. Mahmûd el-Gazmînî el-Harizmî, 658/1260

Ölçüsü: 270x180-200x120 mm

Uygulandığı Yer: Üst ve alt kapak dış yüzeyi ve mıklep dış yüzeyi

Ebru Çeşidi: Taraklı Şal Ebru,

Değerlendirme: Yazma eser genel olarak yıpranmış durumdadır. Eserin üst ve alt kapak ve mıklep dış yüzeylerinde aynı ebru kullanılmıştır. Eserin üst kapak kenar kısımlarında rutubetin oluşturduğu izler ve üst ve alt kapta kullanılan ebruların aşırı solduğu açıkça görülmektedir. Eserde kullanılan ebru kırmızı, siyah, sarı renklerden taraklı ebru tarzında yapılmış olup ancak dijital görüntüleme yoluyla analiz edilebilmiştir. Fırça ile serpilen renklerin açılımı ve yüzeydeki dağılımı, boyalarda su ayarlarının yeterli ve renklerde öd miktarının da dengeli oluşu belirgin bir şekilde görülmektedir. Ayrıca ebru da kullanılan boyaların yayılım ve biçimsel hareketi, teknenin (kitrenin) normal yoğunlukta olduğunu açıklar niteliktedir.

Görsel 3.70 21 Hk 9 Envanter numaralı eser

Eser No: 70

Envanter Numarası: 21 Hk 9

Eserin Adı: el-Hikmetü'l-Meşrıkıyye

Dili: Arapça

Müstensih: Lutfullah b. Mübarek

Müellif: İbn Sînâ, Ebû Ali Hüseyin b. Abdullah b. Ali b. Sînâ el-Buhârî, 428/1037

Ölçüsü: 170x125-115x75 mm

Uygulandığı Yer: Üst ve alt kapak dış yüzeyleri ve mıklep dış yüzeyi

Ebru Çeşidi: Hatip Ebru

Değerlendirme: Yazma eser genel olarak yıpranmış durumdadır. Eserin üst ve alt kapak ve mıklep dış yüzeylerinde aynı ebru kullanılmıştır. Eserin dış yüzeylerindeki ebru, ciddi nem ve sıvı teması sonucu yok olma durumundadır. Mıklep kısmındaki ebru sarı renkle yapılmış battal deseni üzerine bir sıra yeşil renkle, bir sırada siyah ve kırmızı renkle iki sıra halinde yapılmış hatip ebrusu tarzında hazırlanmıştır. Yeşil renkte yapılmış hatip deseni ile siyah ve kırmızı renkte yapılan hatip desenleri birbirinden faklı biçimlere sahiptir. İki farklı türde yapılmış hatip deseni dikkat çekmektedir. Eserde kullanılan ebru mıklep kısmında kullanılan kısımdan değerlendirilmiştir. Fırça ile serpilen renklerin açılımı ve yüzeydeki dağılımı, boyalarda su ayarlarının yeterli ve renklerde öd miktarının da dengeli oluşu belirgin bir şekilde görülmektedir. Ayrıca ebru da kullanılan boyaların yayılım ve biçimsel hareketi, teknenin (kitrenin) normal yoğunlukta olduğunu açıklar niteliktedir.

Görsel 3.71 21 Hk 854/1 Envanter numaralı eser

Eser No: 71

Envanter Numarası: 21 Hk 854/1

Eserin Adı: Şerhu Ta‘lîmi’l-Müte‘allim fî Tarîki’t-Te‘allüm

Dili: Arapça

Müstensih: Yasin b. Mansur b. İbrâhim el-Ekilî

Müellif: İbrâhim b. İsmâ‘il, 996/1587’den sonra

Ölçüsü: 215x150-165x90 mm.

Uygulandığı Yer: Üst ve alt kapak dış yüzeyleri ve mıklep dış yüzeyi

Ebru Çeşidi: Gelgit Ebru

Değerlendirme: Yazma eser genel olarak yıpranmış durumdadır. Üst, alt kapak ve mıklep dış yüzeylerinde kullanılan ebru açık kahverengi ve yeşil renklerden gelgit ebru tarzında hazırlanmıştır. Eserde kullanılan ebru, teknik bir yanlışlık sonucu hatip desen olarak değerlendirilebilir ancak zemini oluşturan açık kahverengin serpilip yeşil rengin ise düzenli yerleştirildiği ve boydan boya ve sıralı tarandığı genel olarak dikkatlerden kaçmaktadır. Bu anlamda desenin oluşturulma koşulu bizle yapılan son hareket olduğu gerçeğinden yola çıkarak eserde kullanılan ebru, zeminle birlikte tarandığı için gelgit ebru olarak değerlendirilmedir. Üst ve alt kapak dış yüzeylerindeki ebru, ciddi nem ve

sıvı teması açıkça görülmektedir. Yeşil renkte yapılmış hatip deseni ile siyah ve kırmızı renkte yapılan hatip desenleri birbirinden faklı biçimlere sahiptir. İki farklı türde yapılmış hatip deseni dikkat çekmektedir. Fırça ile serpilen renklerin açılımı ve yüzeydeki dağılımı, boyalarda su ayarlarının yeterli ve renklerde öd miktarının da dengeli oluşu belirgin bir şekilde görülmektedir. Ayrıca ebru da kullanılan boyaların yayılım ve biçimsel hareketi, teknenin (kitrenin) normal yoğunlukta olduğunu açıklar niteliktedir.

Görsel 3.72 21 Hk 11 Envanter numaralı eser

Eser No: 72

Envanter Numarası: 21 Hk 11

Eserin Adı: Şerhu Tercemeti Risâle-i Kübrâ

Dili: Arapça

Müstensih: Yok

Müellif: Seyyid Şerif Cürcani'nin oğlu için mantık alanında Farsça kaleme aldığı Risâle-i Kübrâ isimli eserinin oğlu İbnü'ş-Şerîf'e ait Arapçaya tercümesi üzerine yazılmış şerhtir.

Ölçüsü: 165x100-120x75 mm

Uygulandığı Yer: Üst ve alt kapak dış yüzeyleri ve mıklep dış yüzeyi

Ebru Çeşidi: Hatip Ebru

Değerlendirme: Yazma eser genel olarak yıpranmış durumdadır. Üst, alt kapak ve mıklep dış yüzeylerinde aynı ebru kullanılmıştır. Üst ve alt kapak dış yüzeylerindeki ebru, ciddi nem ve sıvı teması açıkça görülmektedir. Eserde kullanılan ebru açık kahverengi renkle yapılmış şal deseni üzerine diyagonal olarak yerleştirilmiş siyah, sarı, açık kırmızı ve siyah, sarı, açık mavi renklerle yapılmış iki farklı renk grubu içeren densen ile hatip ebrusu tarzında hazırlanmıştır. Fırça ile serpilen renklerin açılımı ve yüzeydeki dağılımı, boyalarda su ayarlarının yeterli ve renklerde öd miktarının da dengeli oluşu belirgin bir şekilde görülmektedir. Ayrıca ebru da kullanılan boyaların yayılım ve biçimsel hareketi, teknenin (kitrenin) normal yoğunlukta olduğunu açıklar niteliktedir.

Görsel 3.73 21 Hk 117 Envanter numaralı eser

Eser No: 73

Envanter Numarası: 21 Hk 117

Eserin Adı: Zuhru’l-Müte’ehhilîn ve’n-Nisâ’ fî Ta‘rîfi’l-Athâr ve’d-Dimâ

Dili: Arapça

Müstensih: Yok

Müellif: Birgivî, Takıyyüddin Mehmed b. Pir Ali b. İskender el-Birgivî 981/1573

Ölçüsü: 200x140-140x60 mm

Uygulandığı Yer: Üst ve alt kapak dış yüzeyleri

Ebru Çeşidi: Hatip Ebru

Değerlendirme: Yazma eser genel olarak yıpranmış durumdadır. Eserin Üst, alt kapak dış yüzeyleri ve mıklep dış yüzeyi aynı ebru kullanılmıştır. Eserin tüm alt kenarı boyunca ciddi neme maruz kaldığı açıkça görülmektedir. Üst ve alt kapak dış yüzeylerindeki ebru, ciddi nem ve sıvı teması açıkça görülmektedir. Eserde kullanılan ebru yeşil renkle yapılmış battal deseni üzerine diyagonal olarak yerleştirilmiş bir sıra siyah ve bir sıra açık kırmızı renkle yapılmış hatip ebrusu tarzında hazırlanmıştır. Fırça ile serpilen renklerin açılımı ve yüzeydeki dağılımı, boyalarda su ayarlarının yetersizliği ve renklerde öd miktarının da dengesiz oluşu belirgin bir şekilde görülmektedir. Ayrıca ebru da kullanılan boyaların yayılım ve biçimsel hareketi, teknenin (kitrenin) normalden daha yoğun olduğunu ve tam erimenin gerçekleşmediğini açıklar niteliktedir.

Görsel 3.74 21 Hk 147/1 Envanter numaralı eser

Eser No: 74

Envanter Numarası: 21 Hk 147/1

Eserin Adı: Şerhu Tehzîbi’l-Mantık ve’l-Kelâm

Dili: Arapça

Müstensih: Muhammed Bakır

Müellif: Abdullah b. Hüseyin el-Yezdî eş-Şahâbâdî, 981/1573

Ölçüsü: 200x140-145x75 mm

Uygulandığı Yer: Üst kapak dış yüzeyi

Ebru Çeşidi: Hatip Ebru

Değerlendirme: Yazma eser genel olarak yıpranmış durumdadır. Eserin Üst, alt kapak dış yüzeyleri ve mıklep dış yüzeyi aynı ebru kullanılmıştır Eserde kullanılan ebru açık kahverengi renkle yapılmış battal deseni üzerine diyagonal olarak yerleştirilmiş siyah, sarı ve açık kırmızı, sarı renklerle yapılmış iki farklı renk grubu içen densen ile hatip ebrusu tarzında hazırlanmıştır. Eserde kullanılan ebru, eser no: 79 olan (nnvanter numarası: 21 Hk 863/2) eserde kullanılan ebrudan farklı olarak sadece hatip ebru olarak değerlendirilir. Zira dikkat edilmesi gereken nokta, desenin oluşturulma koşulu bizle yapılan son hareket olduğu gerçeğinden yola çıkarak zemini oluşturan açık kahverengin serpilip battal desen olarak hazırlanmış ve üzerine, düzenli olarak yerleştirilen dairesel biçimler, zeminden bağımsız ve ayrı ayrı taranmış olmasıdır. Üst kapak dış yüzeylerindeki ebru, ciddi nem ve sıvı teması açıkça görülmektedir. Fırça ile serpilen renklerin açılımı ve yüzeydeki dağılımı, boyalarda su ayarlarının yeterli ve renklerde öd miktarının da dengesiz oluşu, siyah boyanın akıntı izinde de belirgin bir şekilde görülmektedir. Ayrıca ebru da kullanılan boyaların yayılım ve biçimsel hareketi, teknenin (kitrenin) normal yoğunlukta olduğunu açıklar niteliktedir.

Görsel 3.75 21 Hk 228 Envanter numaralı eser

Eser No: 75

Envanter Numarası: 21 Hk 228

Eserin Adı: Hâşiye alâ Şerhi'l-Mevâkıf fî İlmi'l-Kelâm

Dili: Arapça

Müstensih: Yok

Müellif: Sinâneddin Yusuf b. İlyâs Acem Sinan et-Tebrizî, 986/1578

Ölçüsü: 175x130-125x70 mm.

Uygulandığı Yer: Üst, alt kapak iç yüzeyleri ve mıklep iç yüzeyi

Ebru Çeşidi: Hatip Ebru

Değerlendirme: Yazma eser genel olarak yıpranmış durumdadır. Eserin ciddi nem ve sıvı temasına maruz kaldığı açıkça görülmektedir. Eserde üst ve alt kapak iç yüzeyi ve mıklep iç yüzeyinde aynı ebru kullanılmıştır. Eserde kullanılan ebru, açık kahverengi renkle yapılmış battal deseni üzerine diyagonal olarak yerleştirilmiş siyah, pembe ve açık yeşil renklerle yapılmış iki farklı renk grubu içen densen ile (zeminden bağımsız taranmıştır) hatip ebrusu tarzında hazırlanmıştır. Fırça ile serpilen renklerin açılımı ve yüzeydeki dağılımı, boyalarda su ayarlarının yeterli ve renklerde öd miktarının da dengeli oluşu belirgin bir şekilde görülmektedir. Ayrıca ebru da kullanılan boyaların yayılım ve biçimsel hareketi, teknenin (kitrenin) normalden nispeten yoğun olduğunu açıklar niteliktedir.

Görsel 3.76 21 Hk 482/1 Envanter numaralı eser

Eser No: 76

Envanter Numarası: 21 Hk 482/1

Eserin Adı: el-Elfiyye fî Usûli'l-Hadîs

Dili: Arapça

Müstensih: Yok

Müellif: Zeynüddin el-Irâkî, Ebu'l-Fazl Abdurrahîm b. Hüseyin b. Abdurrahman er-Râzyânî el-Mısrî el-Kürdî eş-Şâfi'î, 806/1404

Ölçüsü: 210x150-155x100 mm

Uygulandığı Yer: Üst ve alt kapak dış yüzeyleri

Ebru Çeşidi: Hatip Ebru

Değerlendirme: Yazma eser genel olarak yıpranmış durumdadır. Üst ve alt kapak dış yüzeylerinde kullanılan ebru açık kahverengi ve yeşil renklerden gelgit ebru tarzında hazırlanmıştır. Eserde kullanılan ebru, eser No: 78 olan (envanter numarası: 21 Hk 854/1) eserde kullanılan ebru ile benzerlik göstermekle beraber desenin kullanım yönü farklıdır. Yine teknik bir yanlışlık sonucu hatip desen olarak değerlendirilebilir ancak zemini oluşturan açık kahverengin serpilip yeşil rengin ise düzenli yerleştirildiği ve boydan boya ve sıralı tarandığı genel olarak dikkatlerden kaçmaktadır. Bu anlamda desenin oluşturulma koşulu, bizle yapılan son hareket olduğu gerçeğinden yola çıkarak eserde kullanılan ebru, zeminle birlikte tarandığı için gelgit ebru olarak değerlendirilmedir. Üst ve alt kapak dış yüzeylerindeki ebru, ciddi nem ve sıvı teması açıkça görülmektedir. Yeşil renkte yapılmış hatip deseni ile siyah ve kırmızı renkte yapılan hatip desenleri birbirinden faklı biçimlere sahiptir. İki farklı türde yapılmış hatip deseni dikkat çekmektedir. Fırça ile serpilen renklerin açılımı ve yüzeydeki dağılımı, boyalarda su ayarlarının yeterli ve renklerde öd miktarının da dengeli oluşu belirgin bir şekilde görülmektedir. Ayrıca ebru da kullanılan boyaların yayılım ve biçimsel hareketi, teknenin (kitrenin) normal yoğunlukta olduğunu açıklar niteliktedir.

Görsel 3.77 21 Hk 819 Envanter numaralı eser

Eser No: 77

Envanter Numarası: 21 Hk 819

Eserin Adı: Hülâsatü'l-Hisâb

Dili: Arapça

Müstensih: Yok

Müellif: Âmilî, Bahâ'eddin Muhammed b. Hüseyin b. Abdussamed el-Âmilî el-Cebe'î el-Hârisî el-Hemedânî, 1031/1622

Ölçüsü: 200x150-145x65 mm.

Uygulandığı Yer: Üst ve alt kapak dış yüzeyleri

Ebru Çeşidi: Hatip Ebru

Değerlendirme: Yazma eser genel olarak oldukça yıpranmış durumdadır. Eserin ciddi nem ve sürtünmeye maruz kaldığı açıkça görülmektedir. Eserde Üst ve alt kapak dış yüzeylerinde aynı ebru kullanılmıştır. Eserde kullanılan ebru aşı kırmızısı renkle yapılmış battal deseni üzerine diyagonal olarak yerleştirilmiş siyah ve sarı renkle hatip ebrusu tarzında hazırlanmıştır. Fırça ile serpilen renklerin açılımı ve yüzeydeki dağılımı, boyalarda su ayarlarının yeterli ve renklerde öd miktarının da dengeli oluşu belirgin bir şekilde görülmektedir. Ayrıca ebru da kullanılan boyaların yayılım ve biçimsel hareketi, teknenin (kitrenin) normal yoğunlukta olduğunu açıklar niteliktedir.

Görsel 3.78 21 Hk 1565/1 Envanter numaralı eser

Eser No: 78

Envanter Numarası: 21 Hk 1565/1

Eserin Adı: Tuhfetü'r-Re'îs fî Şerhi Eşkâli't-Te'sîs

Dili: Arapça

Müstensih: Osman b. Veli

Müellif: Kadızâde-i Rûmî, Selâhaddin Mûsâ b. Mehmed b. Mahmûd el-Bursevî, 844/1440'tan sonra

Ölçüsü: 215x150-140x90 mm.

Uygulandığı Yer: Üst ve alt kapak dış yüzeyleri ve mıklep dış yüzeyi

Ebru Çeşidi: Neftli Hatip Ebru

Değerlendirme: Yazma eser genel olarak oldukça yıpranmış durumdadır. Eserin ciddi nem ve sıvı temasına maruz kaldığı açıkça görülmektedir. Eserde üst ve alt kapak iç yüzeyleri ve mıklep dış yüzeyinde aynı ebru kullanılmıştır. Eserde kullanılan ebru turuncu renk atılmış zemine diyagonal olarak serpilen neftli açık siyah renkle oluşturulan neftli battal desenin üzerine yine diyagonal sıralanmış hatip desenlerle neftli hatip ebru olarak değerlendirilen tarzda hazırlanmıştır. İncelenen ebrulu

alanların desen analizi renk kaybının aşırılığı nedeniyle kısıtlı yapılabilmektedir. Fırça ile serpilen renklerin açılımı ve yüzeydeki dağılımı, boyalarda su ayarlarının yeterli ve renklerde öd miktarının da dengeli oluşu belirgin bir şekilde görülmektedir. Ayrıca ebru da kullanılan boyaların yayılım ve biçimsel hareketi, teknenin (kitrenin) normal yoğunlukta olduğunu açıklar niteliktedir.

Görsel 3.79 21 Hk 849 Envanter numaralı eser

Eser No: 79

Envanter Numarası: 21 Hk 849

Eserin Adı: Gamzü Uyûni'l-Besâ'ir fî Şerhi'l-Eşbâh ve'n-Nezâ'ir

Dili: Arapça

Müstensih: Yok

Müellif: Hamevî, Ebu'l-Abbâs Şihâbüddin Ahmed b. Muhammed el-Hasenî el-Hamevî el-Mısrî el-Hanefî, 1098/1687

Ölçüsü: 210x140-170x65 mm.

Uygulandığı Yer: Üst ve Alt kapak iç yüzeyi ve mıklep iç yüzeyi

Ebru Çeşidi: Taraklı Hatip Ebru

Değerlendirme: Yazma eser genel olarak yıpranmış durumdadır. Eserin ciddi nem ve sıvı temasına maruz kaldığı açıkça görülmektedir. Eserde üst, alt kapak ve miklep iç yüzeyinde ebru kullanılmıştır. Eserde kullanılan ebru açık ve koyu yeşil renkle yapılmış tarak deseni üzerine diyagonal olarak yerleştirilmiş kırmızı ve sarı çiçek formundaki desenle, taraklı hatip ebrusu olarak değerlendirilen tarzda hazırlanmıştır. Fırça ile serpilen renklerin açılımı ve yüzeydeki dağılımı, boyalarda su ayarlarının yeterli ve renklerde öd miktarının da dengeli oluşu belirgin bir şekilde görülmektedir. Ayrıca ebru da kullanılan boyaların yayılım ve biçimsel hareketi, teknenin (kitrenin) normal yoğunlukta olduğunu açıklar niteliktedir.

Görsel 3.80 21 Hk 811 Envanter numaralı eser

Eser No: 80

Envanter Numarası: 21 Hk 811

Eserin Adı: Hâşiye alâ Hâşiyeti Tahrîri'l-Kavâ'idi'l-Mantıkiyye fî Şerhi'r-Risâleti'ş-Şemsiyye

Dili: Arapça

Müstensih: Yok

Müellif: İmâdüddin b. Muhammed b. Yahyâ el-Fârisî

Ölçüsü: 270x180-195x125 mm.

Uygulandığı Yer: Üst ve alt kapak dış yüzeyleri ve mıklep dış yüzeyi

Ebru Çeşidi: Neftli Hatip Ebru

Değerlendirme: Yazma eser genel olarak oldukça yıpranmış durumdadır. Eserin Üst, alt kapak dış yüzeyleri ve mıklep dış yüzeyi aynı ebru kullanılmıştır. Üst alt kapak ve mıklep dış yüzeylerindeki ebru, ciddi nem ve sıvı teması açıkça görülmektedir. Eserde kullanılan ebru açık yeşil renkle yapılmış battal deseni üzerine, diyagonal olarak yerleştirilmiş koyu yeşil ve neftli açık kırmızı renklerle yapılmış hatip densen ile neftli hatip ebrusu olarak değerlendirilen tarzda hazırlanmıştır. Fırça ile serpilen renklerin açılımı ve yüzeydeki dağılımı, boyalarda su ayarlarının yeterli ve renklerde öd miktarının da dengeli oluşu belirgin bir şekilde görülmektedir. Ayrıca ebru da kullanılan boyaların yayılım ve biçimsel hareketi, teknenin (kitrenin) normal yoğunlukta olduğunu açıklar niteliktedir.

Görsel 3.81 21 Hk 1210 Envanter numaralı eser

Eser No: 81

Envanter Numarası: 21 Hk 1210

Eserin Adı: İhyâ'ü Ulûmi'd-Dîn

Dili: Arapça

Müstensih: Osman b. Küçük Ahmedzâde Ebubekir'in temellük kaydı ve mührü vardır.

Müellif: Gazzâlî, Ebû Hâmid Hüccetü'l-İslam Muhammed b. Muhammed b. Muhammed et-Tûsî el-Gazzâlî, 505/1111

Ölçüsü: 275x195-120x155 mm.

Uygulandığı Yer: Üst ve alt kapak dış yüzeyleri ve mıklep dış yüzeyi

Ebru Çeşidi: Hatip Ebru

Değerlendirme: Yazma eser genel olarak oldukça yıpranmış durumdadır. Eserin ciddi nem ve sıvı temasına maruz kaldığı açıkça görülmektedir. Eserin Üst, alt kapak dış yüzeyleri ve mıklep dış yüzeyinde aynı ebru kullanılmıştır. Eserde kullanılan ebru açık mavi renkle yapılmış battal deseni üzerine diyagonal olarak yerleştirilmiş sarı ve aşı kırmızısı renkle desenlenerek, hatip ebru tarzında hazırlanmıştır. Üst ve alt kapak dış yüzeylerinde kullanılan ebruların alt kısmının sırta yakın bölgelerinde yüzeysel bir yırtılmalar söz konusudur. Fırça ile serpilen renklerin açılımı ve yüzeydeki dağılımı, boyalarda su ayarlarının yeterli ve renklerde öd miktarının da dengeli oluşu belirgin bir şekilde görülmektedir. Ayrıca ebru da kullanılan boyaların yayılım ve biçimsel hareketi, teknenin (kitrenin) normal yoğunlukta olduğunu açıklar niteliktedir.

Görsel 3.82 21 Hk 750 Envanter numaralı eser

Eser No: 82

Envanter Numarası: 21 Hk 750

Eserin Adı: Teşyîdü'l-Kavâ'id fî Şerhi Tecrîdi'l-Akâ'id

Dili: Arapça

Müstensih: Mahmûd b. Mûsâ b. Ahmed

Müellif: Ebu's-Senâ' Şemseddin Mahmûd b. Abdurrahman b. Ahmed el-İsfahânî, 749/1349

Ölçüsü: 180x130-130x85 mm.

Uygulandığı Yer: Üst ve Alt kapak dış yüzeyi

Ebru Çeşidi: Hatip Ebru

Değerlendirme: Yazma eser genel olarak oldukça yıpranmış durumdadır. Eserin ciddi nem ve sıvı temasına maruz kaldığı açıkça görülmektedir. Eserde üst ve alt kapak dış yüzeyinde aynı ebru kullanılmıştır. Eserde kullanılan ebru açık yeşil renkle yapılmış battal deseni üzerine diyagonal olarak yerleştirilmiş açık kırmızı ve lacivert renkle desenlenerek hatip ebru tarzında hazırlanmıştır. Üst kapak dış yüzeyinde kullanılan ebrunun alt kısmının sırta yakın bölgelerinde yüzeysel bir yırtılma söz konusudur. Fırça ile serpilen renklerin açılımı ve yüzeydeki dağılımı, boyalarda su ayarlarının yeterli ve renklerde öd miktarının da dengeli oluşu biz izlerinden belirgin bir şekilde görülmektedir. Ayrıca ebru da kullanılan boyaların yayılım ve biçimsel hareketi, teknenin (kitrenin) normal yoğunlukta olduğunu açıklar niteliktedir.

Görsel 3.83 21 Hk 517 Envanter numaralı eser

Eser No: 83

Envanter Numarası: 21 Hk 517

Eserin Adı: Tahmîsü Münâcâti'l-İmâmi'ş-Şafî'i

Dili: Arapça

Müstensih: Yok

Müellif: Şeyh Vefâ b. Ma‘rûf-i Kerhî

Ölçüsü: 210x130-140x80 mm

Uygulandığı Yer: Üst ve alt kapak iç yüzeyi

Ebru Çeşidi: Hatip Ebru

Değerlendirme: Yazma eser genel olarak yıpranmış durumdadır. Eser, ciddi nem ve sıvı temasına maruz kaldığı açıkça görülmektedir. Eserde kullanılan ebru açık kahverengi renkle yapılmış battal deseni üzerine bir sıra yeşil ve sarı renkle, bir sıra da siyah ve yeşil renkle iki sıra halinde diyagonal yerleştirilmiş desenlerle hatip ebrusu tarzında hazırlanmıştır. Kâğıdın tekneye yatırılma esnasında, belirli yerlerde oluşan iri hava kabarcıklarının izleri dikkat çekmektedir. Hatip desenlerin tarama yönleri birbirini takip etmektedir. Fırça ile serpilen renklerin açılımı ve yüzeydeki dağılımı, boyalarda su ayarlarının yeterli ve renklerde öd miktarının da dengeli oluşu belirgin

bir şekilde görülmektedir. Ayrıca ebru da kullanılan boyaların yayılım ve biçimsel hareketi, teknenin (kitrenin) normal yoğunlukta olduğunu açıklar niteliktedir.

3.3.6 Çiçekli Ebrulu Eserler

Görsel 3.84 21 Hk 1221 Envanter numaralı eser

Eser No: 84

Envanter Numarası: 21 Hk 1221

Eserin Adı: el-Bedî

Dili: Arapça

Müstensih: Abdullah İlyas b. Abdullah

Müellif: İbnü's-Sâ'âtî, Ebu'l-Abbâs Muzafferuddin Ahmed b. Ali b. Sa'leb el-Bağdâdî el-Hanefî, 694/1295

Ölçüsü: 230x160-190x120 mm.

Uygulandığı Yer: Üst ve alt kapak dış yüzeyleri ve mıklep dış yüzeyi

Ebru Çeşidi: Çiçekli Ebru

Değerlendirme: Yazma eser genel olarak yıpranmış durumdadır. Eserin Üst, alt kapak dış yüzeyleri ve mıklep dış yüzeyi aynı ebru kullanılmıştır. Eserin tüm kenar

kısımlarında rutubetin oluşturduğu izler açıkça görülmektedir. Eserde kullanılan ebru neftli açık lacivert renkle yapılmış battal deseni üzerine sıralı olarak yerleştirilmiş yeşil ve sarı renkle yapılan çiçek betimlemeleriyle günümüzde örnekleri yapılmayan basit çiçekli ebru tarzında hazırlanmıştır. Çiçek gövdelerinin tarama işlemi oldukça düzensiz yapılmıştır. Çiçek gövdesinin hem yaprak hem de dal kısımlarının uçlarına dörtlü bir biz yardımıyla tek seferde sarı renk bırakılması dikkat çekmektedir. Üst kapak dış yüzeyinde kullanılan ebrunun sırta yakın bölgesinde yüzeysel yırtılma söz konusudur. Fırça ile serpilen renklerin açılımı ve yüzeydeki dağılımı, boya ayarlarının yeterliliğini ve renklerde öd miktarının dengeli oluşu belirgin bir şekilde görülmektedir. Ayrıca ebru da kullanılan boyaların yayılım ve biçimsel hareketi, teknenin (kitrenin) normalden nispeten açık yoğunlukta olduğunu açıklar niteliktedir.

Görsel 3.85 21 Hk 1248 Envanter numaralı eser

Eser No: 85

Envanter Numarası: 21 Hk 1248

Eserin Adı: İrşâdü’s-Sârî li-Şerhi Sahîhi’l-Buhârî

Dili: Arapça

Müstensih: Yok

Müellif: Kastallânî, Ebu'l-Abbâs Şihâbüddin Ahmed b. Muhammed b. Ebû Bekir el-Mısrî el-Kastallânî, 923/1517

Ölçüsü: 310x200-233x115 mm.

Uygulandığı Yer: Üst ve alt kapak iç yüzeyi ve mıklep iç yüzeyi

Ebru Çeşidi: Çiçekli Ebru

Değerlendirme: Yazma eser genel olarak yıpranmış durumdadır. Eserin üst ve alt kapak iç yüzeylerinde aynı ebru kullanılmıştır. Eserin tüm kenar kısımlarında rutubetin oluşturduğu izler açıkça görülmektedir. Eserde kullanılan ebru açık lacivert renkle yapılmış battal deseni üzerine sıralı olarak yerleştirilmiş yeşil ve sarı renkle yapılan çiçek betimlemeleriyle günümüzde örnekleri yapılmayan basit çiçekli ebru tarzında hazırlanmıştır. Çiçek gövdelerinin tarama işlemi oldukça düzensiz yapılmıştır. Çiçek gövdesinin dal kısımlarının uçlarına dörtlü bir biz yardımıyla üç defa ve bir üçgen form oluşturacak şekilde sarı renk bırakılması dikkat çekmektedir. Fırça ile serpilen renklerin açılımı ve yüzeydeki dağılımı, boya ayarlarının yeterliliğini ve renklerde öd miktarının dengeli oluşu belirgin bir şekilde görülmektedir. Ayrıca ebru da kullanılan boyaların yayılım ve biçimsel hareketi, teknenin (kitrenin) normal yoğunlukta olduğunu açıklar niteliktedir.

Görsel 3.86 21 Hk 490 Envanter numaralı eser

Eser No: 86

Envanter Numarası: 21 Hk 490

Eserin Adı: Düstûru'l-Amel

Dili: Farsça, Türkçe

Müstensih: Yok

Müellif: Riyâzî, Mehmed b. Mustafa el-Birgivî, 1054/1644

Ölçüsü: 105x130-150x65 mm

Uygulandığı Yer: Üst ve alt kapak dış yüzeyleri ve mıklep dış yüzeyi

Ebru Çeşidi: Çiçekli Ebru

Değerlendirme: Yazma eser genel olarak yıpranmış durumdadır. Eserin Üst, alt kapak dış yüzeyleri ve mıklep dış yüzeyi aynı ebru kullanılmıştır. Eserin tüm kenar kısımlarında rutubetin oluşturduğu izler ve renklerin solduğu açıkça görülmektedir. Eserde kullanılan ebru açık kahverengi renkle yapılmış battal deseni üzerine sıralı olarak yerleştirilmiş yeşil ve sarı renkle yapılan çiçek betimlemeleriyle günümüzde örnekleri yapılmayan basit çiçekli ebru tarzında hazırlanmıştır. Çiçek gövdelerinin tarama işlemi oldukça düzensiz yapılmıştır. Çiçek gövdesinin dal kısımlarının uçlarına dörtlü bir biz yardımıyla üç defa ve bir üçgen form oluşturacak şekilde sarı renk bırakılması dikkat çekmektedir. Fırça ile serpilen renklerin açılımı ve yüzeydeki dağılımı, boya ayarlarının yeterliliğini ve renklerde öd miktarının dengeli oluşu belirgin bir şekilde görülmektedir. Ayrıca ebru da kullanılan boyaların yayılım ve biçimsel hareketi, teknenin (kitrenin) normal yoğunlukta olduğunu açıklar niteliktedir.

Görsel 3.87 21 Hk 815/1 Envanter numaralı eser

Eser No: 87

Envanter Numarası: 21 Hk 815/1

Eserin Adı: Faslü'l-Hitâb fîmâ Nüsibe ilâ Ömer b. el-Hattâb

Dili: Arapça

Müstensih: Yok

Müellif: Şeyh Alvân, Ali b. Atıyye b. Hasan el-Hamevî, 936/1529

Ölçüsü: 200x110-135x100 mm.

Uygulandığı Yer: Üst ve alt kapak iç yüzeyi

Ebru Çeşidi: Çiçekli Ebru

Değerlendirme: Yazma eser genel olarak yıpranmış durumdadır. Eserin üst ve alt kapak iç yüzeyinin tamamında ebru kullanılmış, ancak daha sonra üst, alt ve dudak kısmı pervaz halinde kesilmiş beyaz kâğıtla kapatılmıştır. Söz konusu durum kapağın dudak kısmında açıkça görülmektedir. Eserin tüm kenar kısımlarında rutubetin oluşturduğu izler ilk sayfada fark edilmektedir. Eserde kullanılan ebru açık mavi ve açık yeşil renkle yapılmış battal deseni üzerine diyagonal olarak yerleştirilmiş koyu yeşil ve kırmızı renkle yapılan çiçek betimlemeleriyle, günümüzde örnekleri yapılmayan basit çiçekli ebru tarzında hazırlanmıştır. Çiçek gövdelerinin tarama işlemi oldukça düzensiz yapılmıştır. Çiçek gövdesinin hem yaprak hem de dal

kısımlarının uçlarına dörtlü bir biz yardımıyla tek seferde kırmızı renk bırakılması dikkat çekmektedir. Fırça ile serpilen renklerin açılımı ve yüzeydeki dağılımı, boya ayarlarının yeterliliğini ve renklerde öd miktarının dengeli oluşu belirgin bir şekilde görülmektedir. Ayrıca ebru da kullanılan boyaların yayılım ve biçimsel hareketi, teknenin (kitrenin) normal yoğunlukta olduğunu açıklar niteliktedir.

Görsel 3.88 21 Hk 310/1 Envanter numaralı eser

Eser No: 88

Envanter Numarası: 21 Hk 310/1

Eserin Adı: Şerhu Tehzîbi'l-Mantık ve'l-Kelâm

Dili: Arapça

Müstensih: Hidâyetullah el-Hemedânî

Müellif: Abdullah b. Hüseyin el-Yezdî eş-Şahâbâdî, 981/1573

Ölçüsü: 205x140-135x75 mm.

Uygulandığı Yer: Üst alt ve mikleb kapak iç yüzeyleri

Ebru Çeşidi: Çiçekli Ebru

Değerlendirme: Yazma eser genel olarak yıpranmış durumdadır. Eserin üst ve alt iç yüzeylerinde aynı ebru kullanılmıştır. Mıklep iç yüzeyinde ise farklı bir ebru

kullanılmış. Eserin tüm kenar kısımlarında rutubetin oluşturduğu izler açıkça görülmektedir. Eserde kullanılan ebru lacivert renkle yapılmış kılçıklı desen üzerine diyagonal olarak yerleştirilmiş yeşil, kırmızı ve sarı renkle yapılan çiçek betimlemeleriyle günümüzde örnekleri yapılmayan basit çiçekli ebru tarzında hazırlanmıştır. Çiçek gövdelerinin tarama işlemi oldukça düzensiz yapılmıştır. Çiçek gövdesi ve taç yaprakları aynı basit yaprak biçiminde tasarlandığı dikkat çekicidir. Fırça ile serpilen renklerin açılımı ve yüzeydeki dağılımı, boya ayarlarının yeterliliğini ve renklerde öd miktarının dengeli oluşu belirgin bir şekilde görülmektedir. Ayrıca ebru da kullanılan boyaların yayılım ve biçimsel hareketi, teknenin (kitrenin) normal yoğunlukta olduğunu açıklar niteliktedir.

3.3.7 Bülbül Yuvası Ebrulu Eserler

Görsel 3.89 21 Hk 557 Envanter numaralı eser

Eser No: 89

Envanter Numarası: 21 Hk 557

Eserin Adı: Şerhu'l-Mukaddimeti'l-Cezeriyye

Dili: Arapça

Müstensih: Yok

Müellif: Taşköprîzâde, Ebu'l-Hayr İsâmüddin Ahmed b. Mustafa b. Halil el-Bursevî er-Rûmî, 968/1561

Ölçüsü: 200x140-130x70 mm

Uygulandığı Yer: Üst ve alt kapak dış yüzeyleri

Ebru Çeşidi: Bülbülyuvası Ebru

Değerlendirme: Yazma eser genel olarak yıpranmış durumdadır. Eserin üst ve alt kapak dış yüzeylerinde aynı ebru kullanılmıştır. Eserin tüm kenar kısımlarında rutubetin oluşturduğu izler açıkça görülmektedir. Eserde kullanılan ebru açık yeşil, kırmızı ve oksit sarı renkle yapılmış battal desenin taranması sonucunda bülbülyuvası ebru tarzında hazırlanmıştır. Taranan döngülerinin farklı büyüklüklere sahip olması ve kesintisizliği dikkat çekmektedir. Alt kapakta yer alan kısımda kâğıdın tekneye yatırılış sürecinde oluşan dalga izi belirgin şekilde görülmektedir. Fırça ile serpilen renklerin açılımı ve yüzeydeki dağılımı, boya ayarlarının yeterliliğini ve renklerde öd miktarının dengeli oluşu belirgin bir şekilde görülmektedir. Ayrıca ebru da kullanılan boyaların yayılım ve biçimsel hareketi, teknenin (kitrenin) normalden nispeten daha yoğun olduğunu açıklar niteliktedir.

Görsel 3.90 21 Hk 99/1 Envanter numaralı eser

Eser No: 90

Envanter Numarası: 21 Hk 99/1

Eserin Adı: Şerhu'l-Elfiyye fî Usûli'l-Hadîs

Dili: Arapça

Müstensih: Muhammed b. Mahmûd el-Horasânî

Müellif: Suyûtî, Ebu'l-Fazl Celâleddin Abdurrahman b. Ebû Bekir b. Muhammed el-Kâhirî el-Hudayrî eş-Şâfi'î, 911/1505

Ölçüsü: 170x130-125x80 mm

Uygulandığı Yer:

Ebru Çeşidi: Bülbülyuvası Ebru

Değerlendirme: Yazma eser genel olarak yıpranmış durumdadır. Eserin sadece üst kapak iç yüzeyinde ebru kullanılmıştır. Eserin tüm kenar kısımlarında rutubetin oluşturduğu izler açıkça görülmektedir. Eserde kullanılan ebru açık yeşil, kırmızı, sarı, mavi renkle yapılmış battal desenin taranması sonucunda bülbülyuvası ebru tarzında hazırlanmıştır. Taranan döngülerinin farklı büyüklüklere sahip olması ve kesintisizliği dikkat çekmektedir. Alt kapakta yer alan kısımda kâğıdın tekneye yatırılış sürecinde oluşan dalga izi belirgin şekilde görülmektedir. Fırça ile serpilen renklerin açılımı ve yüzeydeki dağılımı, boya ayarlarının yeterliliğini ve renklerde öd miktarının dengeli oluşu belirgin bir şekilde görülmektedir. Ayrıca ebru da kullanılan boyaların yayılım ve biçimsel hareketi, teknenin (kitrenin) normalden nispeten daha yoğun olduğunu açıklar niteliktedir.

Görsel 3.91 21 Hk 57 Envanter numaralı eser

Eser No: 91

Envanter Numarası: 21 Hk 57

Eserin Adı: Gamzü Uyûni'l-Besâ'ir fî Şerhi'l-Eşbâh ve'n-Nezâ'ir

Dili: Arapça

Müstensih: Yok

Müellif: Hamevî, Ebu'l-Abbâs Şihâbüddin Ahmed b. Muhammed el-Hasenî el-Hamevî el-Mısrî el-Hanefî, 1098/1687

Ölçüsü: 105x145-145x80 mm

Uygulandığı Yer: Üst ve alt kapak iç yüzeyleri

Ebru Çeşidi: Neftli Şal Ebru

Değerlendirme: Yazma eser genel olarak yıpranmış durumdadır. Üst ve alt kapak iç yüzeylerinde aynı ebru kullanılmıştır. Eserin ilk ve son sayfalarında, ciddi nem ve sıvı teması açıkça görülmektedir. Üst ve alt kapak iç yüzeylerinde kullanılan ebru neftli siyah, sarı ve neftli açık kırmızı renklerin battal deseni olarak serpilip şal deseni taranmış olması sonucu neftli şal ebru tarzında hazırlanmıştır. Fırça ile serpilen renklerin açılımı ve yüzeydeki dağılımı, boyalarda su ayarlarının yeterli ve renklerde öd miktarının da dengeli oluşu belirgin bir şekilde görülmektedir. Ayrıca ebru da kullanılan boyaların yayılım ve biçimsel hareketi, teknenin (kitrenin) normal yoğunlukta olduğunu açıklar niteliktedir.

3.3.8 Hafif Ebrulu Eserler

Görsel 3.92 21 Hk 1323 Envanter numaralı eser

Eser No: 92

Envanter Numarası: 21 Hk 1323

Eserin Adı: Hâşiye alâ Levâmi‘i’l-Esrâr fî Şerhi Metâli‘i’l-Envâr

Dili: Arapça

Müstensih: Yok

Müellif: Mübârekşah

Ölçüsü: 275x180-194x135 mm.

Uygulandığı Yer: Üst kapak iç yüzeyi

Ebru Çeşidi: Hafif Ebru

Değerlendirme: Yazma eser genel olarak yıpranmış durumdadır. Üst ve alt kapak iç yüzeylerinde aynı ebru kullanılmıştır. Eserin kapak içi ve ilk sayfasında, ciddi nem ve sıvı teması açıkça görülmektedir. Üst ve alt kapak iç yüzeylerinde kullanılan ebru açık mavi renkle, şal ebru tarzında hazırlanmıştır. Fırça ile serpilen renklerin açılımı ve yüzeydeki dağılımı, boyalarda su ayarlarının yeterli ve renklerde öd miktarının da dengeli oluşu belirgin bir şekilde görülmektedir. Ayrıca ebru da kullanılan boyaların

yayılım ve biçimsel hareketi, teknenin (kitrenin) normal yoğunlukta olduğunu açıklar niteliktedir.

Görsel 3.93 21 Hk 1268 Envanter numaralı eser

Eser No: 93

Envanter Numarası: 21 Hk 1268

Eserin Adı: Esne'l-Metâlib fî Şerhi Ravzi't-Tâlib

Dili: Arapça

Müstensih: Abdullatif b. Samed

Müellif: Zekeriyyâ el-Ensârî, Ebû Yahyâ Zeynüddin Zekeriyyâ b. Muhammed b. Ahmed es-Süneykî el-Ensârî eş-Şâfi'î, 926/1520

Ölçüsü: 270x170-190x110 mm.

Uygulandığı Yer: Üst kapak iç yüzeyi

Ebru Çeşidi: Neftli Hafif Ebru

Değerlendirme: Yazma eser genel olarak yıpranmış durumdadır. Üst kapak iç yüzeyinde ebru kullanılmıştır. Eserin kapak içi ve ilk sayfasında, ciddi nem ve sıvı

teması açıkça görülmektedir. Üst kapak iç yüzeyinde kullanılan ebru neftli açık mavi renkle, neftli şal ebru tarzında hazırlanmıştır. Fırça ile serpilen renklerin açılımı ve yüzeydeki dağılımı, boyalarda su ayarlarının yeterli ve renklerde öd miktarının da dengeli oluşu belirgin bir şekilde görülmektedir. Ayrıca ebru da kullanılan boyaların yayılım ve biçimsel hareketi, teknenin (kitrenin) normal yoğunlukta olduğunu açıklar niteliktedir.

Görsel 3.94 21 Hk 1026/2 Envanter numaralı eser

Eser No:94

Envanter Numarası: 21 Hk 1026/2

Eserin Adı: Hâşiye alâ Şerhi'l-Mülahhas fi'l-Hey'e

Dili: Arapça

Müstensih: Yok

Müellif: Fasîhuddin Abdülkerîm en-Nizâmî, 850/1444

Ölçüsü: 200x145-150x80 mm.

Uygulandığı Yer: Üst kapak iç yüzeyi

Ebru Çeşidi: Hafif Ebru

Değerlendirme: Yazma eser genel olarak yıpranmış durumdadır. Üst kapak iç yüzeyinde ebru kullanılmıştır. Eserin kapak içi ve ilk sayfasında, ciddi nem ve sıvı teması açıkça görülmektedir. Üst kapak iç yüzeyinde kullanılan ebru neftli açık mavi renkle, neftli şal ebru tarzında hazırlanmıştır. Fırça ile serpilen renklerin açılımı ve yüzeydeki dağılımı, boyalarda su ayarlarının yeterli ve renklerde öd miktarının da dengeli oluşu belirgin bir şekilde görülmektedir. Ayrıca ebru da kullanılan boyaların yayılım ve biçimsel hareketi, teknenin (kitrenin) normal yoğunlukta olduğunu açıklar niteliktedir.

3.3.9 Dalgalı Ebrulu Eserler

Görsel 3.95 21 Hk 1783/1 Envanter numaralı eser

Eser No: 95

Envanter Numarası: 21 Hk 1783/1

Eserin Adı: el-Âdâbü'l-Hüseyniyye

Dili: Arapça

Müstensih: Muhammed b. Muhammed b. Mustafa

Müellif: Hüseyin b. Abdullah el-Antâkî(öl. 1130/1718)

Ölçüsü: 210x100-160x90 mm.

Uygulandığı Yer: Üst ve alt kapak dış yüzeyleri

Ebru Çeşidi: Neftli Dalgalı Battal Ebru

Değerlendirme: Yazma eser genel olarak yıpranmış durumdadır. Esrin üst ve alt kapak dış yüzeylerinde aynı ebru kullanılmıştır. Eserin tüm kenar kısımlarında ciddi nem ve sıvı teması açıkça görülmektedir. Eserde kullanılan ebru neftli açık mavi, kırmızı, sarı ve saçık kahverengi battal desen ve kâğıdın tekneye yatırılma esnasında oluşturulan dalgalı desen olarak değerlendirilen teknikle, neftli dalgalı battal ebru tarzında hazırlanmıştır. Kâğıdın tekneye yatırılma sürecinde sergilen ritmik hareketler dikkat çekicidir. Üst ve alt kapak dış yüzeylerinde kullanılan ebrunun alt kısmın, sırta yakın bölgelerinde yüzeysel bir yırtılmalar söz konusudur. Fırça ile serpilen renklerin açılımı ve yüzeydeki dağılımı, boya ayarlarının yeterliliğini ve renklerde öd miktarının dengeli oluşu belirgin bir şekilde görülmektedir. Ayrıca ebru da kullanılan boyaların yayılım ve biçimsel hareketi, teknenin (kitrenin) normal yoğunlukta olduğunu açıklar niteliktedir.

Görsel 3.96 21 Hk 1669/2 Envanter numaralı eser

Eser No: 96

Envanter Numarası: 21 Hk 1669/2

Eserin Adı: el-Ahkâmü’l-Mülahhasa fî Hükmi Mâ’i’l-Hımmesa

Dili: Arapça

Müstensih: Yok

Müellif: Şürünbülâlî, Ebu'l-İhlâs Hasan b. Ammâr b. Ali eş-Şürünbülâlî el-Mısrî el-Vefâ'î el-Hanefî, 1069/1659

Ölçüsü: 200x150-160x115 mm.

Uygulandığı Yer: Üst ve alt kapak dış yüzeyleri

Ebru Çeşidi: Dalgalı Battal Ebru

Değerlendirme: Yazma eser genel olarak yıpranmış durumdadır. Esrin üst ve alt kapak dış yüzeylerinde aynı ebru kullanılmıştır. Eserin tüm kenar kısımlarında ciddi nem ve sıvı teması açıkça görülmektedir. Eserde kullanılan ebru kırmızı ve siyah renkle serpilen battal desen ve kâğıdın tekneye yatırılma esnasında oluşturulan dalgalı desen olarak değerlendirilen teknikle, dalgalı battal ebru tarzında hazırlanmıştır. Kâğıdın tekneye yatırılma sürecinde sergilen ritmik hareketler dikkat çekicidir. Üst ve alt kapak dış yüzeylerinde kullanılan ebrunun alt kısmın, sırta yakın bölgelerinde yüzeysel bir yırtılmalar ve her iki kapağın da alt köşelerin benzer bir yırtılmaya maruz kalması söz konusudur. Fırça ile serpilen renklerin açılımı ve yüzeydeki dağılımı, boya ayarlarının yeterliliğini ve renklerde öd miktarının dengeli oluşu belirgin bir şekilde görülmektedir. Ayrıca ebru da kullanılan boyaların yayılım ve biçimsel hareketi, teknenin (kitrenin) normal yoğunlukta olduğunu açıklar niteliktedir.

Görsel 3.97 21 Hk 60 Envanter numaralı eser

Eser No: 97

Envanter Numarası: 21 Hk 60

Eserin Adı: Mülteka'l-Ebhur

Dili: Arapça

Müstensih: Îsâ el-Bolevî

Müellif: İbrâhim el-Halebî, İbrâhim b. Muhammed b. İbrâhim el-Halebî, 956/1549

Ölçüsü: 200x130-150x70 mm

Uygulandığı Yer: Üst, alt kapak dış yüzeyleri ve mıklep sertabı dış yüzeyi

Ebru Çeşidi: Neftli Dalgalı Battal Ebru

Değerlendirme: Yazma eser genel olarak yıpranmış durumdadır. Esrin üst ve alt kapak dış yüzeyleri ve mıklep sertabının dış yüzeyinde aynı ebru kullanılmıştır. Eserin tüm kenar kısımlarında ciddi nem ve sıvı teması açıkça görülmektedir. Eserde kullanılan ebru neftli kırmızı renkle serpilen battal desen ve kâğıdın tekneye yatırılma esnasında oluşturulan dalgalı desen olarak değerlendirilen teknikle, neftli dalgalı battal ebru tarzında hazırlanmıştır. Kâğıdın tekneye yatırılma sürecinde sergilen ritmik hareketler dikkat çekicidir. Üst ve alt kapak dış yüzeylerinde kullanılan ebrunun alt kısmın, sırta yakın bölgelerinde yüzeysel bir yırtılmalar ve her iki kapağın da alt köşelerin benzer bir yırtılmaya maruz kalması söz konusudur. Ayrıca mıklep sertabınında ebru ile kaplanmış olması, mıklebinde aynı ebruyla kaplı olduğunu ve sonradan tahrifata uğradığını düşündürür. Fırça ile serpilen renklerin açılımı ve yüzeydeki dağılımı, boya ayarlarının yeterliliğini ve renklerde öd miktarının dengeli oluşu belirgin bir şekilde görülmektedir. Ayrıca ebru da kullanılan boyaların yayılım ve biçimsel hareketi, teknenin (kitrenin) normal yoğunlukta olduğunu açıklar niteliktedir.

Görsel 3.98 21 Hk 616/2 Envanter numaralı eser

Eser No: 98

Envanter Numarası: 21 Hk 616/2

Eserin Adı: Medâr-ı Sâlikân

Dili: Türkçe

Müstensih: Yok

Müellif: Mollazâde Süleyman Şeyhî el-Köstendilî en-Nakşibendî, 1235/1820

Ölçüsü: Yok

Uygulandığı Yer: Üst ve alt kapak dış yüzeyleri

Ebru Çeşidi: Dalgalı Battal Ebru

Değerlendirme: Yazma eser genel olarak yıpranmış durumdadır. Esrin üst ve alt kapak dış yüzeylerinde aynı ebru kullanılmıştır. Eserin tüm kenar kısımlarında ciddi nem ve sıvı teması açıkça görülmektedir. Eserde kullanılan ebru neftli aşı kırmızısı, sarı, siyah ve yeşil renkle serpilen battal desen ve kâğıdın tekneye yatırılma esnasında oluşturulan dalgalı desen olarak değerlendirilen teknikle, neftli dalgalı battal ebru tarzında hazırlanmıştır. Kâğıdın tekneye yatırılma sürecinde sergilen ritmik hareketler dikkat çekicidir. Üst ve alt kapak dış yüzeylerinde kullanılan ebrunun alt kısmın, sırta yakın bölgelerinde yüzeysel bir yırtılmalar ve genel olarak ebrularda solma söz konusudur.

Fırça ile serpilen renklerin açılımı ve yüzeydeki dağılımı, boya ayarlarının yeterliliğini ve renklerde öd miktarının dengeli oluşu belirgin bir şekilde görülmektedir. Ayrıca ebru da kullanılan boyaların yayılım ve biçimsel hareketi, teknenin (kitrenin) normal yoğunlukta olduğunu açıklar niteliktedir.

3.3.10 Kumlu - Kılçıklı Ebrulu Eserler

Görsel 3.99 21 Hk 1241 Envanter numaralı eser

Eser No: 99

Envanter Numarası: 21 Hk 1241

Eserin Adı: Şerhu'n-Nukâye

Dili: Arapça

Müstensih: Derviş Ali b. İlyas

Müellif: Mahmûd b. İlyâs er-Rûmî

Ölçüsü: 295x190-165x115 mm.

Uygulandığı Yer: Üst, alt kapak dış yüzeyleri ve mıklep dış yüzeyi

Ebru Çeşidi: Kumlu-Kılçıklı Ebru

Değerlendirme: Yazma eser genel olarak yıpranmış durumdadır. Eserin Üst, alt kapak dış yüzeyleri ve mıklep dış yüzeyi aynı ebru kullanılmıştır. Eserde kullanılan kumlu-kılçıklı ebruda turuncu, Söz konusu ebru, zemin olarak serpilmiş turuncu, biz yardımıyla düzensiz ve eşit olmayan miktarlarda iri lahor çividi öbeklerin yerleştirilmesi ile yapılmıştır. Eserin tüm kenar kısımlarında ciddi nem ve sıvı teması açıkça görülmektedir. Fırça ile serpilen renklerin açılımı ve yüzeydeki dağılımı, boya ayarlarının yeterliliğini ve renklerde öd miktarının dengeli oluşu belirgin bir şekilde görülmektedir. Ayrıca ebru da kullanılan boyaların yayılım ve biçimsel hareketi, teknenin (kitrenin) normal yoğunlukta olduğunu açıklar niteliktedir.

Görsel 3.100 21 Hk 1844 Envanter numaralı eser

Eser No: 100

Envanter Numarası: 21 Hk 1844

Eserin Adı: Fetâvâ-yı Üskübî

Dili: Türkçe

Müstensih: Yok

Müellif: Kör Müftü, Pir Mehmed b. Hasan el-İstanbulî el-Üskübî el-Hanefî, 1020/1611

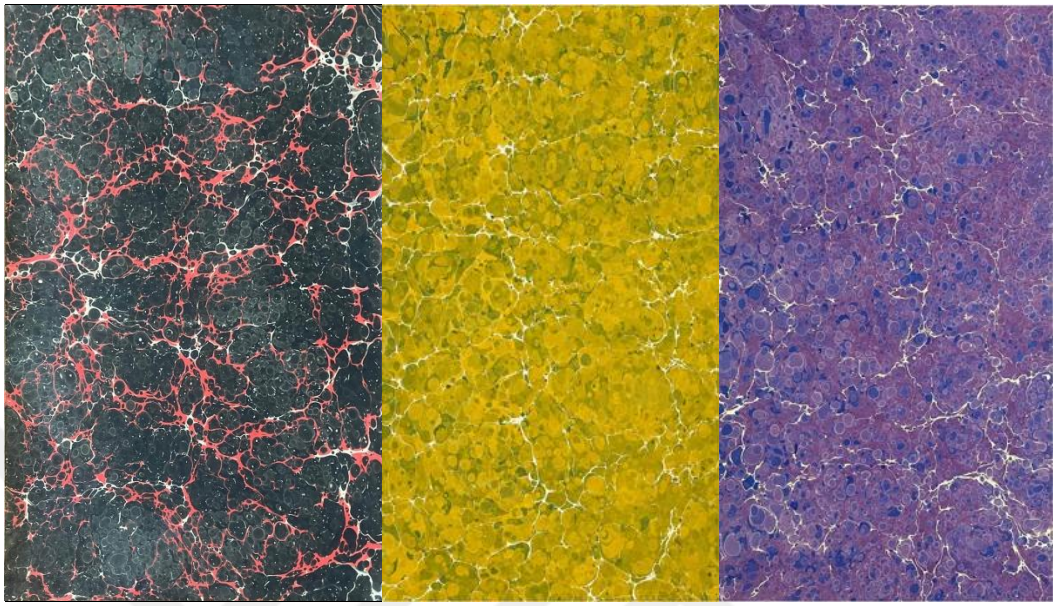
Ölçüsü: 210x150-155x80 mm.

Uygulandığı Yer: Üst, alt kapak dış yüzeyleri ve mıklep dış yüzeyi

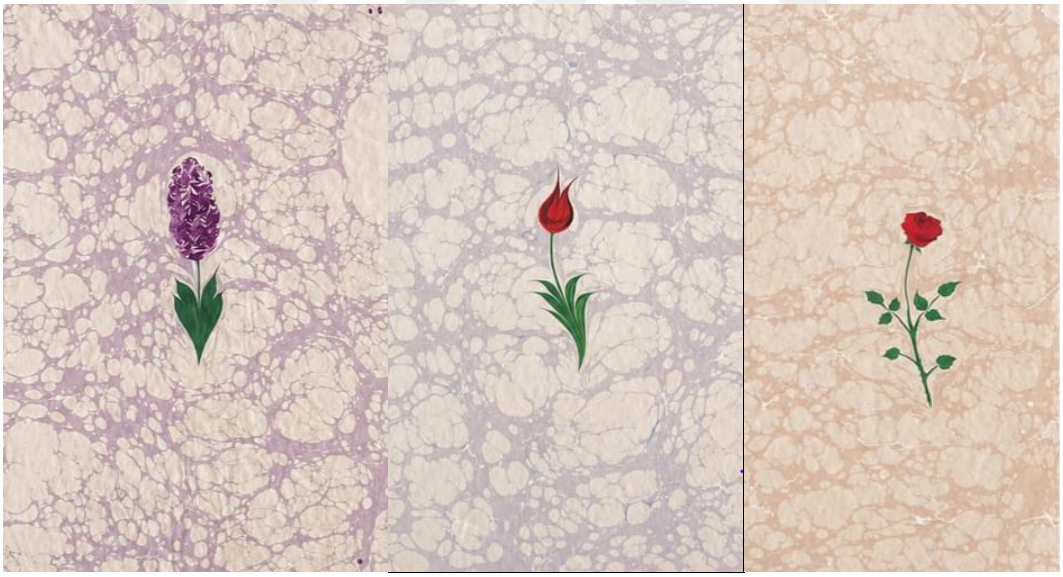
Ebru Çeşidi: Kumlu-Kılçıklı Ebru

Değerlendirme: Yazma eser genel olarak yıpranmış durumdadır. Eserin Üst, alt kapak dış yüzeyleri ve mıklep dış yüzeyi aynı ebru kullanılmıştır. Eserde kullanılan kumlu-kılçıklı ebruda, Söz konusu ebruda sarı boya zemin olarak serpilmiş biz yardımıyla düzensiz ve eşit olmayan miktarlarda iri lahor çividi öbeklerin yerleştirilmesi ile yapılmıştır. Eserin tüm kenar kısımlarında ciddi nem ve sıvı teması açıkça görülmektedir. Fırça ile serpilen renklerin açılımı ve yüzeydeki dağılımı, boya ayarlarının yeterliliğini ve renklerde öd miktarının dengeli oluşu belirgin bir şekilde görülmektedir. Ayrıca ebru da kullanılan boyaların yayılım ve biçimsel hareketi, teknenin (kitrenin) normal yoğunlukta olduğunu açıklar niteliktedir.

4. SANATSAL ÇALIŞMALAR

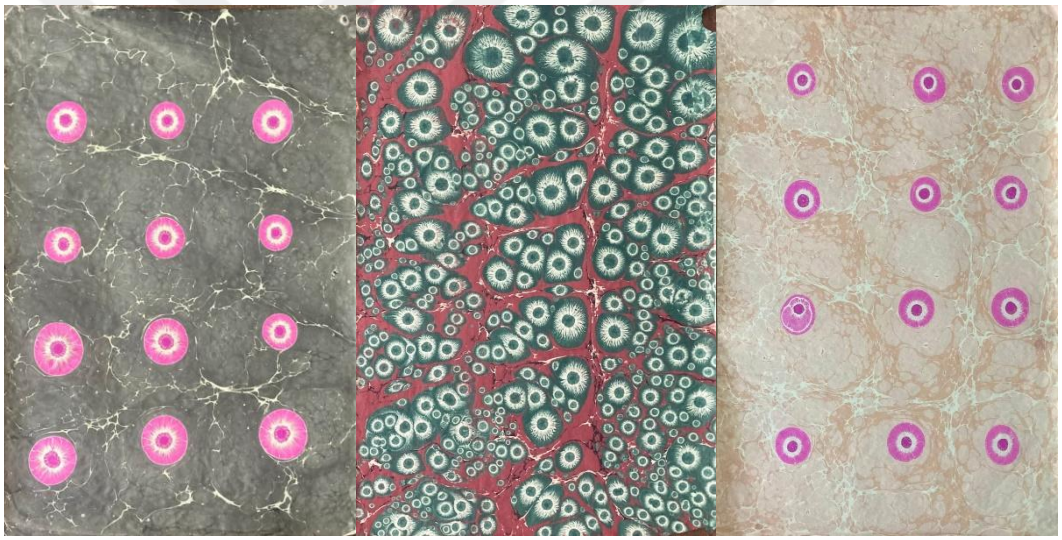
Görsel 4.1 Battal ebru örnekleri

Görsel 4.2 Çiçekli ebru örnekleri

Görsel 4.3 Serpmeli gelgit, taraklı şal ebru, taraklı hafif ebru

Görsel 4.4 Kaplangözü ebru örnekleri

Görsel 4.5 Karanfil ebru, 2022

Görsel 4.6 Lale ebru, 2022

Görsel 4.7 Buket menekşe ebru, 2022

Görsel 4.8 Gelincik ebru, 2022

Görsel 4.9 Sümbül ebru, 2022

Görsel 4.10 Kasımpatı, 2022

Görsel 4.11 Lale ebru, 2022

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Elde edilen bulgular, söz konusu koleksiyonun Geleneksel Türk Ebru Sanatı açısından zengin ve çok katmanlı bir yapı sunduğunu açıkça göstermektedir. Yazma eserlerde temel olarak battal, gelgit, şal, taraklı, bülbülyuvası, hatip, çiçekli, hafif ve dalgalı ebru çeşitleri yapılmıştır.

İncelenen yazma eserlerde ilk olarak ebru uygulamalarının büyük ölçüde battal ebru, bunun devamı niteliğindeki serpmeli battal ve neftli battal çeşitleri etrafında yoğunlaştığı görülmektedir. Renk tercihleri bakımından en sık kullanılan tonların siyah, kırmızı (aşı kırmızısı dâhil), mavi, yeşil, sarı ve oksit sarı olduğu; bunun yanı sıra pembe, turuncu, kahverengi, lacivert ve gri gibi renklerin de kompozisyonu zenginleştirdiği gözlemlenmiştir. Özellikle 21 HK 35, 21 HK 770/1, 21 HK 629/1, 21 HK 565, 21 HK 1758, 21 HK 521, 21 HK1863, 21 HK 81 envanter numaralı eserlerde neftli uygulamalarda mavi, turuncu, kırmızı ve kahverengi tonlarının öne çıktığı dikkat çekmektedir.

Gelgit ebru örneklerinde ise daha hareketli ve dinamik renk kompozisyonlarının tercih edildiği görülmektedir. Bu eserlerde kırmızı, yeşil ve kahverengi tonları ağırlıklı olarak kullanılırken, lacivert ve siyah renklerin dengeleyici unsur olarak değerlendirildiği; açık mavi ve sarı tonlarının ise daha sınırlı ölçüde ancak vurgu oluşturacak şekilde kullanıldığı anlaşılmıştır. 21 HK 358 ve 21 HK 223 envanter numaralı eserlerde gelgit uygulaması sonrasında serpme tekniğiyle elde edilen kompozisyonlar dikkat çekerken, 21 HK 52 ve 21 HK 963 numaralı eserlerde gelgit zeminin ardından “S” hareketleri uygulanarak oluşturulan gelgit şal ebrularına rastlanmıştır.

İncelenen yazma eserlerde şal ebru uygulamalarının teknik ve renk çeşitliliği bakımından zengin olmakla birlikte, teknik açıdan birbirleriyle büyük ölçüde benzerlik gösterdiği anlaşılmaktadır. En sık kullanılan renk tonlarının kırmızı (aşı kırmızısı dâhil), mavi, yeşil, siyah ve oksit sarı olduğu; bunun yanı sıra açık kahverengi, turuncu, pembe, lacivert ve turkuaz gibi renkler de kompozisyona daha hareketli bir desen izlenimi vermektedir. Uygulamalarda genellikle battal ya da gelgit zemin üzerine

yapılan taramalarla oluşturulan şal deseni öne çıkmakta; bazı örneklerde neftli ve yoğun serpme teknikleri kullanılarak (21 HK 597, 21 HK 495/1, 21 HK 1559, 21 HK1716, 21 HK 368, 21 HK 383 numaralı eserlerde olduğu gibi) yüzeydeki hareket ve görsel etkiyi arttırmaktadır. 21 HK 751/1, 21 HK 1410 numaralı eserlerin diğer eserlerden farkı, bu yazma eserlerde iki çeşit ebru kullanılmış olmasıdır.

Taraklı ebrulu eserlerde battal zemin üzerine tarak müdahalesiyle oluşturulan düzenli veya düzensiz ritmik hareketlerden oluşmaktadır. Kullanılan renklere bakıldığında sarı, açık kırmızı/aşı kırmızısı ve açık mavi tonların baskın olduğu görülmektedir. 21 HK 3, 21 HK 749, 21 HK 316, 21 HK 805/5 21 HK 16, 21 HK 399, 21 HK 1138, 21 HK 1935 envanter numaralı yazma eserlerde, teknik anlamda kalın veya ince taraklı ebru yapıldıktan sonra tekne yüzeyindeki desen üzerine çapraz yönlerde "S" hareketleri yapılarak oluşturulan taraklı şal ebrusu tercih edilmiştir. Özellikle taraklı ebru tekniğinin görüldüğü 21 HK 1735, 21 HK 506 ve 21 HK 71 envanter numaralı eserlerde, birden fazla ebru türünün aynı kapakta birlikte kullanılması onarım veya güçlendirme amaçlı müdahaleleri de düşündürmektedir.

Hatip ebru örneklerinde açık kahverengi ve açık yeşil tonlarının zemin rengi olarak yoğun biçimde tercih edildiği belirlenmiştir. Bu zeminler üzerine siyah, sarı, aşı kırmızısı, koyu yeşil ve yer yer lacivert ile kırmızı tonlarının uygulandığı görülmektedir. Diyagonal yerleşimli hatip motiflerinin çoğunlukla battal zemin üzerine oluşturulduğu anlaşılmıştır. Çiçekli ebru örnekleri ise günümüzde yaygın olarak görülen natüralist çiçek tasvirlerinden farklı olarak daha sade, stilize ve arkaik özellikler göstermektedir. Sümbül ve yaprak motiflerinin küçük boyutlarda ve yüzeyi dolduracak şekilde çoklu kompozisyonlar halinde uygulanmış olması, çiçekli ebrunun tarihsel gelişim sürecini anlamak açısından önemli veriler sunmaktadır. Ayrıca 21 HK 310/1 envanter numaralı yazma eserin miklep iç kısmında hatip ebru kullanıldığı belirlenmiş; incelenen çiçekli ebrulu eserler içerisinde bu uygulamanın yalnızca söz konusu eserde görülmesi dikkat çekici bulunmuştur.

Dalgalı ebru örneklerinin ise teknik ve üslup özellikleri bakımından birbirine oldukça yakın olduğu görülmüştür. Kâğıdın tekneye yatırılış biçimi, desen yönelimleri ve kullanılan renklerin büyük ölçüde benzerlik göstermesi, bu eserlerin ortak bir

uygulama geleneği içerisinde üretildiğini düşündürmektedir. Bununla birlikte 21 HK 1669/2 ve 21 HK 616/2 envanter numaralı eserlerde üst ve alt kapak dış yüzeylerinde yer alan ebrularda ciddi yırtılmaların meydana geldiği tespit edilmiştir.

Kumlu-kılçıklı eserlerde incelenen ebruların teknik ve üslup olarak neredeyse aynıdır. İncelenen iki eserde 21 HK 1241, 21 HK 1844 envanter numaralı örneklerde öncelikle tek renk zemin battalı oluşturulduktan sonra büyük kumlu- kılçıklı öbeklerin olduğu görülmektedir.

Ebruların yazma eserlerdeki kullanım alanları incelendiğinde, bu sanatın yazma eserlerde güçlü bir bütünlük oluşturduğu görülmüştür. Üst ve alt kapaklar, kapak iç yüzeyleri ve mıklepler üzerinde kullanılan ebruların, hem koruyucu hem de estetik bir işlev üstlendiği tespit edilmiştir.

İncelenen 100 adet yazma eserin neredeyse tamamında, nemin neden olduğu mikrobiyolojik tahribatlar, dairesel küf/mantar oluşumları ve sıvı teması nedeniyle meydana gelen ciddi renk kayıpları gözlemlenmiştir. Kapaklardaki sırt kısımlarında yoğunlaşan yırtılmalar ile sürtünmeye bağlı yüzeysel aşınmalar, eserlerin zamana karşı verdiği mücadeleyi göstermektedir, Sonuç olarak, Diyarbakır Ziya Gökalp Yazma Eser Kütüphanesi'nde yer alan ebrulu yazmaların, yalnızca süsleme unsurları olarak değil; ebruların yapıldıkları dönemin estetik anlayışını, teknik imkânlarını ve kitap sanatları içerisindeki bütüncül yaklaşımı yansıtan tarihsel belgeler olduğu anlaşılmaktadır. İncelenen eserler, kütüphanenin Türk kitap sanatları açısından önemli bir belge niteliği taşıdığını ve ebru sanatının tarihsel sürekliliğini belgeleyen değerli bir koleksiyon sunduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

KAYNAKLAR

Akçay, S. N. (2022). *Ebru sanatçısı İbrahim Mustafa Vuslat Noyan Güven'in hayatı ve eserleri.* [Yüksek Lisans Tezi]. Selçuk Üniversitesi.

Alparslan, E. (2013). "Ebru" ile ciltlenmiş el yazması eser ciltlerinin incelenmesi (Kütahya Vahit Paşa Yazma Eser Kütüphanesi örneği). *Fine Arts, 8*(4), 368-378.

Aydın, M. N. (2022). VXIII. Yüzyılda Osmanlı'da bir eğitim kurumu: Diyarbakır Mesudiye Medresesi. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 29, 268-286.

Babaoğlu, T. A. (2017). *Türk Ebrusu nakş-ı ber ab.* Klasik Türk Sanatları Vakfı.

Barutçugil, H. (2007). *Türklerin Ebru sanatı.* Kültür ve Turizm Bakanlığı.

Baş, G. (2013). *Diyarbakır'daki İslam dönemi mimari yapılarında süsleme*. TTK Yayınları.

Başar, F., & Tiryaki, Y. (2006). *Türk Ebru sanatı.* Gözen Kitap ve Yayınevi.

Beysanoğlu, Ş. (1992). *Kültürümüzde Diyarbakır.* San Matbaası.

Binark, İ. (1975). *Eski kitapçılık sanatlarımız.* Ayyıldız Matbaası A. Ş.

Dağar, K. (2019). *Diyarbakır Ziya Gökalp Kütüphanesi'ndeki Ortaçağ İslam ciltlerinden bazı örnekler.* [Yüksek Lisans Tezi]. Necmettin Erbakan Üniversitesi.

Dere, Ö. F. (2007). *Ebru sanatı.* İSMEK.

Derman, M. U. (1977). *Türk sanatında ebru.* Ak Yayınları.

Göktaş, U. (1987). *Ebru terimleri sözlüğü.* Anadolu Sanat Yayınları.

Gündüz, K. (2014). *18. Yüzyılda Osmanlı Devleti'nde basılan eserlerin kitap sanatları bakımından incelenmesi*. [Yüksek Lisans Tezi]. Süleyman Demirel Üniversitesi.

Güven, İ. M. (2015). *Türk Ebru sanatında çağdaş bir tasarım öğesi olarak Elibelinde motifi.* [Doktora Tezi]. Akdeniz Üniversitesi.

Kılıç, B. (2016). *Ebrû ve estetik*. [Yüksek Lisans Tezi]. Atatürk Üniversitesi.

Maktal Erbaş, A. ve Uyan, S., (2019). Türk Sanatlarında Ebru'nun hat ve tezhip disiplinleriyle tasarlanmasında yeni yaklaşımlar. *Turkish Journal of Fashion Design and Management, 1*(1), 47-60.

Sözen, M. (1971). *Diyarbakır'da Türk mimarisi*. Diyarbakır'ı Tanıtma ve Turizm Derneği.

Sungur, N. (1994). Sanat ve kimya bir arada: Ebru. *Bilim ve Teknik, 27* (316), 54-59.

Yılmazçelik, İ. (1995). *XIX. Yüzyılın ilk yarısında Diyarbakır.* Türk Tarih Kurumu.